

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

TRANSILVANIA ADEVĂRURI DIN TRECUT - ADEVĂRURI DE AZI

Vatră dacică din timpuri imemorabile, pământul pe care locuim, având inima în centrul Transilvaniei, a fost leagănul de alcătuire, din daci și din romani, a **poporului român** care, de aproape două mii de ani, îl stăpânește, fiind una cu munții și dealurile lui, cu izvoarele și cimpurile, cu pădurile și cu cerul lui. Din acest pământ și-a scos hrana prin sudoarea frunții și bătăturile mîinilor, în acest pământ și-a îngropat morții amestecîndu-și ființa într-insul și înfrățindu-se cu el, făcîndu-și-l tată și mamă, frate și soră, fiu și fiică. De aceea, poporul român și-a păstrat și, la nevoie, și-a apărat glia străbună cu dirzenie, ca pe bunul cel mai sfînt, prețul singelui neprecupețindu-l niciodată, cînd a fost vorba să stea în calea celor ce cu nedreptate și cu gînd și suflet hrăpăreț i-au rîvnit-o.

Aici, pe această vatră, și-au format și și-au definit românii, peste tot uimitor de identică, deși pe un teritoriu destul de larg, personalitatea etnică exprimată prin aceeași simțire, aceeași limbă și aceeași credință.

Cînd am deschis ochii, după fireștile frămîntări și prefaceri ale zodiei noi în care, la începutul erei creștine, a avut loc cumpulita confruntare dintre cei doi giganti ai vremii, Dacii și Romanii, eram români, vorbeam toți românește și eram ortodocși. Așa cum sintem și astăzi.

Am trecut, nu mult după aceea, așezați cum eram „în calea tuturor răutăților”, precum spune cronicarul, prin încercările strașnice ale năvălitorilor de a ne strivi sub copitele cailor, și a pune stăpînire pe casa noastră.

Ce forță extraordinară au putut avea strămoșii noștri, ca să reziste valurilor de năvălitori! Cîtă dibăcie și inteligență, cîtă forță spirituală le-a putut dubla forța fizică pentru ca, în toată luptelor de apărare, să nu-și piardă nici identitatea, nici stăpînirea asupra moșiei lor! Au ieșit din „veacul întunecat” cu limba și cu credința care i-a ținut mereu uniți, și cu tăria pe care le-a dat-o faptul că au rămas neclintii pe locul pe care s-au născut.

În secolul al IX-lea (896) au venit în Cîmpia Panonică ungurii. Unii dintre ei au încercat să se întindă și peste părțile locuite de români, în Transilvania. Respingînd cînd au venit cu pretenții, primii cînd au venit ca oaspeți, cu vremea au început cu neobrăzare să se pretindă ei stăpîni, ba chiar să întoarcă istoria pe dos și, în ciuda evidențelor și al bunului simț elementar, să afirme că ei ne-au primit pe noi, și că au găsit Transilvania, în secolul IX, goală. Istoricii și arheologii, surprinși de incredibila monstruoșitate, au trebuit să intre în arenă și să treacă la **arătarea documentelor**, precum făceau cei vechi: să ne arătăm fiecare documentele, diplomele, zapisele! Le-au scormonit în pămînt și în arhive, și le-au găsit, și le-au arătat o dată, și de zece ori, și de o sută de ori, și sînt libere la vederea întregii lumi. Numai unii istorici unguri nu vor să le privească, nu vor să știe de ele, ca și cum le-ar lipsi cu totul simțurile elementare, al dreptei judecăți și al adevărului!

Din vreme în vreme, din senin, încep să-și bată toba și pîntenii, cum au făcut horthyștii după **Diktatul de la Viena**, în 1940, coborîndu-și judecata la nivelul copitelor cailor, cu care au venit doar să zdrobească și să cucerească ce nu era al lor, să culegă ce n-au semănat, să stăpînească ce n-au zidit, să taie ce n-au plantat, să profaneze morminte și amintiri sfînte, să ucidă o istorie ce nu era a lor, pentru că o simțeau ca pe o muștrăre căreia nu-i puteau rezista. Ce s-a întîmplat în Transilvania anilor 1940—1944, ocupată de horthyștii, știe astăzi o lume întreagă.

Acelea au fost însă timpuri de renaștere ciudată a barbariei, în plin secol XX, conjugîndu-se fascismul cu hitlerismul și cu horthysmul, ca o întreită forță a răului, dezlanțuit ca un vîrtej de nebunie, spre a ne avertiza că răul mai este încă posibil, dacă nu e stăpînit la vreme de forțele binelui. La temelia celor petrecute atunci, au stat pretențiile absurde ale unor „istorici” ai vremii, pretențiile de care am pomenit mai sus și pe care, neputîndu-le impune altfel, pentru că nu se pot impune altfel, le-au impus cu forța, cu armele și cu baionetele, ca tot ce se impune numai așa împotriva dreptății și a adevărului.

Ceea ce e de mirare însă, e că astfel de „istorici” încep să reapară și în vremea noastră, tocmai cînd toți credeam că lucrurile au ajuns să fie clare pentru toată lumea și cînd, în sfîrșit, logica și bunul simț, evidența și documentul părăseră a-și intra în drepturi. Începe iarăși să bată un vînt de tulburare a minților, și de zdruncinare a temeliiilor care alcătuiesc și garantează raționali-

tatea lumii. Minciuna și falsul își fac loc spre suprafața relațiilor dintre două țări vecine și „prietene”, unii „istorici” sau chiar „instituții” ungare reluînd teze care nu mai pot servi nimănui și la nimic, în afara încordării relațiilor și stricării prieteniei.

Din nou se pretinde, într-o **Istorie** apărută în trei volume, sub gir academic (*Budapesta, 1986*) că Transilvania ar fi fost goală la venirea ungarilor. Din nou se uită ceea ce chiar un cronicar de curte al unui rege ungar constatase: că ungurii venind aici au găsit Transilvania locuită de români. **Notarul anonim al regelui Bela** (*Anonymus Notarius Belae Regis*) descrie amănunțit, la sfîrșitul secolului XII, cum trimișii lui Arpad au găsit în Transilvania în sec. IX pe ducele român **Memumorut**, în cetatea Biharea (*aproape de Oradea*), **deci chiar la extremitatea vestică a Transilvaniei**, înțelegîndu-se astfel de la sine că interiorul era plin numai de români.

Discuția dintre cei doi e limpede, și ne trec fiori de emoție și mîndrie cînd citim vorbele pe care acest cronicar ungar le reproduce, însemnînd răspunsul lui **Memumorut** la pretențiile lui **Arpad**, care îi cerea o parte din teritoriul stăpînit de români: „**Spuneți lui Arpad, ducele Hungariei, domnului vostru: datori îi sintem ca un amic unui amic, cu toate ce-i sint necesare, fiindcă e om străin și duce lipsă de multe. Teritoriul însă ce l-a cerut bunăvoinței noastre, nu îl vom ceda niciodată, cită vreme vom fi în viață... Nici din dragoste, nici din frică nu-i cedăm nici o palmă de pămînt... Și vorbele lui nu ne tulbură inima, că ne-a arătat (cînd se laudă, n. n.) că descinde din neamul regelui Athila, care se numea biciul lui Dumnezeu”.**

Istoricii unguri uită din nou că același cronicar mai cunoștea încă un „**duce român**”, pe Gelu.

Se știe că istoricul bizantin Ioannes Cinnamus notează că în anul 1160 românii s-au sculat împotriva ungarilor care deveneau tot mai agresivi, și că chiar un rege ungar, Andrei al II-lea, îi amintește pe români în anul 1124, după cum constata încă Petru Maior (*Istoria pentru începutul românilor în Dacia, Buda, 1812, p. 251*). Prezența românilor a fost continuată și deloc întreruptă în Transilvania, cu atît mai mult cu cît în cei 165 de ani de colonizare romană, populația Transilvaniei se înmulțise, nu scăzuse, iar de vreun ordin de părăsire a Transilvaniei la anul 274, dat întregii populații, nu știe nimeni (*v. Emil Bildan, Petru Maior și problema continuității românilor în Dacia, Oradea, 1974 (extras), p. 227*). Nu fără îndreptățire, ci cu onestitate științifică, un istoric ungar, György Rettagy, nota în 1760 că românii sînt „**mai vechi decît ungurii în această țară, fiind ei rămășițele vechilor dacii**” (*v. I. Lupaș, Răscoala românilor din Transilvania în anul 1784, Cluj, 1934, p. 26; D. Prodan, Răscoala lui Horea, vol. I, București, 1979, p. 62; cf. Alexandru Madgearu, Elemente de istoricitate în memoria populară. Amintirea dacilor și a romanilor, în „Revista de istorie”, t. 39, nr. 9, 1986, p. 850*).

Descoperiri arheologice al căror grai de piatră, precum al sfînxului și al piramelor, imposibil de ignorat sau de contestat, sînt și ele argumente ale continuității daco-romane în Transilvania, pe care numai un orb sau un om de cea mai crasă rea credință le-ar putea refuza sau interpreta altfel. Ele dau mărturie nu numai despre prezența, ci și despre viața organizată a românilor, fără întrerupere, de-a lungul întregului mileniu, pînă la tirzia venire a ungarilor.

Nu e cazul să le amintim pe toate. Ele sînt astăzi arhicunoscute și nici unui istoric nu-i este permis să le ignore. **Basilica creștină de la Porolissum** (*Moigrad, jud. Sălaj*) e din secolul IV, deci de după pretinsa părăsire a Daciei. Și o Biserică presupune preoți, episcopi, organizare bisericească și, bineînțeles, credincioși. Tot din secolul IV sînt și vasele liturgice cu **chrisma** (*monograma lui Hristos*) pe ele, care era semnului lui Hristos, descoperite la **Porolissum și Ulpia Traiana Sarmizegetusa**. Din secolul V—VI sînt opaițele de la **Porolissum**, și de lingă orașul **Dej**. La **Simmiclăuș, jud. Alba**, s-a găsit un tipar pentru turnat cruciulițe (*sec. V—VI*), la **Pălataca, jud. Cluj** (*sec. VI*) s-a găsit o pecete cu cruce, la **Sighișoara** o cruce de bronz, și o cataramă cu cruce la **Alba Iulia** (*sec. IV—VI*). Le amintim doar pe acestea fiindcă sînt descoperiri din ultima

(Continuare în pag. a 5-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Transilvaniei

Militanți pentru independența și unitatea poporului român

ELIA POP (1848—1922)

— 65 de ani de la moartea sa —

Printre numeroșii maramureșeni care au militat activ pentru libertatea și unitatea poporului nostru, un loc de prestigiu îl ocupă învățătorul **Elia Pop** din Șomcuta Mare.

Viitorul combatant pentru înfăptuirea idealului național a văzut lumina zilei la 28 iulie 1848, în familia lui Vasile și Maria Pop din comuna Săpila, iobagi pe moșia contelui Teleky. El a început să deprindă slova cărții la școala confesională din sat, iar în 1859, la îndemnul dascălului, părinții îl trimisă să învețe la gimnaziul din Lăpuș. Aceasta era în 1859, an cînd s-a înfăptuit unirea Principatelor. Dorind să îmbrățișeze cariera de dascăl, la terminarea studiilor gimnaziale, tinărul maramureșan pleacă la Năsăud, unde va urma cursurile preparandiei pentru învățători. În 1867, fostul iobag obține diploma de învățător.

După cîteva ani de activitate didactică la școlile din Colțire și Săpila, învățătorul **Elia Pop** se stabilește în Șomcuta Mare. Calitățile sale de pedagog și om de cultură, precum și nețărîmura-i dragoste față de poporul al cărui fiu era, au fost remarcate încă de la început. Vesnic neobosit, el s-a preocupat cu perseverență de îmbogățirea și perfecționarea continuă a activității didactice. În același timp, a desfășurat o intensă activitate culturală în rîndurile maselor populare românești. Ca membru și activist de seamă al „Astrei” și al Partidului Național Român, corespondent al ziarelor „Gazeta Transilvaniei” și „Telegraful Român”, al revistei „Școala Română”, scriitor și publicist, el s-a dovedit nu numai un om de cultură, ci și un apreciat luptător pentru înfăptuirea idealului național.

Declanșarea crizei orientale și intrarea României în război alături de Rusia, împotriva Imperiului otoman, în 1877, au dat noi nădejdi și au impulsionat lupta românilor ardeleni pentru drepturi și libertăți cetățe-

nești, pentru realizarea unității politice a tuturor provinciilor românești. În acele împrejurări, intelectuali din Șomcuta Mare se intrunesc în mai multe rînduri în locuințele învățătorului **Elia Pop** și a doctorului Colceriu, unde discută problema privind războiul antiotoman, mersul operațiilor militare din Balcani și modalitatea sprijinirii fraților de peste muniți în lupta pentru cucerirea independenței. **Elia Pop** avea și o hartă a „războiului ruso-românolupture”, pe care erau marcate victoriile dobîndite împotriva ostilor otomane.

În vara anului 1877, la o asemenea întrunire s-au pus bazele Centrului de colectare din Șomcuta Mare pentru ajutorarea ostașilor români, răniți, condus de **Elia Pop**, și ajutat de Andrei Medan și Victor Colceriu, elev în clasa a 3-a normală. Desfășurînd mai multe colecte printre săteni, cei trei patrioți au adunat sume bănești de la 64 persoane, în valoare de 128,40 florini. Cu generozitatea-i cunoscută, **Elia Pop** a donat suma de 10 florini. Concomitent, **Elia Pop** organizează colectarea de ofrande materiale pe seama rănitorilor. Echipole de fete și femei adună bandaje, feșii, triungle din pinză, articole de rufărie, pînă și haine, care vor fi expediate direct pe adresa Societății de Cruce Roșie din București.

La apelul publicat de revista „Școala Română” din Sibiu, în care se spunea că elevilor trebuie să li se dea „ocaziunea a săvîrși fapte de virtute”, să fie îndrumați a-și aduce propria lor contribuție la ajutorarea rănitorilor, răspunde și învățătorul **Elia Pop**. Odată cu începerea anului școlar 1877—1878, aceasta organizează un atelier pentru prepararea scamei necesare îngrijirii rănitorilor. Împreună

(Continuare în pag. a 6-a)

Prof. Petru I. Dan

COLȚUL PATRISTIC

VIEȚUIREA LUI HRISTOS

de Sf. Ioan Gură de Aur

Hristos, prin faptele Sale, n-a îndeplinit numai profețiile, nici n-a sădit numai dogmele adevărului, ci ne-a îndreptat și viața, dîndu-ne reguli pentru cele de neapărată trebuință, ca prin toate să desăvîrșească viața noastră.

De aceea, cînd a fost să se nască, n-a căutat casă strălucită, nici mamă bogată și de bun neam, ci săracă, logodită cu un dulgher; s-a născut într-o colibă și a fost așezat într-o iesle; nu și-a ales ca ucenici retori și înțelepți, nici bogați și nobili, ci săraci, născuți din familii sărace și neînsemnate; cînd întindea masa, uneori pune pe masă pîini de orz, alteori, la vremea mesei, trimitea pe ucenici să cumpere din piață de ale mîncării; cînd își făcea patul, și-l făcea din fin; cînd se îmbrăca, se îmbrăca cu haine ieftine, într-un nimic deosebite de ale majorității oamenilor; casă nu avea. Dacă trebuia să meargă de la un loc la altul, mergea cu piciorul; și călătorea atît de mult pe jos, că și obosea. Cînd stătea jos, n-avea nevoie de scaun, nici de pernă pe picioare, ci stătea pe pămîntul gol, fie pe munte, fie lingă o fîntînă; iar la fîntînă n-a stat pentru altă pricină, ci pentru ca să poată vorbi cu samarineanca. Punea, apoi, măsuri supărării; cînd trebuia să plîngă, lăcrima potolit. Punea, după cum am spus, reguli și hotare pînă unde trebuia să mergi și nu mai departe.

În românește de Pr. D. Fecioru

REFLECȚII

Maica Domnului

Credincioșii români, înțelepți, nobili la suflet și curați la gînduri, întotdeauna au cinstit pe Maica Domnului.

Din cele mai vechi timpuri, pămîntul locuit de poporul nostru era numit „Grădina Maicii Domnului”, iar locurile cele mai frumoase din această țară, erau închinat Maicii Domnului. În aceste locuri se zideau altare și mînăstiri, unde se adunau și trăiau în sfințenie, lăudînd pe Maica Domnului, credincioși dornici de desăvîrșire. De la început și pînă astăzi, sărbătorile Maicii Domnului, sînt cinstite și foarte iubite de ortodocșii români.

În aceste sărbători creștinii de la noi, se adună în jurul Sfințitor altare și în cîntări și rugăciuni de laudă, cinstesc pe ceea ce este „plină de har”, după cum a fost numită Maica Domnului de ingerul Gavriil, care venind de la Dumnezeu, i-a zis Mariei: „Bucură-te ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvîntată ești tu între femei” (Lc. 1, 28).

Poporul nostru, s-a născut creștin și de aceea, românii în-

(Continuare în pag. a 7-a)

† IUSTINIAN CHIRA
MARAMUREȘANUL
Episcop-vicar

FALSIFICAREA CONȘTIENȚĂ A ISTORIEI SUB EGIDA ACADEMIEI UNGARE DE ȘTIINȚE

În Editura Academiei de Științe a R.P. Ungare a apărut, recent, lucrarea *ISTORIA TRANSILVANIEI* (Erdély Története), amplă sinteză în trei volume, însumând circa 2.000 de pagini, realizată de un colectiv de cercetători, redactor responsabil fiind ministrul culturii al R.P. Ungare, Köpeczi Béla. Obiectul investigației echipei de cercetători unguri constituindu-l Transilvania — străvechi pământ românesc — este firesc interesul pe care lucrarea l-a stîrnit în rîndul istoricilor români. Cu atît mai mult cu cît ei sînt îndreptățiți să cunoască în ce chip s-a renunțat la vechile teze și clișee naționaliste, sovietice, vehiculate în vechea orînduire și în vechea istoriografie.

Istoria Transilvaniei, sub coordonarea lui Köpeczi Béla, nu răspunde în nici un fel acestei așteptări. Cu părere de rău constatăm, de la început, că ne aflăm în fața unei lucrări care nu se deosebește în ceea ce privește tezele și concluziile ei fundamentale de vechea istoriografie ungară de orientare sovietică și revizionistă. Parcurgînd filele acestei lucrări, cititorul are impresia unei incredibile ieșiri din cadrul temporal, pentru că volumele tipărite în 1986 de Editura Academiei Ungare de Științe par a fi scrise cu peste patru decenii în urmă. Și totuși realitatea este că această lucrare a văzut lumina tiparului în zilele noastre, sub girul celui mai înalt for științific și avîndu-l ca redactor responsabil pe un membru al guvernului ungar.

Specialiștii români vor analiza Istoria Transilvaniei și își vor spune cuvîntul în fiecare din problemele majore abordate în paginile acestei lucrări. Ceea ce dorim acum este să oferim cititorilor noștri o imagine de ansamblu asupra lucrării pentru a evidenția elementele necesare unei aprecieri ce nu poate duce decît la o singură concluzie: ne aflăm în fața unei denaturări grosolane a istoriei Transilvaniei și, implicit, a istoriei poporului român, în fața vehiculării unor teze pe cît de nocive pe atît de jignitoare la adresa poporului nostru, în fața încercării deliberate de a contesta integritatea teritorială a României. În problemele fundamentale ale istoriei poporului român cum sînt: continuitatea strămoșilor geto-daci, originea daco-romană, continuitatea în vatra strămoșească, unitatea românilor în evul mediu și statutul lor politic și juridic, lupta de emancipare națională și socială a românilor transilvăneni, marile bătălii purtate pentru neatîrnare, făurirea statului național unitar ca și locul românilor în istoria universală, în toate aceste coordonate esențiale ale trecutului românesc, autorii Istoriei Transilvaniei se situează — așa cum se va vedea — la antipodul realității istorice, denaturînd și falsificînd adevărul istoric.

De la primele capitole, consacrate istoriei străvechi, se vedește cu limpezime intenția autorilor de a nega orice continuitate de locuire în Transilvania, ca de altminteri în întreg spațiul etnic românesc. Firește, nimeni nu tăgăduiește că în epocile istorice: paleolitic, neolitic, bronz și fier au avut loc deplasări de populații. Cercetările arheologice au arătat, însă, că, în ciuda acestor mișcări de populații, a existat mereu o masă de bășinași care nu a fost dislocată de migrațiile succesive ale altor grupuri de populație. Ceea ce îi preocupă însă pe autorii Istoriei Transilvaniei este de a face din această parte a ariei dacice un fel de vad al populațiilor, care vin, pleacă, îl lasă deseori gol și care, în fond, nu aparține nimănui. Este o modalitate de a contesta orice continuitate de locuire și de a tăgădui astfel vechimea elementului autohton, geto-dac, organizarea lui statală în vremea regelui Burebista acum peste două milenii.

Mergînd pe firul istoriei, regăsim, apoi, teza devenită obsesivă a istoriografiei ungare: exterminarea dacilor de către cuceritorii romani, teză susținută pentru a se contesta continuitatea statornică de locuire în marea arie dacică de la nord de Dunăre și, mai ales, în interiorul arcului carpatic. Ceea ce citim în această privință în Istoria Transilvaniei este adidoma vechii istoriografii ungare naționaliste: „În analiza depopulării nu este indiferent nici faptul că tocmai partea centrală a țării lui Decebal (adică Transilvania — n. n.) a devenit provincie nouă. Era teritoriul a cărui populație a fost mai ales nimicită nu numai în război — care în mare parte s-a desfășurat, de asemenea, pe acest teritoriu — ci și pentru că aici dacii au rezistat pînă la sfîrșit, au rămas fideli lui Decebal pînă la cupa cu otravă. Romanii au masacrat, în primul rînd, populația acestei regiuni, ea a ajuns în sclavie sau s-a refugiat în fața cuceritorilor pe teritoriile neocupate“. Autorii ignoră în mod deliberat și în această problemă rezultatele cercetărilor arheologice care au scos la lumină în chiar interiorul castrelor romane din Transilvania vase sau fragmente de vase dacice — Micia, Angustia, Bologa, Buciumi, Orhei Bistriței — pentru a nu mai stăruie asupra așezărilor dacice descoperite la Lechința de Mureș, Cașolț, Noșlac, Obreja etc. sau cimitirele de incinerare ale aceleiași populații autohtone dace, precum cele de la Soporu de Cîmpie, Cașolț, Obreja etc., ce dovedesc — alături de alte mărturii — că la întrebarea pe care și-o pune încă, la timpul său, savantul B. P. Hașdeu, *Perit-au dacii*, răspunsul este un categoric NU. Și dacă totuși autorii Istoriei Transilvaniei au eludat cu bună știință și cu rea credință rezultatele descoperirilor arheologice, dovezi incontestabile ale culturii materiale și spirituale, ale continuității dacice pe această vatră de locuire, o cerință elementară îi obligă să cunoască vestita inscripție de la Grammeni, lingă anticul oraș Philippi din Macedonia, inscripție care a produs o întreagă revelație în frontul istoric mondial. În nici un caz această inscripție nu amintește — așa cum fac autorii lucrării — că regele erou Decebal a murit „luînd cupa de otravă“ împreună cu „clasa conducătoare a dacilor care s-a sinucis în masă“.

* Articol reprodus după ziarul „România Liberă“, nr. 13171 din 12 martie 1987.

Relansînd vechea teorie neștiințifică a lui Robert Roesler, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, despre originea sud-dunăreană a românilor, autorii Istoriei Transilvaniei neagă posibilitatea romanizării Daciei, pretinzînd că „Înlocuirea limbii, care reprezenta gradul cel mai înalt al romanizării, preluarea ca limbă maternă a latinei, nu pot fi demonstrate în Dacia și nici dezvoltarea istorică și socială nu le-a făcut posibil“. Afirmăția le este necesară autorilor pentru a plasa procesul formării poporului român în exclusivitate la sud de Dunăre, undeva prin Munții Balcani, unde, în anul 271, cu prilejul retragerii administrației și armatei romane din Dacia, hotărîtă de împăratul Aurelian, ar fi plecat și coloniștii romani din această provincie: „Este posibil — admit în mod „concesiv“ autorii — că nu întreaga populație să fi părăsit provincia, deși nimic nu vine în sprijinul acestei posibilități. Oricum, pe baza celor arătate pînă acum se poate afirma că numărul celor rămași a fost nesemnificativ“. Și, mai departe: „Cercetarea arheologică veche de două sute de ani din Transilvania nu a putut oferi pînă acum o dovadă certă a continuității populației „romane“ din Dacia, care să poată fi luată în considerație“. În cea mai pură posteritate roesleriană, întrecîndu-și chiar „maestrul“, autorii reiau teoria vidului de populație daco-romană la nord de Dunăre pentru a putea prezenta apoi Transilvania ca un pămînt golit de autohtoni și de coloniști, „o țară a tuturor și a nimănui“, cum formulează undeva autorii. Apoi pe acest pămînt al nimănui se succed goți, huni, gepizi, avari, slavi, bulgari, dar nu ar fi existat nici o urmă de populație daco-romană și apoi românească.

Au uitat autorii că un istoric ungar — Huszti András — a scris rînduri ca acestea: „Urmașii geților trăiesc și astăzi acolo unde au locuit părinții lor, rostesc în limba în care glăsuiau mai de mult părinții lor. Nici o națiune nu are limba atît de apropiată de cea veche limbă romană (latină) ca limba românilor: ceea ce este un semn sigur și care nu poate înșela că ei sînt în Transilvania urmașii vechilor coloni romani, despre care însemnări pe scurt acestea: Numele acestui popor în limba lui proprie este de „roman“, adică de la Roma sau „român“. Nu invocăm acest autor ca argument determinant, voim doar să amintim că unii istorici unguri au putut rosti cu obiectivitate un adevăr al istoriei poporului român; continuitatea daco-romană și românească la nord de Dunăre.

În timp ce, după autorii lucrării, spațiul dintre Carpați și Dunăre s-ar fi aflat sub stăpînirea primului țarat bulgar, în anul 894, în bazinul carpatic își fac apariția ungurii: „primul loc de descălecarea a ungarilor a fost deci Transilvania. Drumul parcurs apoi de descălecarea a fost apoi prin valea Mureșului și a Crișului Repede și poate prin trecătoarea Meseș, în direcția Cîmpiei Pannonice“.

Autorii Istoriei Transilvaniei încearcă să schimbe arbitrar realitatea istorică, inversînd situațiile, adică făcînd din români, migratori, și din migratori, sedentari. Or, realitatea este că după venirea triburilor ungare în Cîmpia Pannonică în anul 896, și apoi, după înfrîngerile care le-au barat drumul spre Apus, ele au început incursiuni spre interiorul arcului carpatic, deci în Transilvania. Aici, însă, românii trăiau de secole organizați în formațiuni politice, atestate de diferite surse istorice între care însăși „Cronica Notarului anonim al regelui Bela“, adică de o sursă principală a istoriografiei ungare. În locul acestei realități, autorii Istoriei Transilvaniei prezintă triburile ungare ca „descălcînd“ mai întîi în Transilvania, în mijlocul unei populații slave, alături de care s-ar fi aflat și elemente proto-bulgare, pentru ca după aceea să se îndrepte spre Cîmpia Pannonică. Transilvania devine astfel, „peste noapte“, un străvechi „leagăn“ al triburilor ungare, mai vechi decît însăși Cîmpia Pannonică, unde se află astăzi statul ungar.

Dar românii? Se întreabă cititorul, unde au fost cei care formau majoritatea populației Transilvaniei? Autorii declară cu falsă prudență: „Nu ne putem angaja aici în disputa cu privire la așa-numita continuitate daco-romană, adică a dăinuirii continue în Transilvania, începînd din antichitate, a unei populații romanizate, ci trebuie doar să repetăm ceea ce constatare anterioară că înainte de începutul secolului al XIII-lea nu există dovezi nici istorice, nici arheologice, nici toponimice cu privire la existența populației române în Transilvania“. În realitate, aceste dovezi există și ele sînt numeroase, rod al unei investigații de decenii a istoriografiei române. Autorii Istoriei Transilvaniei le ignoră, le minimalizează sau, pur și simplu, le „desființează“.

Un exemplu concludent al negării izvoarelor care îi deranjează în tiparele prefabricate îl constituie „tratatamentul“ aplicat Notarului anonim al regelui Bela (Anonymus). Pe pagini întregi autorii încearcă să „demonstreze“ că acesta s-a înșelat afirmînd că ungurii i-au găsit pe români în Transilvania cînd au început primele incursiuni în interiorul arcului carpatic. Efortul de „desființare“ a lui Anonymus întreprins de autorii este deopotrivă straniu și amuzant: rareori s-a văzut într-o istoriografie o asemenea înverșunare pentru a discredita și infirma relatările istorice oferite de unul din cele mai vechi izvoare ale propriei sale istorii. Vina lui Anonymus? În ochii autorilor este de o gravitate excepțională: îi menționează pe români în Transilvania și Banat și amintește de „un oarecare român“ Gelu, „ducele românilor“. Este lesne de înțeles că pentru cei ce neagă continuitatea românilor în Transilvania, Notarul anonim este un „obstacol“ anevoios, culpa lui reclamînd sancțiunea „lichidării“ cronicii sale sau, mai precis, a informațiilor despre Transilvania și, în primul rînd, despre românii transilvăneni. Autorii decretează că Anonymus s-a înșelat, înțelegînd greșit un pasaj din vechea cronică rusă „Povestea vremurilor de demult“ și proiectînd în secolele IX—X o realitate din timpul său, adică

de la sfîrșitul secolului al XII-lea: existența imperiului româno-bulgar.

Nu vom relua aici discuția — atît de veche — asupra valorii de izvor a cronicii lui Anonymus. Ne mărginim să repetăm observația, ce s-a mai făcut, că atît timp cît nu a existat un interes politic pentru a prezenta denaturat istoria Transilvaniei, nimeni, nici măcar cineva din anturajul regilor Ungariei nu ezita să recunoască existența de secole a românilor în Transilvania înainte de incursiunile triburilor ungare. Cu toate limitele impuse de timpul său, Anonymus a fost mult mai aproape de adevăr decît autorii Istoriei Transilvaniei, care folosesc toate mijloacele pentru a denatura adevărul: autohtonă și continuitatea românilor în spațiul intercarpato-danubiano-pontic, deci și în Transilvania, atestate concludent de mărturii istorice, arheologice, lingvistice, toponimice, etnografice, logice etc.

Oare se poate pune la îndoială existența la finele secolului IX și începutul secolului următor a unor formațiuni politice cuprinzătoare pe teritoriul Transilvaniei de tipul voievodatelor (ducatelor) sau „țărilor“, cum le numeau, în epocă, românii? Relatînd pătrunderea ungarilor în Transilvania, Anonymus arată cum oștile ungare au cucerit mai întîi, în urma unor aprige lupte, teritoriul unui asemenea voievodat, situat spre vest pînă la Tisa, la nord de Satu Mare, spre est pînă la Piatra Craiului și Porțile Meseșului, și spre sud pînă la Mureș.

O asemenea formațiune politică, țară (terra), menționată de cronicar, corespunde pe deplin, ca teritoriu, marii concentrări de așezări constatată în nord-vestul Transilvaniei; conducătorul ei (dux) se numea, potrivit aceluiași cronicar, Menumurut, și-și avea reședința în cetatea Biharea (în apropiere de Oradea). Iată ce relatează cronică notarului regal Anonymus: „În adevăr, trimișii lui Árpád, Usubuu și Veluc, au trecut peste riul Tisa în vadul Lucy, și, după ce au plecat de aici, venind în fortăreața Bihor, au salutată pe ducele Menumurut și i-au prezentat darurile, pe care ducele lor i le trimise. La urmă, însă, comunicîndu-i ce aveau să spună din partea ducelui Árpád, au pretins teritoriul numit mai sus. Ducele Menumurut i-a primit însă cu bunăvoință, și, încercîndu-i cu diverse daruri, a treia zi le-a cerut să se întoarcă. Totuși le-a dat răspuns, zicîndu-le: Spuneți lui Árpád, ducele Ungariei, domnului vostru: datori îi sîntem ca un amic unui amic, cu toate ce-i sînt necesare fiindcă e om străin și duce lipsă de multe. Teritoriul însă ce l-a cerut bunei voineți noastre nu îl vom ceda niciodată, cîtă vreme vom fi în viață. Și ne-a părut rău că ducele Salanus i-a cedat un foarte mare teritoriu, fie din dragoste, cum se spune, fie din frică, ceea ce se tăgăduiește. Noi însă, nici din dragoste nici de frică nu-i cedăm nici o palmă de pămînt, deși a spus că are un drept asupra lui. Și vorbele lui nu ne turbură inima că ne-a arătat că descinde din neamul regelui Athila, care se numea biciul lui Dumnezeu“.

Autorii noii Istoriei a Transilvaniei declară, însă, că „personajele romantice și luptele neînsemnate descrise de Anonymus“ nu-și găsesc nici un fel de confirmare. Să amintim mai întîi că nu ne aflăm în fața unicului caz, cînd, o realitate istorică își găsește reflectarea într-o singură sursă narativă cum este Anonymus. Important, în astfel de situații, este ca izvorul să fie supus unei analize riguroase care să dea la iveală elementele autentice. „Hipercriticismul“ autorilor Istoriei Transilvaniei față de Anonymus ne amintește de știuta zicală a aruncării din albă a copilului odată cu apa. Elementele legendare — care se întîlnesc în cronicile medievale, inclusiv în cea a lui Anonymus — nu trebuie să escamoteze realitatea, mai ales că este confirmată și de alte izvoare scrise și arheologice: în întregul spațiu locuit de români existau în secolele VIII—X formațiuni politice, conduse de juși și voievozi. Fixarea pe hartă a descoperirilor arheologice din interiorul arcului carpatic oferă o conturare chiar și celor trei formațiuni politice menționate de Anonymus, care s-a putut înșela în unele detalii, nu în marea realitate a anteriorității românilor față de unguri, în Transilvania: copacii nu trebuie să ne împiedice să vedem pădurea.

Negînd, demolînd, falsificînd sursele istorice, autorii Istoriei Transilvaniei readuc în actualitate vechiul arsenal al adversarilor continuității românești la nord de Dunăre. Pentru ei, românii au reprezentat o populație pastorală, care, pe măsură ce se împutinează la sud de Dunăre sporește la nord de fluviu. Pentru a se prezenta preocupați de „rigoarea“ științifică, autorii scriu cu simulație precauție: „trebuie să riscăm, totuși, ipoteza că apariția documentară relativ tîrzie a vlaho-românilor în Carpații Meridionali, cu trimitere înapoi cel mult pînă la 1210, nu înseamnă că ei efectiv nu au apărut aici doar cu puțin mai înainte“. Și pentru a nu „risca“ prea mult în afirmația lor, autorii acceptă că în loc de anul 1210 se poate admite că organizarea românilor din Carpații Meridionali, ca paznici ai frontierelor, numiți de regii unguri (desigur!) „poate fi considerată a fi avut loc între 1150 și 1200“.

Odată „lansată“ teza venirii tîrzie a românilor mai întîi în Muntenia și Moldova și după aceea în Transilvania din „patria lor sud-dunăreană“, autorii se străduiesc statornic să convingă cititorii că un șir de calamități abătute asupra Transilvaniei au favorizat exclusiv pe români! Dacă în anul 1241 marea invazie mongolă a produs mari devastări în Transilvania, beneficiarii au fost cine? românii! „O urmare directă a invaziei tătare a fost și imigrarea masivă a românilor“, scriu autorii. Apoi, se afirmă că regalitatea ungară a populat domeniile pustiite din jurul cetăților cu „păstori români, care

(Continuare în pag. a 3-a)

FALSIFICAREA CONȘTIENȚĂ A ISTORIEI...

(Continuare din pag. a 2-a)

s-au retras din Bulgaria și Serbia spre nord". Un alt „aliat” al românilor, în viziunea autorilor Istoriei Transilvaniei, ar fi fost marea epidemie de ciumă care a lovit continentul spre sfârșitul primei jumătăți a veacului al XIV-lea: „Epidemia de ciumă din 1348—1349 care a adus distrugerii în întreaga Europă și care, după surse din țară și din străinătate, a decimat și populația Ungariei (...) a deschis românimii calea spre satele ungarilor și sașilor dispăruți. Stăpînii de pămînt, care duceau lipsă de forță de muncă au colonizat în satele din Transilvania interioară, parțial sau în întregime depopulate, românii care au fost mai puțin loviți de ciumă și care, oricum, se înmulțiseră la număr prin migrație permanentă”. Lăsăm la aprecierea cititorilor dacă această poate fi calificată drept argumentare științifică!

Odată „nomadizați” ca mod de trai și „balcanizați” ca arie de obirșie, românii sînt înfățișați drept o populație primitivă, aflată la un nivel de dezvoltare inferior celorlalte etnii din Transilvania. Autorii se complac în a stăruia asupra înapoierii acestor păstori, infiltrați, pe tăcute și neștiute, în interiorul arcului carpatic, unde ar fi fost „absorbiți” ca urmare a politicii de colonizare și a calamităților generatoare de mari spații nelocuite. Totuși autorii uită că din rîndurile acestei populații prezentată drept „hoinară, primitivă și descultă” s-a ridicat una dintre cele mai strălucite personalități politice și militare ale secolului al XV-lea — Iancu de Hunedoara — ajuns și guvernator al Ungariei. În viziunea autorilor, singurul progres făcut de românii transilvăneni este acela al unei sedentarizări progresive, dar foarte lente: „Cei care au trecut la modul de viață sedentar reprezintă la sfârșitul secolului al XVI-lea doar o mică parte a țărănimii române din Transilvania. Majoritatea ei și-a păstrat modul de viață seminomad, de păstor și creștere a vitelor”. Și mai departe: „Aceste colectivități, nelegate de pămînt, migrînd liber cu animalele lor (...) reprezintă întruparea românilor din Transilvania secolului al XVII-lea”.

Românii transilvăneni ar fi dispus — după autori — de o armă puternică, în măsură să le asigure victoria pe planul structurii demografice a Transilvaniei: ei, acești păstori răătăcitori cu turmele lor ar fi sfințit prin a deveni majoritari în raport cu sedentarii maghiari, sași și secui, grație a trei factori: sedentarizarea, care pune capăt deplasărilor și oferă astfel autorităților posibilitatea de a-i lua în evidență (deci nu este vorba de o creștere autentică a populației române, ci numai de înregistrarea ei de către stat sau seniorii feudali), imigrare și natalitate. Potrivit autorilor Istoriei Transilvaniei, în anumite perioade se constată fluxuri masive de populație românească venită de peste Carpați — din Muntenia și Moldova — pentru a se pune, mai ales, la adăpost de povara fiscală. Și Transilvania îi primește, căci ne spun autorii: „Transilvania pînă în 1687 este o țară care poate asigura protecție, o țară cu consolidare relativă, cu noi posibilități și necesități din ce în ce mai mari în privința forței de muncă. Deci se bucură de orice venetic”.

Sîntem de acord cu autorii că la acea dată Transilvania era „o țară care putea asigura protecție, o țară relativ consolidată”, numai că în acea vreme era un Principat autonom și nu făcea parte din regatul ungar prăbușit și dezagregat la 1541 după transformarea centrului și sudului Ungariei în pașalic otoman; Transilvania, la fel ca celelalte două țări românești — Moldova și Muntenia — se bucura de o largă autonomie, accentuînd și mai mult legăturile dintre ele.

Cît privește sporul natural de populație, să amintim doar că în privința românilor „nomazi” din Transilvania, autorii nu ezită să amintească de... „poligamia lor”.

Ne-am văzut siliți să reproducem afirmațiile și caracterizările de mai sus, jignitoare și defăimătoare la adresa poporului român, pentru ca cititorul să-și facă cît de cît o imagine despre „probitatea științifică” a autorilor, despre elementara lipsă de respect față de adevărul istoric, față de multimilenara istorie a poporului român. Dar să lăsăm istoria — această „carte de căpătîi a fiecărei nații” — să judece adevărul.

Ne oprim acum asupra altei probleme. De ce Istoria Transilvaniei nu relatează motivul pentru care regalitatea ungară a adoptat voievodatul ca formulă politico-administrativă a Transilvaniei, adică o instituție care în societatea românească medievală avea un conținut specific, asemănător voievodatului muntean și celui moldovean ce-l integrează în structurile politice ale spațiului românesc? De ce nu explică niciieri o mare realitate a evului mediu, și anume că, așa cum a demonstrat istoriografia românească, voievodatul Transilvaniei prezintă caractere fundamentale identice cu cele ale voievodatului muntean sau moldovean? Este știut că la fel ca în Moldova și în Muntenia, voievodul transilvănean concentra în demnitatea sa toate atribuțiile militare, administrative și judiciare ale statului. El dispunea de o autoritate completă — ca și dincolo de munți — cu singura deosebire că nu se putea intitula „singur stăpînitor”. Nici o explicație în această Istorie a Transilvaniei de ce, așa cum s-a dovedit, „nicăieri pe teritoriul vechiului regat al Ungariei — atît de întins odinioară — nu găsim urmele vreunei organizații teritoriale și politice similare aceleia a voievodatului transilvan. Această organizație este, și pe un versant și pe altul al Carpaților, un produs specific românesc pe care penetrațiunea ungară în centrul spațiului nostru politic n-a putut-o nimici, cu toate încercările repetate pe care le-a făcut în decursul veacurilor”. Era de așteptat ca în paginile acestei lucrări de sinteză a istoriei Transilvaniei să se explice specificul structurilor voievodatului în raport cu organizarea administrativă a regatului ungar, dar astfel de probleme — care sînt totuși esențiale — nu i-au preocupat pe autori și este lesne de înțeles de ce. Ei ar fi trebuit să admită atunci că datorită prezenței românilor cu instituțiile lor specifice, voievodatele și cnezatele, organizate pe întreg cuprinsul Transilvaniei, regalitatea s-a văzut silită să recunoască și să accepte instituțiile politico-administrative ale băștinașilor români. În locul unei analize solide și obiective a istoriei Transilvaniei,

autorii au preferat falsul și denigrarea. Pentru ei obiectivul principal nu a fost adevărul, adică reconstituirea veridică a faptelor, ci „demonstrarea” unei teze preconcepute, cu o vădită finalitate politică: absența românilor în Transilvania, în perioada pătrunderii ungarilor în interiorul arcului carpatic și contestarea, pe această cale, a drepturilor legitime ale poporului român asupra vetrei sale strămoșești.

De ce oare autorii lucrării ignoră opiniile istoricului Farczady Elek care încă în 1912 scria: „Regii Ungariei au fost siliți să încuviințeze organizarea deosebită a Transilvaniei, cu voievozii puternici în fruntea ei, sub presiunea stringentă a necesității, deoarece sentimentul independenței aici era așa de adînc înrădăcinat, încît formațiunea statală, pornită odată, nu mai putea fi oprită”.

Un alt exemplu concludent pentru procedeele „științifice” ale autorilor este prezentarea statutului nobilimii române transilvănene și începuturile politicii de excludere a românilor din viața politică a Transilvaniei. În viziunea autorilor, regimul de discriminare socială, națională și confesională la care au fost supuși românii transilvăneni — reduși, în cele din urmă, la situația de populație „tolerată” — apare drept consecința venirii lor tîrziu, prin imigrarea elementelor pastorale sau prin refugierea în secolele XVII—XVIII a țărănilor din Muntenia și Moldova, ceea ce ar explica situația lor marginală în viața social-politică transilvăneană. Autorii „admit”, cum s-a văzut, sedentarizarea unei părți a populației românești și existența unei nobilimii române, dar ei explică astfel absența unei „națiuni” (în sens medieval, adică politic al termenului; în evul mediu „natio” includea numai pătura privilegiată a unei comunități etnice) române medievală: „româniaea la sfârșitul evului mediu ajunsese în mase mari să fie iobăgimea nobilimii ungare sau săsești, în parte a nobilimii române ridicate din rîndurile sale. Acesta este motivul pentru care nu s-a format o «națiune» nobiliară română separată, căci iobăgii, indiferent de naționalitate, nu aveau drepturi politice, iar nobilimea, tot fără deosebire de naționalitate reprezenta o singură națiune”. Și mai departe: „Nobilul român se declara cu bunăștiință membru al «națiunii ungare» nobiliare și, în timp ce voievozii și boierii din Muntenia și Moldova, cu excepția unor cazuri izolate, se situau tot mai mult pe poziția compromisului cu puterea otomană, nobilii români din Ungaria se angajau cu dăruire alături de maghiarime în lupta împotriva acesteia, condiție a situației lor privilegiate”.

Nu stăruim aici asupra afirmației denigrante despre „cazurile izolate” de luptă împotriva Porții otomane, pentru că orice cititor poate măsura mistificarea săvîrșită de autori cînd știe că aceste „cazuri izolate” sînt în fapt epopea istoriei medievale a poporului român biruitor al puterii militare otomane în ațitea rînduri, sub conducerea unor domnitori viteji și iubitori de țară: Mircea cel Mare, Vlad Tepeș, Ștefan cel Mare, Radu de la Afumați, Ioan Vodă cel Viteaz, Mihai Viteazul și care, cu oastea formată din oamenii pămîntului cu o mîna pe plug și cu alta pe sabie, au asigurat țărilor române un statut de autonomie față de Poarta otomană, în timp ce majoritatea statelor din centrul și sud-estul Europei au fost desființate și transformate în pașalcuri. Oare pentru ce motive acești conducători de țară și de oști au fost recunoscuți de opinia publică europeană a vremii drept apărători ai civilizației europene? Ceea ce voiam să arătăm, în legătură cu istoria poporului român, sînt metodele de falsificare folosite de autori, atunci cînd realitatea istorică sfidează încercările lor de a o prezenta denaturat. Se știe că în anul 1366, regele Ungariei, Ludovic I de Anjou, a luat un șir de hotărîri, care marchează începutul eliminării românilor din viața politică a Transilvaniei. Cea mai gravă dintre deciziile regale a fost condiționarea recunoașterii statutului nobiliar de adevăarea la confesiunea catolică. Constatăm cu uimire că acest moment de excepțională însemnătate din istoria Transilvaniei nu este discutat de autori în chip serios în paragrafele despre români, ci apare, în chip surprinzător la capitolul... Cultura medievală în Transilvania, în paragraful Cultura bisericască medievală a românilor transilvăneni. O problemă de istorie politică de cel mai mare interes este pur și simplu escamotată ca o mărunțată problemă confesională; în chip deliberat, autorii asociază, pentru a crea confuzie, măsurile regelui Ludovic I de Anjou și propunerile de convertire silnică făcute suveranului de vicarul Bartolomeo de Alverna, și autorii conchid că „acest zel respingător nu numai că nu a avut efect asupra lui Ludovic cel Mare, care nu a pornit la o nouă acțiune de convertire, dar a stîrnit în mulți repulsie, îndeosebi în rîndurile nobililor maghiari transilvăneni interesați în stabilizarea românilor”. În realitate, măsurile din anul 1366 promulgate de suveranul ungar marchează începutul unui proces ce va culmina cu alianța dintre nobilimea maghiară, patriciatul săsesc și fruntașii secuilor (Unio trium nationum din 1437), formula politică pe care se va întemeia structura Transilvaniei secole de-a rîndul și care va face din locuitorii autohtoni și majoritari — românii — „tolerați” pe propriul lor pămînt.

În același paragraf consacrat culturii medievale din Transilvania, autorii discută și problema creștinismului. Ei arată că în Ungaria au conviețuit la început creștinismul de rit latin și cel de rit ortodox și că „Transilvania s-a aflat la confluența și, în același timp, la periferia celor două culturi creștine. Biserica romană era reprezentată de etnicul ungar și german, cea bizantină de etnicul român și rutean”. În privința românilor, autorii afirmă că tradițiile lor creștine erau de obirșie balcanică și slavă. Ne aflăm din nou în fața procedeelelor „științifice” utilizate de autori. Ei ignoră faptul îndeobște cunoscut că terminologia de bază a creștinismului este în limba română de origine latină, că pe teritoriul Transilvaniei au fost descoperite urme creștine din perioada de după retragerea armatei și administrației romane din Dacia, și că, deci, în momentul înfîlțării triburilor ungare, în interiorul arcului carpatic exista o populație românească de religie creștină, gravitînd în jurul pa-

triarhiei de la Constantinopol și al Imperiului bizantin. Creștinarea ungarilor a avut loc la anul 1000 sub egida Bisericii romane (schisma între Roma și Bizanț a avut loc în anul 1054, dar ea a fost precedată de tensiuni și rupturi) și la început, cum arată corect autorii, cele două rituri au coexistat. Este lesne de înțeles că în aceste condiții, prezența românilor creștini din Transilvania a favorizat difuzarea noii religii în rîndurile populației ungare. Preocupați însă să-i „aducă” pe români din sudul Dunării, pînă în secolul al XIV-lea, autorii nu suflă nici un cuvînt despre acest aspect al istoriei Transilvaniei.

După ce „a rezolvat” originea românilor, locul lor de băștină, lăsîndu-i să umble „hoinari prin munții Transilvaniei în urma turmelor de oi”, autorii trec la altă problemă și anume: înfățișarea Transilvaniei drept o parte componentă a Ungariei. Prăbușirea regatului ungar în urma bătăliei de la Mohács (1526) și noul statut politic al Transilvaniei, devenită principat autonom în relații de dependență față de Poarta otomană, ca și celelalte două țări române, nu-i împiedică pe autori — continuatori fideli și în această problemă ai istoriografiei ungare naționaliste — să prezinte acest străvechi pămînt românesc, locuit din totdeauna de români, reprezentînd permanent majoritatea populației, drept o nouă „țară” ungurească: „Domnitorii unguri și conducătorii ai politicii ungare determină deci soarta Transilvaniei, devenită stat. În deceniile ce au urmat după 1556, noul stat ce-și conducea soarta cu conștiință din ce în ce mai mare a rămas în esență ceea ce a devenit în deceniile ei sîngeroase: o rămășiță rămasă la răsărit a statului medieval ungar. Constrîngerea din afară a rupt aceste teritorii din țara-mamă, i-a schimbat forma de stat și a împus conducătorilor săi o politică externă nouă și îndrăzneată. N-a putut însă să înfrîngă gîndirea, conștiința maghiarității forțelor conducătoare ale societății”. Așadar, principatul Transilvania este prezentat ca o continuare a regatului ungar, o entitate politică deosebită de celelalte două state românești, muntean și moldovean. Autorii se separă aici de un șir de cronicari, istorici și geografi care au stăruit asupra orientării total diferite a Transilvaniei de Ungaria. Astfel, cronicarul Cseri Mihály observa că „amenințarea pentru Transilvania a venit întotdeauna de la Ungaria și de la unguri”, în timp ce istoricul Szilágyi Sándor releva, în anul 1866, că „istoria Transilvaniei nu poate fi integrată istoriei ungare, întrucît ea are un caracter specific”, pentru ca geograful Cholnoky Jenő să sublinieze că „Transilvania își are propria istorie, distinctă de cea ungară”. Distinctă de cea ungară, și integrată, adăugăm noi, ansamblului spațiului și societății românești. Este ceea ce recunoaște Cancelaria aulică transilvană din Viena cînd, în anul 1779, releva „legătura strînsă care exista între marele principat al Transilvaniei și țările vecine, Moldova și Muntenia”, cu care forma o adevărată unitate economică.

Încă din prefața lucrării, autorii susțin că „timp de secole, istoria Transilvaniei s-a întrepătruns cu istoria poporului ungar”. Se știe, de asemenea, cît caz s-a făcut în vechea istoriografie ungară și cît caz se mai face și astăzi — mai ales în cercurile emigrației ungare — despre stăpînirea milenară a Ungariei asupra Transilvaniei. Dar o simplă aritmetică arată că perioada în care Transilvania a constituit o parte componentă a Ungariei se reduce la cei 51 de ani care separă instituirea dualismului austro-ungar în 1867 de hotărîrea Marii Adunări Naționale a românilor transilvăneni din 1 decembrie 1918 de a uni Transilvania cu România. În rest? Pînă cînd Ungaria a căzut sub lovitura lui Soliman Magnificul, Transilvania a fost, cum s-a mai spus, un voievodat cu o individualitate politică viguroasă conturată. Devenită în 1541 un principat autonom, ea nu mai putea avea legături cu Ungaria — cum susțin autorii — pentru că Ungaria încetase să mai existe ca stat, Buda însăși devenind centrul unui pașalic otoman. Cînd ofensiva habsburgică a determinat, după 1683, retragerea otomană, Transilvania a devenit principat în cadrul Imperiului habsburgic, apoi Mare Principat, administrat separat de Ungaria. Unde sînt atunci secolele și mileniul de stăpînire ungară? Numai în mințile înfierbîntate ale revizionistilor care nu mai sînt în stare nici măcar de un calcul elementar.

Nu se găsește în această Istorie a Transilvaniei o prezentare cît de cît obiectivă a strînselor relații politice, economice, militare și culturale dintre români de o parte și de alta a Carpaților. Unitatea poporului român este negată, iar colaborarea politică, economică, militară dintre cele trei țări române este eludată. Cea dintîi unire a țărilor române, realizată de Mihai Viteazul, este înfățișată într-un chip care stîrnește revolta. Nu numai că marele voievod este prezentat ca un „mercenar”, ca un instrument al împăratului Rudolf și nerecunoscător față de „binefăcătorii lui” Bathorești, dar se contestă conștiința de neam a poporului român și a celui care, pentru prima dată, i-a unit pe români sub un singur sceptru: „Nu avem — arată autorii — nici o dată din care să reiasă că Mihai intenționa să dea un rol politic românimii transilvănene. Dimpotrivă. Așa cum a adus în Transilvania cîțiva credincioși munteni, în Muntenia a chemat secui și maghiari pentru ajutor în guvernare”. Deci opera politică a celui dintîi unificator al românilor, unul din simbolurile scumpe ale unității naționale, este prezentat cu aceeași rea-credință care alterează pînă la desfigurare realitatea istorică. Măsurile luate de Mihai Viteazul în beneficiul țărănilor și al clerului român, precum și politica sa confesională, în care se distinge lesne efortul de a disloca, prin confesiune, formula lui „Unio trium nationum” sînt ignorate voit de autori, preocupați de a-l prezenta pe marele voievod drept un cuceritor brutal și sîngeros: „Domnitorul-conducător de oști a pornit cu soldații săi împotriva Moldovei, iar în mai l-a gonit pe Ieremia Vodă, prieten al Poloniei. Prada nesemnificativă care se găsea în această țară săracă nu putea da o rezolvare decît pentru cîteva săptămîni; spre sfârșitul verii mare parte a oastei triumfătoare nu se putea întreține decît prin jaf. Populația

(Continuare în pag. a 4-a)

FALSIFICAREA CONȘTIENȚĂ A ISTORIEI...

(Continuare din pag. a 3-a)

locală — maghiari și români deopotrivă — încerca să se apere cu arma, dar acest lucru nu făcea decât să amplifice represiunile. Imaginea luminoasă a uneia dintre cele mai de seamă personalități ale istoriei poporului român, care a semnat cu jertfa singelui său actul unirii tuturor românilor, este astfel pătată de noroiul calomniei, deghizată în cercetare istorică.

Nu este de mirare că fiind obsedați de dorința de a contesta caracterul românesc al Transilvaniei, organica ei integrare în pământul, istoria și viața românească, autorii prezintă la fel de deformat principalele etape ale luptei de emancipare națională a românilor transilvăneni, români care ar fi devenit majoritari — spun autorii — abia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea! Se pune sub semnul întrebării caracterul național al revoluției din 1784, condusă de Horea, Cloșca și Crișan, lipsește analiza revendicărilor cuprinse în *Supplex Libellus Valachorum* (1791), căreia i se substituie afirmația că „autorii săi nu puteau să se aștepte în mod real că, în sistemul celor trei națiuni, națiunii lor i se va asigura un loc ca entitate politică separată”, este grav denaturată istoria revoluției din 1848. Lupta românilor transilvăneni este înfățișată ca o mișcare contrarevoluționară, Munții Apuseni, unde Avram Iancu a condus rezistența românilor, luând chipul unei preținse „Vendée” transilvane (referire la provincia franceză, unde în timpul Marii Revoluții s-au organizat acțiuni contrarevoluționare). Gravele greșeli în politica națională a guvernului condus de Kossuth Lajos sînt total ignorate, iar hotărîrea nefastă a nobilimii maghiare de unire a Transilvaniei cu Ungaria este justificată de autori „chiar și numai din autoapărare”; hotărîrea Dietei din Cluj de la 30 mai 1848 care a votat această unire este caracterizată ca realizînd „unirea celor două patrii surori”, Ungaria și Transilvania. În schimb, revoluția română și conducătorii ei sînt aspru criticați: Simion Bărnuțiu care prin concepția sa „confuză” ar fi stîrnit „neîncredere externă” și a amenințat „armonia între națiuni”, provocînd „ruperea de realități”. În Adunarea de la Blaj din mai 1848 s-ar fi manifestat tendințe contrarevoluționare, intelectuali români ațîțînd „ura religioasă și națională”.

În contextul evenimentelor din 1848—1849 se evidențiază în privința românilor aspectele de violență: „Răsculații români în retragere, «din pură răzbuinătate» au dat foc Aiudului, cu colegiul, biblioteca acestuia și au organizat o îngrozitoare baie de sînge în orașul maghiar”.

Dieta de la Sibiu de la începutul anilor '60, în care românii aveau majoritatea deputaților, este apreciată ca „unealta docilă a guvernului de la Viena”, iar delegații sibiieni la Viena „cerșetori”, „figuranți guvernului”. Minimalizînd lupta românilor și a dietei de la Sibiu pentru drepturi naționale și sociale, se afirmă: „Împotriva păturii conducătoare a societății maghiare, a taberei liberale și conservatoare maghiare, forța cea mai veche a țării, cu pozițiile economice cele mai puternice, cu potențialul politic cel mai mare, avînd aliați puternici dincolo de Piatra Craiului, nu se poate obține o rînduială durabilă”.

În schimb, dualismul austro-ungar, instaurat în 1867, încorporarea Transilvaniei la Ungaria și politica de maghiarizare nu găsesc în carte condamnarea meritată. Mai mult, românii nu ar fi știut să prețuiască „constituționalismul, precum și uniunea românilor din Transilvania cu cei din Ungaria, aducerea lor într-o singură tabără”. Era de așteptat din partea istoricilor unguri să întreprindă o analiză profundă a consecințelor formulei dualiste pentru monarhia austro-ungară, pe care Marx, Engels și Lenin au denunțat-o ca un stat al oprimării sociale și naționale, o adevărată închisoare a popoarelor... Au uitat oare autorii că încă din anul 1848, Friedrich Engels caracteriza monarhia austriacă drept „un complex pestriț, rezultat din moșteniri și furtişaguri, acest talmeș-balmeș organizat în care se învâlmășesc zece limbi și zece națiuni, acest amestec întîmplător de obiceiuri și legi dintre cele mai contradictorii” (Fr. Engels, *Începutul sfîrșitului Austriei, în Marx-Engels, Opere, vol. 4, Editura Politică, București, 1963, p. 511*)? Au uitat autorii ceea ce scria Marx în 1875: „În Ungaria, majoritatea populației supusă ungarilor nu-i simpatizează, suportă împotriva voinței lor jugul acestora, de unde o luptă neîntreruptă”? (K. Marx, *Conspectul cărții lui Bakunin „Statul și Anarhia”, în Marx-Engels, Opere, vol. 18, Editura Politică, București, 1964, p. 609*). Au uitat autorii că în 1916 V. I. Lenin împărțea ideea că „lichidarea Austro-Ungariei nu reprezintă istoricește decît o continuare a destrămării Turciei, fiind, ca și aceasta, o necesitate a procesului istoric de dezvoltare”? (V. I. Lenin, *Broșura lui Junius, în Opere complete, vol. 30, Editura Politică, București, 1964, p. 8*). Trecînd sub tăcere această pagină întinsecă a istoriei universale, autorii se mărginesc a face totuși o critică superficială. Astfel, cînd se amintește de o politică mai severă pe timpul guvernării lui Bánffy Dezső, urmează imediat concluzia „științifică”: „dar și atunci (pe timpul lui Bánffy Dezső — n.n.) a fost mai mult fum decît foc”.

Este o realitate arhicunoscută că în scurta etapă de 51 de ani dintre 1867 și 1918 guvernul de la Budapesta a promovat o politică de nedreptăți și oprire a naționalităților neungare, de maghiarizare forțată a acestora cu mijloace draconice, încît a stîrnit oprobiul întregii opinii publice internaționale. Iată de exemplu, ce scria marele scriitor rus Lev Tolstoi despre politica de deznaționalizare, de maghiarizare: „Ceea ce e mai trist este faptul că în străinătate contele Appony (unul dintre cei mai vehemenți politicieni de la Budapesta în măsurile de deznaționalizare — n.n.) are reputația unui pacifist, pe cînd în Ungaria el nu recunoaște nemaghiarilor nici măcar calitatea de oameni. Orice persoană cu mintea sănătoasă trebuie să smulgă de pe fața acestui om masca sa mincinoasă, pentru a arăta întregii lumi că nu este un binefăcător, ci o pasăre de pradă”. Iar scriitorul norvegian, „Uriașul de la Nord” cum era caracterizat B. Bjoernson, declara: „În tinerete am iubit și admirat mult poporul maghiar. Mai tîrziu, cunoscîndu-l

mai de aproape, am început să-i detest șovinismul. Aceste nedreptăți vor duce Ungaria mai devreme sau mai tîrziu la pieirea sa”. Politica economică și culturală, învățămîntul și justiția, biserica, și colonizările, jandarmeria și închisorile, totul a fost pus în joc pentru a modifica raporturile demografice, economice și sociale din Transilvania, pentru a-i schimba străvechea sa fizionomie românească.

Mișcarea memorandistă este desconsiderată, autorii încercînd să o prezinte ca pe o acțiune izolată, privită de contemporani drept „cerșetorie de anticameră”. Oare astfel pot evalua istoricii ce pretind că analizează trecutul de pe pozițiile materialismului istoric revendicările naționale ale românilor transilvăneni, supuși unui regim de discriminare și opresiune? A folosi astăzi termenul de „cerșetorie de anticameră” este o insultă adusă memoriei luptătorilor români și cei care o utilizează se identifică cu cei care i-au trimis pe memorandiști în temniță.

Merită a fi reamintite cuvintele pline de un mare adevăr, rostite de Ion Rațiu, președintele Partidului Național Român din Transilvania, la procesul memorandiștilor: „Noi nu sîntem acuzați, ci acuzatorii... Poate fi aici vorba de judecată, de apărare în înțelesul juridic? Nu! Faceți ce voiți. Nevinovați sîntem, dar dumneavoastră sînteți stăpîni pe individualitatea noastră fizică, nu însă pe conștiința noastră, care în această cauză este conștiința națională a poporului român. Nu sînteți dumneavoastră competenți să ne judecați, ci este un alt tribunal, mai mare, mai luminat și desigur mai nepărtinitor, care ne va judeca pe toți: e tribunalul lumii civilizate, care va și osîndi odată mai mult și mai aspru decît v-a osîndit pînă acum. Prin spiritul de intoleranță, printr-un fanatism de rasă fără seamăn în Europa, osîndindu-ne, veți izbuti numai ca să dovedeți lumii că maghiarii sînt o notă discordantă în concertul civilizațiunii”.

Ne surprinde faptul că în 2000 de pagini cît cuprinde această lucrare autorii nu au atribuit nici o pagină legitimității istorice a statului modern român din 1859, a cărei necesitate obiectivă era consecința firească a procesului legitim de afirmare a națiunii române, în întreaga arie dacică. Zadarnic am căuta în paginile Istoriei Transilvaniei o analiză a constituirii națiunii, a problemei naționale, a drumului legitim al reîntregirii statului național. În locul unei astfel de analize, întîlnim o imagine deformată a marilor evenimente din anul 1918, în cadrul căreia efortului și voinței întregii națiuni române de a se regăsi în frontierele unui singur stat — statul național unitar — i se substituie acțiunea „unui grup al burgheziei române din Arad”.

O realitate de domeniul evidenței demonstrează că tratatele de pace din anii 1919—1920 au dat recunoașterea internațională creării sau desăvîrșirii unității naționale a statelor din centrul și sud-estul Europei. În acest cadru larg se înscrie și lupta românilor pentru desăvîrșirea unității naționale-statale în virtutea dreptului la autodeterminare, în cadrul unor adunări reprezentative, democratic așezate, plebiscitare, a voinței românilor — aflați sub stăpînire străină — de a se uni cu Țara. Această realitate este și ea escamotată și denaturată. Tratatul de la Trianon (4 iunie 1920) este prezentat ca un tratat imperialist care a dus la „destrămarea statului istoric ungar”. Impuse de state imperialiste, tratatele de pace „nu au ținut seama de dreptul popoarelor la autodeterminare, iar în multe situații nici de realitățile etnice” afirmă autorii, precizînd că singurul stat socialist, Rusia Sovietică, nu le-a recunoscut și „niciodată n-a renunțat la Basarabia, nici Bulgaria n-a acceptat ca Dobrogea de sud să aparțină României”. Referindu-se la lupta pentru unitate a românilor și a fruntașilor lor se arată că aceștia în loc să accepte rezolvarea echitabilă a problemei naționale pe baza conviețuirii multiseculare în statul ungar, au lăsat „decizia definitivă pe seama armatei regale române și a tratatelor de pace”. Tratatul de la Trianon este făcut responsabil de orientarea reacționară, fascistă a Ungariei horthyste: „Faptul că destrămarea statului istoric ungar s-a făcut concomitent cu înfrîngerea unor revoluții și cu aranjamente de pace ce au adus grave prejudicii naționale, a împiedicat ca în țară să se instaurare o democrație în cadrul căreia stăruința ungară ar fi acceptat treptat procesul legitim al schimbărilor și ar fi trecut peste necazuri și, raportîndu-se în mod creator la noile condiții, să fi căutat împreună cu popoarele vecine căile de concurență”. O jalnică încercare de reabilitare a lui Horthy și a regimului său prin „sistemul de pace imperialist”, pe care autorii i-l acordă ca un comod alibi. Față de regimul fascist al lui Horthy, autorii manifestă o „discreție” surprinzătoare, arătîndu-se cu totul avari în binemeritata lui condamnare, validată de mult de istorie.

Perioada de după primul război mondial este tratată sumar, „în lipsa unor date și prelucrări corespunzătoare” — cum afirmă în mod fals autorii, căci astfel de date există din abundență. „După 1918 — se afirmă în lucrare — istoria Transilvaniei este parte a istoriei României. Procesele economice, sociale, politice și culturale care continuă, sau cele noi, în desfășurare, trebuie să le analizăm de acum prin prisma întregii României. Și situația din teritoriul pe care îl examinăm se schimbă”. Unirea Transilvaniei cu România a avut consecințe negative asupra transilvănenilor — afirmă în mod tendențios autorii — din cauza „alipirii” la o țară slab dezvoltată și a acaparării, chipurile, a bogățiilor și întreprinderilor de aici de către „regăteni” colonizați masiv. Sfîdînd realitatea anilor interbelici, autorii susțin că naționalitatea maghiară nu a avut posibilități depline de dezvoltare „parțial din cauza unor procese economico-sociale nefavorabile, parțial din cauza politicii naționale ce făcea diferențieri, sau a procesului de românizare... Maghiarii din Transilvania au trăit primele momente ale transformării istorice dezorientate, demoralizate. Nu puteau accepta nici ideea că organizarea de stat milenară, din care făceau parte organic și ei, dis-

pare în câteva săptămîni și nici ideea că prin anexarea la o țară străină, clădită pe o bază economică-socială mai puțin dezvoltată îi așteaptă soarta de minoritari”.

Ca urmare, după 1918, niciodată în lucrare nu se vorbește de integrarea organică a Transilvaniei în statul național unitar român, de faptul că ea s-a unit cu celelalte provincii românești sau de reîntregirea României, ci tot timpul numai de „schimbarea stăpînirii”.

Autorii ignoră total de-a lungul prezentării istoriei Transilvaniei aprecierile documentelor românești privind momentele cruciale ale acestei istorii, nu găsesc spațiu de-a lungul celor 2.000 de pagini să consacre câteva rînduri legăturilor organice — economice, demografice, culturale — dintre Transilvania și celelalte provincii românești, dar ajungînd la perioada de după 1918, cînd năzuința statornică a românilor de a făuri și a trăi într-un stat național unitar a devenit un fapt împlinit, o realitate istorică ireversibilă, ei își aduc aminte, în sfîrșit, de un citat dintr-un document — este vorba de hotărîrea Congresului al III-lea al P. C. R. (1924), impusă, după cum se știe, de Comintern, prin care „s-a declarat dreptul la autodeterminare a popoarelor pînă la despărțire, s-a stabilit că România, prin unificarea diverselor regiuni, s-a transformat dintr-un stat național într-un stat multinațional”.

Dictatul fascist de la Viena este prezentat ca un „arbitraj” cerut de guvernul român, iar represiunile și crimele regimului horthyst sînt estompe printr-o inventată politică similară a autorităților române: „A început astfel așa-numita politică națională de reciprocitate, la expulzări s-a răspuns cu expulzări de cealaltă parte, la internări cu internări, la închiderea de școli s-a răspuns cu închiderea de școli, creîndu-se o totală nesigurantă a soartei românimii din Nord, respectiv, maghiarimii din Sud”. Așadar, se pune semnul identității între situația celor două populații, trecîndu-se sub tăcere faptul că dincolo de expulzări și internări, de care pomenesc autorii, în nord-vestul României s-a dezvoltat o teroare de o ferocitate fără precedent. Bărbați și copii măcelăriți, femei gravide spintecate, familii întregi exterminate, intelectuali de vază și clerici asasi-nați, masacre în masă ca cele de la Ip și Trăznea, crime oribile ca cele de la Moisei și Sărmaș — iată ce au jalonat anii de groază ai coteropirii nord-vestului României de către horthyști. Acestea sînt fapte care nu pot fi escamotate, pentru că ele sînt încă vii, dureros de vii, în memoria oamenilor acestor meleaguri românești.

Fără cele mai elementare scrupule față de realitatea istorică, autorii, consecvenți în preocuparea lor de a denatura și falsifica, sugerează un paralelism asemănător și în privința situației evreilor din Transilvania în anii celui de-al doilea război mondial. Se afirmă că din teritoriul coteropit de horthyști a fost „transportată o parte însemnată a populației evreiești, circa 90.000—100.000”, în timp ce în România „au fost asasinați 387.000 evrei”. Să nu știe oare nici unul din autori că din teritoriul de sub ocupația horthystă au fost deportați nu o parte însemnată, ci absolut toți, nu 90.000—100.000, ci peste 160.000 de evrei? Să nu știe oare chiar nici unul că însuși Horthy a recunoscut că deportarea, așa cum a făcut-o jandarmeria ungară, a întrecut prin cruzime chiar și ceea ce s-a întîmplat în Germania nazistă? Este posibil să le fie autorilor complet străine lucrările istoricului american Randolph Braham despre holocaustul în Ungaria și în partea smulsă României prin dictatul de la Viena, istoric american care a subliniat că evreii de aici „au fost exterminați într-un ritm fără precedent prin cel mai teribil program de deportare și masacrare nemiloasă, întîlnit în întregul război”? Iar referindu-se la România, același istoric afirmă că în acele cumplite împrejurări România „a constituit un liman, o oază pentru evrei”.

Creдем că sînt suficiente exemplificările de falsificare a Istoriei Transilvaniei și de denigrare a istoriei poporului român. Totuși, mai adăugăm, concluzia lucrării care este pe cît de gravă, pe atît de tendențioasă: „Transilvania este o entitate etnică și culturală deosebită în Europa centrală și răsăriteană și evoluția situației ei influențează dezvoltarea acestei regiuni...”. Așadar, Transilvania nu este, după opinia autorilor, o parte componentă a statului român, ci o „entitate etnică și culturală deosebită”, suveranitatea statului român este implicit limitată, de vreme ce „situația ei (a Transilvaniei — n.n.) influențează dezvoltarea acestei regiuni” (a Europei centrale și răsăriteane — n.n.). În fața acestor neadevăruri orice cititor onest, orice om de bună credință nu poate citi aceste rînduri fără ca lectura lor să nu stîrnească indignarea și protestul față de afirmațiile provocatoare ale colectivului de autori, condus de Köpeczi Béla. Cum își permit autorii acestei cărți, pe a cărei copertă este scris Istoria Transilvaniei, să încerce anularea rezultatului unei lupte îndelungate, care a impus poporului român, jertfa și sacrificii pentru îndeplinirea unei statornice aspirații multiseculare: unitatea națională. Cum poate sluji o asemenea lucrare „prietenie dintre cele două popoare”, așa cum declara emfatic redactorul responsabil al lucrării.

Este un fapt unanim cunoscut că grație politicii Partidului Comunist Român, problema națională a fost integral și definitiv rezolvată: românii și naționalitățile conlocuitoare au aceleași drepturi și îndatoriri și sînt angajați în efortul comun al edificării societății socialiste multilaterale dezvoltate. Dar, despre marile realizări ale României socialiste, obținute în toate domeniile, inclusiv în problema națională, autorii nu spun aproape nimic, motivînd din nou, în mod pueril, că... nu dispun de informații.

În realitate, din lectura lucrării se desprinde constatarea că autorii nu sînt preocupați atît de soarta naționalității maghiare din România, cît mai ales de a crea o diversivă și de a induce în eroare opinia publică. Acțiunea lor se integrează astfel încercărilor de a crea o falsă problemă a „minorităților din România” pentru care nu există nici un temei obiectiv. Înfrățite prin lupta

(Continuare în pag. a 5-a)

TELEGRAFUL ROMÂN

RELIGIOUS PUBLICATION OF THE ROMANIAN
ORTHODOX ARCHDIOCESE OF SIBIU

APRIL 1, 1987
No. 13—14/1987

A CONSCIOUS FORGERY OF HISTORY UNDER THE AEGIS OF THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

(ARTICLE PUBLISHED BY THE "ROMÂNIA LIBERĂ" NEWSPAPER OF MARCH 12, 1987 AND THE WEEKLY
"ROMÂNIA LITERARĂ" NO 11 OF MARCH 12, 1987)

The Publishing House of the Academy of Sciences of the Hungarian People's Republic has recently put out a comprehensive three-volume 2,000-page History of Transylvania (Erdély Története). The work of a researcher team, it has the Minister of Culture of the Hungarian People's Republic, Köpeczi Béla, as its responsible editor. Since the subject of the Hungarian researchers' investigation is Transylvania — ancient Romanian land — it is only natural that it aroused the interest of Romanian historians. This is all the more so as they have a right to know how old nationalist, chauvinist theses and clichés circulated in the old system and the old historiography were discarded.

The History of Transylvania under Köpeczi Béla's coordination does in no way meet this expectation. Regrettably, we must say from the beginning that the work is hardly different from the old Hungarian chauvinist and revisionist historiography in its fundamental theses and conclusions. The reader of the book is left with the impression of an incredible anachronism, because the volumes the Publishing House of the Hungarian Academy of Sciences put out in 1986 sound as if they were written more than four decades ago. And yet, the book came off the press in our time carrying the authority of the highest scientific forum, and having a member of the Hungarian Government as its responsible editor.

Romanian experts will analyse the History of Transylvania and give their opinion on each of the major questions it raises. What we want to do now is to give our readers a general idea of the work and single out the elements for an appraisal that can lead to only one conclusion: we are faced with a gross distortion of the history of Transylvania and implicitly of the history of the Romanian people, with theses which are as much harmful as they are injurious to our people, with a deliberate attempt to contest Romania's territorial integrity. On such fundamental questions of Romanian history as: the ancestral Geto-Dacian continuity, the Daco-Roman descent, continuity in the forefathers' land, the unity of the Romanians in the Middle Ages, and their political and legal status, the fight for national and social emancipation of the Romanians in Transylvania, the great battles for independence, the creation of the unitary national state and the place of the Romanians in world history, on all questions essential for the past of the Romanians, the position of the authors of the history of Transylvania is — as we are going to see — in sharp disagreement with the facts of history, which they distort and falsify.

From the first chapters dealing with protohistory, one can clearly grasp the authors' intention to deny all continuity of settlement in Transylvania, indeed in all ethnically Romanian space. To be sure, no one denies that in the Paleolithic and the Neolithic, in the Bronze Age and the Iron Age population movements did occur. However, in spite of that population movement, archaeological research has shown that the area was permanently inhabited by a native mass that successive waves of migratory populations could not dislocate. What the authors of the History of Transylvania are concerned with is to make this part of the Dacian area look like a place where populations came and went, often left it deserted, a kind of no-man's-land. This is a way of contesting all continuity of settlement and hence of denying the oldness of the autochthonous Geto-Dacians and their state organization in the time of King Burebista more than two millennia ago.

We then come across the thesis-obsession of Hungarian history: the Dacians' extermination by the Roman conquerors, which is upheld to refute the continuity of settlement in the large Dacian area north of the Danube and especially in the intra-Carpathian ter-

ritory. In that respect, what the History of Transylvania says is much the same thing that the old nationalistic Hungarian historiography did. "Nor is it indifferent in an analysis of depopulation that precisely the central part of Decebalus' country" (i. e. Transylvania — our note) "became a new province. It was a territory the population of which was decimated not only by warfare — waged, for the most part, in that territory as well — but also by the Dacians' resistance to the ultimate, having stayed loyal to Decebalus until he took his cup of poison. It was primarily that region's population that the Romans slaughtered, it fell into slavery or took refuge from the conquerors into unoccupied territory". On this subject, the authors also deliberately ignore the findings of archaeological research that brought to light Dacian vessels or fragments of them, inside the Roman castra in Transylvania — at Micia, Augustia, Bologa, Buciumi, Orheiu Bistriței — to say nothing of the Dacian settlements unearthed at Lechința de Mureș, Cașoț, Noslac, Obreja, a.o. or of the cremation necropolises of the same autochthonous Dacian population at Soporul de Cîmpie, Cașoț, Obreja, etc. which, alongside other evidence, prove that the answer to the question which the scholar B. P. Hasdeu had asked in his time "perit-au dacii?" (did the Dacians disappear?) is definitely no. However, if the authors of the History of Transylvania chose the shirk, out of bad faith, the findings of archaeological investigations, incontestable testimonies of the Dacians' material and spiritual culture, of Dacian continuity in that hearth, they should have had knowledge of the famous inscription at Grammeni near the ancient city of Philippi, in Macedonia, which was quite a revelation to the world's historians. Anyway, that inscription does not say — as the authors of the book do — that the hero King Decebalus died "drinking the cup of poison" together with "the Dacians' ruling class which committed mass suicide".

Re-launching Robert Roesler's unscientific theory of the latter half of the nineteenth century on the south Danubian origins of the Romanians, the authors of the History of Transylvania deny the possibility of Dacia's Romanization, claiming that "the replacement of the language which was Romanized to the highest degree, the taking over of Latin as a mother tongue, cannot be proved in Dacia, and historical and social development did not make them any more likely". That was an assertion the authors had to make in order to show that the Romanian people was formed south of the Danube, somewhere in the Balkans and nowhere else, where the Roman colonists of Dacia would have gone in the year 271 when Emperor Aurelian decided to withdraw the Roman administration and army from Dacia. "It is just possible" the authors concede "that not all the population left the province, although there is nothing to support this possibility. Anyway, on the strength of what has been shown so far, one may say that the number of those who stayed behind was insignificant". And, further on: "A two-century old archaeological research in Transylvania could not supply a definite proof of the continuity of the 'Roman' population in Dacia worth being considered. The authors, in the best Roeslerian tradition, even outdoing their 'master', resume the vacuum theory according to which the area north of the Danube was vacated of the Daco-Roman population only to be able to depict Transylvania as a territory uninhabited by an autochthonous population or by colonists — 'A country of all and no one' as the authors say somewhere. Then, in that no-man's-land, Goths, Huns, Gepidae, Avars, Slavs, Bulgars came in succession but not a trace of a Daco-Roman, and eventually Romanian population.

Have the authors forgotten that a Hungarian historian — Huszti András

— wrote that: "The descendants of the Getae still live where their parents did and speak the language that their parents used to speak. No nation has a language closer to the ancient Roman (Latin) language than the Romanians have, which is a sure and unmistakable sign that they are the descendants in Transylvania of the ancient Roman colonists, of which we briefly say this: The name of this people in its own language is 'Roman' that is from Rome, or Romanian". Reference to this author is not a decisive argument, what we want to remind is that there were Hungarian historians who could objectively state the truth, a fact of Romanian history: the Daco-Roman and Romanian continuity north of the Danube.

At a time when, in the authors' opinion, the space between the Carpathians and the Danube would have been under the way of the first Bulgarian Empire, in 894, the Hungarians arrived in the Carpathian basin: "therefore, the first place where the Hungarians dismounted was Transylvania. Eventually they took the way down the valleys of the Mureș and the Crișul Repede and possibly through the Meseș Pass toward the Pannonian Plain".

The authors of the History of Transylvania try to arbitrarily change historical facts, reverse the situations, by making the Romanians migratory, and the migratories — a stable population. The fact is that, after the Hungarian tribes arrived in the Pannonian Plain in 896 and their westward advance was checked, they began to raid intra-Carpathian territory, i. e. Transylvania. There, the Romanians had lived for many centuries in political formations recorded by various historical sources among which the Chronicle of the anonymous notary of King Bela, therefore a principal source of Hungarian historiography. The authors of the History of Transylvania depict instead the Hungarian tribes as "dismounting" first in Transylvania, in the midst of a Slavic population where Proto-Bulgarian elements would also have been, and only afterwards moving into the Pannonian Plain. In that way Transylvania becomes "overnight" an old "cradle" of the Hungarian tribes, older even than the Pannonian Plain where the Hungarian state now lies.

And the Romanians? asks the reader. Where were they who formed the majority population of Transylvania? Say the authors faking caution: "We cannot engage here in a dispute on the so-called Daco-Roman continuity, that is on the endurance of a Romanized population in Transylvania since ancient times. We must only say what we said before, namely that there is no evidence — historical, archaeological or toponymic — of a Romanian population in Transylvania prior to the early thirteenth century". The fact is that there is ample evidence to that effect, the fruit of decades of Romanian historiographic research. Only that the authors of the History of Transylvania either ignore it, or belittle it, or simply "nullify" it.

A relevant example of their negation of the sources that do not fit into their pre-arranged patterns is the "treatment" given to the anonymous notary of King Bela (Anonymus). It takes the authors many pages to "prove" that he was wrong when saying that when they first raided the intra-Carpathian territory the Hungarians found the Romanians there. The authors' painstaking effort to "nullify" Anonymus is queer and at the same time amusing: rarely had a historiography been so intent on discrediting and disproving the historical accounts supplied by one of the earliest sources of its own history. What is Anonymus' guilt? Its gravity is exceptional in the eyes of the authors. He records the Romanians in Transylvania and Banat and refers to "a one Romanian" Gelu "Duke of the Romanians". Understandably, to people who deny the Romanian continuity in Transylvania,

the anonymous notary is a painful "obstacle" and his guilt calls for the "liquidation" of his chronicle, or rather of his information on Transylvania, on the Romanians of Transylvania in the first place. The authors proclaim Anonymus to have wrongly understood a passage in the old Russian Chronicle "A Story of Past Times" and projecting into the ninth-tenth centuries a fact of his time, that is to say of the late twelfth century: the Romanian-Bulgarian Empire.

We will not resume here the — so old — discussion on the source value of Anonymus' Chronicle. We confine ourselves to stating a point that was already made, namely that as long as no political interest prompted a distorted presentation of the history of Transylvania, no one, even in the Hungarian kings' entourage, would hesitate to admit that the Romanians had been in Transylvania for many centuries before the Hungarian tribes raided it. For all the limitations of his time, Anonymus was far closer to truth than the authors of the History of Transylvania who miss nothing to distort that truth: the Romanian autochthony and continuity in the intra-Carpathian-Danubian-Pontic space, therefore also in Transylvania, conclusively supported by historical, archaeological, linguistic, toponymic, ethnographic and other evidence.

Can anybody question the existence, at the end of the ninth century and the beginning of the next, of comprehensive political formations on Transylvania's territory like the voivodeship (duchy) or "countries" as the Romanians called them at that time? Narrating the Hungarians' advent to Transylvania, Anonymus shows how the Hungarian armies first conquered in heavy battles, the territory of such a voivodeship extending to the Tisa in the west, beyond Satu Mare in the north, up to the Piatra Craiului Massif and the Meses Gates in the east, and down to Mureș in the south.

Such a political formation, a "country" (terra) as the chronicler records it, fully corresponds, as far as its territory was concerned with a high concentration of settlements found in the north-west of Transylvania: the name of its leader (dux) was, according to the same chronicler, Menemorut, and his seat was in the stronghold of Biharea (near Oradea). Here is what the chronicle of the royal notary Anonymus reads: "Indeed, Arpad's envoys Usubu and Veluc, crossed the river Tisa at Lucy Ford and made for the fortress of Bihor where they greeted duke Menemorut and presented him with the gifts their duke had sent him. In the end, however, having delivered to him Duke Arpad's message they claimed the above-named territory. Duke Menemorut received them with goodwill and, piling presents on them, on the third day asked them to go back. He also gave them an answer, saying: 'Tell Arpad, duke of Hungary, your master: we owe him what a friend owes to a friend, everything he may find necessary, for he is a stranger and in need of many things. But the territory he asked of our goodwill, we will never relinquish, not as long as we live. And we were sorry when Duke Salanus ceded a very large territory out of love, as they say, or of fear, which they deny. As for us, we will not cede one inch of the land, even though he says he has a right over it. And his words do not hurt our hearts, for he has shown us he descends from King Atilla, who was named 'the scourge of God'".

Nevertheless, the authors of the new History of Transylvania proclaim that "the Romantic characters and insignificant fighting depicted by Anonymus are otherwise unconfirmed. Let us remind first that this is not the only example

(Continued on page II)

A CONSCIOUS FORGERY OF HISTORY...

(Continued from page I)

of a historic fact being narrated in just one source as Anonymus. The main thing in such cases is that the source be put to close scrutiny in order to reveal what is authentic, genuine." The "hypercriticism" of Anonymus by the authors of the History of Transylvania reminds us of the child thrown out along with the bath. Legendary elements — to be found in medieval chronicles including Anonymus' — should not obscure the facts, particularly when corroborated by written and archaeological sources: political formations led by judges and voivodes existed throughout the Romanian-inhabited area in the eighth-tenth centuries. A map of the archaeological finds in the intra-Carpathian area gives an outline of the three political formations recorded by Anonymus who may have been wrong in some details, but not on the major fact of the Romanians' anteriority to the Hungarians in Transylvania: the trees should not hinder us from seeing the wood.

By denying, demolishing, falsifying historical sources, the authors of the History of Transylvania bring back the whole arsenal used by the opponents of the Romanian continuity north of the Danube. To them, the Romanians were a population of shepherds which the less numerous it was south of the Danube, the more numerous it grew north of it. In order to appear concerned with scientific "rigour", the authors write feigning caution: "However, we must venture the hypothesis that the relatively late documented advent of the Vlacho-Romanians in the Southern Carpathians going back to 1210 at best, may not mean that they effectively came there only shortly before that date". And, in order not to "venture" too much, the authors admit that instead of the year 1210, the organization of the Romanians in the Southern Carpathians as frontier guards, appointed by the Hungarian kings (of course!) "may be considered to have taken place between 1150 and 1200".

Once the thesis of the late advent of the Romanians in Walachia and Moldavia first, and in Transylvania afterwards is "launched", the authors make persistent attempts to persuade the reader that a number of disasters that befell Transylvania favoured the Romanians alone. If the great invasion of 1241 brought devastation to Transylvania, the benefits were reaped by whom? by the Romanians. "A direct consequence of the Tatar invasion was also the massive immigration of the Romanians" the authors write. It is then said that the Hungarian royalty populated the devastated area around fortresses "with Romanian shepherds who retreated northwards from Bulgaria and Serbia". Another "ally" of the Romanians in the opinion of the authors of the History of Transylvania would have been the black death epidemic that hit the continent in mid fourteenth century: "The plague epidemic of 1348—49 that brought havoc to the whole of Europe and, according to domestic and foreign sources, also decimated the population of Hungary... opened to the Romanians the way to the villages of the dead Hungarians and Saxons. A shortage of work force made the landowners colonize the villages of inner Transylvania, partly or wholly depopulated, with Romanians who were less afflicted by the plague and whose number had risen anyway, through permanent migration". We leave it to the readers to judge how scientific this argument is.

With a "nomadic" way of living and the Balkans as their place of origin, the Romanians are portrayed as a primitive population whose development was below the level of other ethnic groups of Transylvania. The authors insist on the backwardness of those shepherds who infiltrated silently and surreptitiously the intra-Carpathian area, where they would have been "absorbed" courtesy of a policy of colonization and disasters that left vast areas depopulated. However, the authors seem to forget that in that population, depicted as "roving, primitive and barefooted" one of the most brilliant political and military personalities of the fifteenth century was born — Iancu of Hunedoara — who became Governor of Hungary. In the authors' view, the only progress of the Romanians of Transylvania was that of a gradual if very slow sedentarization: "The people who had developed a sedentary way of life by the end of the sixteenth century only made up a very small part of the Romanian peasantry of Transylvania. Its majority had retained a semi-nomadic way of liv-

ing as shepherds and cattle growers". And further on: "These collectivities that were not attached to the land, but migrated freely with their animals... are an embodiment of the Romanians in seventeenth century Transylvania".

It is the authors' opinion that the Romanians of Transylvania would have had a strong weapon that could have assured their prevalence in the structure of Transylvania's population... They, the roving shepherds and their herds would have ended up as the majority population in relation to the sedentary Magyars, Saxons and Szeklers thanks to three factors: sedentarization, which ends movement and enables the authorities to list the people down (meaning that the Romanian population did not actually rise but was only listed by the state of feudal lords), immigration and the birth rate. According to the authors of the History of Transylvania, there were times of a massive influx of Romanian population from across the Carpathians — from Walachia — Moldavia — who fled the tax burden more often than not. And Transylvania granted them permission to stay for, say the authors: "until 1687 Transylvania was a country that could offer protection. A fairly well-consolidated country whose new possibilities called for more and more work force. So it welcomed any alien".

We agree with the authors that, at that time, Transylvania was "a country that could offer protection and was fairly well consolidated". Only that, it then was an autonomous principality unincorporated in the Hungarian kingdom that had collapsed and disintegrated in 1541. After Central and Southern Hungary was incorporated into the Ottoman pashalic, Transylvania like the other two Romanian countries, Walachia and Moldavia, enjoyed broad autonomy, which strengthened their ties even more.

As for the natural population rise, let us just say that the authors do not hesitate to remind of the "polygamy" of the "nomadic" Romanians of Transylvania.

We chose to quote the above-mentioned injurious and defamatory assertions and characterizations of the Romanian people, in order that the reader may get an idea of the "scientific probity" of the authors, of their elementary disrespect for historical truth, for the multimillennial history of the Romanian people. Let history — this "foremost book of every nation" judge what the truth is.

Let us now dwell on another question. Why does the History of Transylvania not state the reason for which the Hungarian royalty adopted the principality as a political-administrative formula for Transylvania, i. e. an institution with a specific content in the mediaeval Romanian society, similar to the Walachian and Moldavian ones, which integrates it into the political structures of the Romanian space? Why does it not explain anywhere a major fact of the Middle Ages, which the Romanian historiography proved, namely that the principality of Transylvania has fundamental characteristics identical with those of the principality of Walachia or Moldavia? It is known that, like in Moldavia and Walachia, the prince of Transylvania concentrated all the military, administrative and judiciary attributions of the state in his hands. It was an absolute authority — just like across the mountains — but for the fact that it could not call itself "supreme ruler". There is no explanation in this History of Transylvania for the fact that "nowhere in the territory of the old Hungarian kingdom — once so vast — could we find the traces of any territorial and political organization similar to that of the principality of Transylvania. This organization is a specific Romanian product on both sides of the Carpathians that the Hungarian penetration to the centre of our political space could not destroy despite its repeated attempts over the centuries". It would have been but natural that this History of Transylvania explained the specific character of the voivodeship structures in relation to the administrative organization of the Hungarian kingdom, but such questions — essential as they are — were of no concern to the authors, and one can easily understand why. They should have admitted that, owing to the presence of the Romanians with their specific institutions — voivodeships and cnezdoms — throughout Transylvania, the royalty had been compelled to recognize and accept the political-administrative institutions of the autochthonous Romanians. The authors preferred the forgery and denigration to a thorough and objective analysis of the history of

Transylvania. Their main goal was not the truth, that is an authentic reconstruction of facts, but the "demonstration" of a preconceived thesis with a clear political end: the absence of the Romanians in Transylvania during the Hungarians' advent in the intra-Carpathian area to challenge the Romanian people's legitimate rights over its ancestral hearth.

Why did the authors choose to ignore the opinions of historian Farczady Elek who wrote in 1912: "The kings of Hungary were compelled to accept the special organization of Transylvania with powerful voivodes at its helm, under the strong pressure of necessity, since the sense of independence was so deeply rooted here that once started the statal formation could no longer be stopped".

Another telling example of the authors' "scientific" methods is the way in which they present the status of the Romanian nobility in Transylvania and the beginnings of the policy of excluding the Romanians from the political life of Transylvania. In the authors' opinion, the social, national and religious discrimination to which the Transylvanian Romanians were subject — ultimately brought to the situation of "tolerated population" — is the result of their late coming through the shepherds' immigration or the peasants' escape from Walachia and Moldavia in the seventeenth-eighteenth centuries, which would explain their marginal condition in the Transylvanian sociopolitical life. The authors "admit", as we could see, the sedentarization of part of the Romanian population and the existence of a Romanian nobility but the absence of a mediaeval Romanian "nation" (with a mediaeval, i. e. political, meaning since in the Middle Ages, a "natio" only included the privileged stratum of an ethnical community): is explained by them as follows: "At the end of the Middle Ages the majority of the Romanian population had become serfs to the Hungarian or Saxon nobility, and partially to the Romanian nobility that had emerged from its ranks. This is precisely the reason for the absence of a separate Romanian noble 'nation', because the serfs, whatever their nationality, had no political rights, whereas the nobility, irrespective of nationality too, was only one nation." And furthermore: "The Romanian nobleman proclaimed himself a member of the nobiliary 'Hungarian nation' and, whereas the voivodes and boyards of Walachia and Moldavia, except for isolated cases, compromised with the Ottoman power, the Romanian noblemen in Hungary firmly committed themselves, alongside the Magyars, to the fight against it, which was a prerequisite for their privileged status."

We do not insist here on the disparaging statement about "isolated cases" of fight against the Porte, because any reader can measure the authors' mystification if he knows that such "isolated cases" make in fact the epic of the mediaeval history of the Romanian people so many times inflicted defeat on the Ottoman military power under the rule of valiant princes who dearly loved their country: Mircea the Great, Vlad Tepeș, Stephen the Great, Radu of Afumați, Ioan Vodă the Brave, Michael the Brave, and who, with an army of native inhabitants holding the plough in one hand and the sword in the other, ensured the Romanian lands a status of autonomy from the Porte, while most of the Central and Southeastern European states were abolished and turned into pashaliks. What reason did the European public opinion of the time have to acknowledge those country and army leaders as defenders of European civilization? What we want to show in relation to the Romanian people's history are the authors' forgeries when historical facts defy the attempts to distort them. It is known that in 1366 Louis I of Anjou, king of Hungary made a number of decisions which marked the beginning of Romanians' elimination from the political life of Transylvania. The most serious of his decisions was to make the recognition of the status of nobility conditional upon adherence to Catholicism. We are surprised to see that this exceptionally significant moment in the history of Transylvania is not dealt with in earnest in the paragraphs concerning the Romanians, but that it is discussed in the chapter on "The mediaeval culture in Transylvania", the section "The mediaeval religious culture of the Romanians of Transylvania". A problem of political history of major interest is purely and simply dispatched as a religious question of lesser importance. To sow confusion, the authors deliberately correlate the measures taken by King Louis I of Anjou to the proposals

that Vicar Bartholomew of Alverne advanced to the sovereign, and the authors conclude that "such a repelling zeal not only had no effect upon Louis the Great, who did not start another conversion campaign, but also aroused repulsion, especially in the Magyar noblemen of Transylvania interested in making the Romanians settle down". In fact, the measures issued by the Hungarian sovereign in 1366 mark the beginning of a process which was to culminate in the alliance between the Magyar nobility, the Saxon patriciate and the Szeklers' leaders (Unio trium nationum of 1437), a political formula which was to underlie the structures of Transylvania for centuries on end and make of the autochthonous and majority — Romanian — population "tolerated" in their own land.

In the same paragraph on the mediaeval culture in Transylvania, the authors also approach the question of Christianity. They show that in the beginning, the Roman Church and the Eastern Church coexisted in Hungary and "Transylvania was both at the confluence and at the periphery of the two Christian cultures. The Roman Church was represented by the ethnic Hungarians and Germans, while the Byzantine one by the ethnic Romanians and Ruthenians." As for the Romanians, the authors assert that their Christian traditions were of Balkan and Slavic origin. They ignore the well known fact that in the Romanian language, the basic Christian terms are of Latin origin, that Christianity is documented in Transylvania after the withdrawal of the Roman army and administration from Dacia, and that, therefore, when the Hungarian tribes got into the intra-Carpathian area there existed there a Romanian Christian population that gravitated toward the Patriarchate of Constantinople and the Byzantine Empire. The Hungarians were Christianized in the year 1000 into the Roman Church (the schism between Rome and Byzantium occurred in 1054, but it was preceded by tension and alienation), and, as the authors correctly show, at the beginning the two Churches coexisted. It is easy to understand that, under those circumstances the presence of Christian Romanians in Transylvania favoured the dissemination of the new religion among the Hungarian population. However, concerned as they are, to "bring" the Romanians from south of the Danube before the 14th century, the authors fail to say something also about this aspect of the history of Transylvania.

After "settling" the question of the Romanians' origin, of their native territory, letting them "wander through the Transylvanian Mountains behind their flocks of sheep", the authors pass on to another question: the presentation of Transylvania as a component of Hungary. The fall of the Hungarian kingdom following the battle of Mohacs (1526) and the new political status of Transylvania, which became an autonomous principality, dependent on the Porte, very much like the two other Romanian countries, does not prevent the authors — faithful continuers of Hungarian nationalist historiography in this respect too — from showing this ancient Romanian land, which has always been inhabited by Romanians, who have permanently represented the majority population, to be a new Hungarian "country": "Hungarian rulers and political leaders therefore determine the fate of Transylvania, which has become a state. In the decades subsequent to 1526, the new state, which controlled its destiny with ever greater awareness, essentially remained what it had become during its bloody decades: a remnant of the Hungarian mediaeval state, left in the East. Outside pressure tore this territory from the mother country, changed its statal form and imposed a new and daring foreign policy on its leaders. But it failed to defeat the thinking and the consciousness of the Magyar character of the ruling forces of society." Therefore, the Principality of Transylvania is presented as a continuation of the Hungarian Kingdom, a political entity different from the other two Romanian states, the Walachian and the Moldavian one. The authors differ on this point from a series of chroniclers, historians and geographers who stressed Transylvania's completely distinct orientation from Hungary's. Thus, chronicler Cserei Mihály noted that "to Transylvania, the threat always came from Hungary and the Hungarians", while historian Szilágyi Sándor affirmed in 1866 that "Transylvania's history cannot be integrated in Hungary's history as it has a specific character", very much as

(Continued on page III)

A CONSCIOUS FORGERY OF HISTORY...

(Continued from page II)

geographer Cholnoky Jenő emphasized that "Transylvania has its own history, distinct from the Hungarian one". Distinct from the Hungarian one and, we add, integrated in the Romanian land and society. That is what the Transylvanian aulic chancellery in Vienna acknowledged when mentioning in 1779 "the close connection that existed between the great Principality of Transylvania and the neighbouring countries, Moldavia and Walachia", with which it formed a true economic unity.

From the very preface of the work, the authors maintain that "Transylvania's history has for centuries been intertwined with the Hungarian people's history". You know what exaggerated importance was attached by old Hungarian historiography and is still attached today — particularly in the Hungarian emigration circles — to Hungary's millenary rule over Transylvania. But a simple arithmetic shows that the period during which Transylvania was a part of Hungary is confined to the 51 years separating the establishment of the Austro-Hungarian dual Monarchy in 1867 from the decision of the Great National Assembly of the Transylvanian Romanians on December 1, 1918, to unite Transylvania to Romania. As for the rest, until Hungary fell under Suleiman the Magnificent's blow, Transylvania was, as has already been said, a voivodeship with a vigorously outlined political individuality. On becoming an autonomous principality in 1541, it could no longer maintain relations with Hungary — as the authors affirm — because Hungary had ceased to exist as a state, Buda itself having become the centre of an Ottoman pashalic. When the Habsburg offensive caused the Ottoman withdrawal, after 1683, Transylvania became a principality within the Habsburg Empire, then great principality, separately administered by Hungary. Where are the centuries and the millennium of Hungarian rule, then? Only in the feverish minds of the revisionists who have become incapable even of performing an elementary computation.

One cannot find in this History of Transylvania any objective presentation of the close political, economic, military and cultural ties between the Romanians on either side of the Carpathians. The Romanian people's unity is denied, and the political, economic, and military collaboration of the three Romanian countries is eluded. The first union of the Romanian lands, achieved by Michael the Brave, is described in a revolting manner. Not only is the great voivode shown as a "mercenary", as an instrument of Emperor Rudolf, ungrateful to his "benefactors", the Bathorys, but there is a denial of the very consciousness of kin of the Romanian people and of the one who, for the first time, united the Romanians under one rule:

"We have no data indicating that Michael intended to give the Romanians in Transylvania a political role. Quite the contrary is true. In Transylvania he had brought several faithful Walachians, just like in Walachia he turned on Szecklers and Magyars to assist him govern." Therefore, the political work of the first man to unite the Romanians, one of the dear symbols of national unity, is presented with the same bad faith which alters historical reality up to disfigurement. The measures that Michael the Brave took for the benefit of the Romanian peasantry and clergy, as well as his religious policy, in which the efforts to dislodge, through religion, the "Unio trium nationum" formula are obviously ignored by the authors, concerned as they are to depict the great voivode as a harsh and bloody conqueror: "The prince and army leader started his soldiers against Moldavia, and in May he drove away Prince Jeremia, a friend of Poland. The insignificant booty he found in that poor country could solve the problems for just a few weeks. At the end of summer a large part of the triumphant army could support itself only by plunder. The local population — Magyars and Romanians alike tried to put up armed resistance, which only worsened the repression". The bright image of one of the most important personalities of the Romanian people's history, who sealed with his own blood the act of the union of all the Romanians, is thus smeared by slander.

Small wonder that, being obsessed by the wish to contest Transylvania's Romanian character, the authors present in the same distorted way the main stages of the struggle of national emancipation of the Romanians of Transylvania, who become the majority population only in mid-eighteenth century, so the authors say. The national character of the 1784

Revolution led by Horea, Cloșca and Crișan is called into question, and instead of an analysis of the demands included in *Supplex Libellus Walachorum* (1791) they simply affirm that "its authors could not really expect their nation to be given a place as a separate political entity in the three-nation system."

The history of the 1848 Revolution is seriously distorted. The struggle of the Transylvanian Romanians is presented as a counter-revolutionary movement, with the Apuseni Mountains where Avram Iancu led the Romanians' resistance, being depicted as an alleged Transylvanian "vendee" (in reference to the French province where counter-revolutionary movements were organized during the revolution). The grave mistakes in the national policy of the government led by Kossuth Lajos are totally ignored, and the fateful decision of the Magyar nobility to unite Transylvania to Hungary is justified by the authors as being "out of self-defence" whereas the May 30, 1848 vote of the Cluj Diet in favour of that union is portrayed as achieving the "unity of the two sister homelands" i. e. Hungary and Transylvania. In exchange, the Romanian revolution and its leaders are harshly criticized: Simion Bărnuțiu whose "confused" conception aroused "external mistrust" and threatened the "harmony of nations" causing a "break from reality". At the Blaj assembly of May 1848 counter-revolutionary tendencies would have shown, with the Romanian intellectuals stirring "religious and national hatred."

In the context of the 1848—1849 events, violence is shown to have been connected with the Romanians: "The retreating Romanian rebels set Aiud with the college and its library on fire "out of revenge", and organized an awful bloodbath in the Magyar town."

In the early 1868, the Sibiu Diet, where the majority of the deputies were Romanian is assessed as a "skilful plot of the Vienna Government" and the Sibiu delegates to Vienna as "beggars", "the government's puppets": minimizing the Romanians' struggle and that of the Sibiu Diet for national and social rights the authors affirm that: "A durable system cannot be directed against the leading section of Magyar society, against the Magyar liberal and conservative camps, the oldest force of the country, commanding the most powerful economic positions and having the greatest political potential, as well as powerful allies beyond Piatra Craiului."

However, the Austrian-Hungarian dual monarchy established in 1867, Transylvania's incorporation into Hungary and the Magyarization policy are spared the blame that otherwise should have been put on them. More than that, we learn that the Romanians would have failed to appreciate "constitutionalism" as well as the fact that "the Romanians of Transylvania were united to their kin in Hungary, that they were brought into one and the same camp". One might have expected the Hungarian historians to make an in-depth analysis of the consequences that the dualist formula had had for the Austrian-Hungarian monarchy which Marx, Engels and Lenin denounced as a state of social and national oppression, a true prison for peoples. Have the authors been really oblivious of the description Friedrich Engels had made of the Austrian monarchy as early as 1848 as a "medley which resulted from inheritance and thefts, this organized patchwork where ten languages and ten nations mix up, a fortuitous melange of most contradictory habits and laws"? (Fr. Engels, *Inceputul sfârșitului Austriei/The Beginning of Austria's Fall*, in Marx-Engels, *Romanian edition*, vol. 4, Editura Politică, Bucharest, 1963, p. 511). Have the authors forgotten what Marx wrote in 1875 — about the majority of the subjected population in Hungary who did not like the Hungarians and unwillingly bore their yoke, whence their continuing struggle? (K. Marx, *Conspectul*, in Marx-Engels, *Opere*, vol. 18, Editura Politică, Bucharest, 1964, p. 609). Have the authors been ignorant of what Lenin said in 1916? — "The liquidation of Austria-Hungary was historically speaking only a continuation of Turkey's dismemberment, and similarly to it a necessity of the historical process of development" (V. I. Lenin, *Broșura lui Junius*, in *Opere*, Romanian edition, vol. 30, Editura Politică, Bucharest, 1964, p. 8). While skipping over that grim chapter of world history, the authors superficially criticize the problem. For instance, the mention of a harsher policy pursued during Banffy Dezso's rule is immediately followed by a "scientific" conclusion: "But even then (in Banffy

Dezso's time — our note) it was more smoke than fire."

It is common knowledge that in the short 51-year period from 1867 to 1918, the policy promoted by the Budapest Government wronged and oppressed the non-Hungarian nationalities, sought their forced Magyarization by draconic measures which drew the blame of world public opinion. Here is what the great Russian writer, Lev Tolstoy, for one, wrote about that denationalization, Magyarization policy "It is sad to see how abroad Count Appony (one of the staunchest supporters of Budapest' denationalization measures — our note) has the reputation of a pacifist, whereas in Hungary he does not concede non-Hungarians even human being status. Any sound-minded person ought to tear the mask off this liar's face so that the whole world may see he is a bird of prey, not a benefactor". And Norwegian writer B. Bjoernson, "the giant of the North", as he was called, said: "In my youth I had been a great lover and admirer of the Hungarian people. Later, as I knew them better. I found their chauvinism despicable. Sooner or later, such wrongdoings will be the end of Hungary". Economic and cultural policies, education, the judiciary, the Church and the colonizations, the gendarmerie and the prisons, all were used in an attempt to change Transylvania's demographic, economic and social picture, its ancient Romanian physiognomy.

There is disregard for the Memorandum movement which the authors tried to present as an isolated action seen by its contemporaries as "antechamber beggary". Is it really possible that historians claiming to be exploring the past from a historical materialist angle should so assess the national claims of the Romanians of Transylvania who were subject to discrimination and oppression? Today the words "antechamber beggary" are an insult to the Romanian fighters' memory and the ones who say them are in the same league with those having sent the Memorandum campaigners to jail.

It is worth reminding the great truth that the leader of the Romanian National Party of Transylvania, Ion Rațiu, said at the Memorandum fighters' trials: "We are prosecutors, not defendants ... Can anyone here speak of trial, of defence in the legal sense? No. You can do anything you like. We are not guilty, and you, though masters of our individual bodies, are not masters of our conscience, which in this case is the national conscience of the Romanian people. You do not have the competence to try us — this competence belongs to another greater, enlightened and surely unbiased court that will try us all ... It is the court of the civilized world that will condemn you once again and more harshly than it did so far. While condemning us, your intolerance, your racial fanaticism that has no rival in Europe will only succeed in showing the world that Magyars strike a dissonant note in the concert of civilizations".

We are surprised by the fact that of the 2,000 pages of the book, not even one is devoted to the historical legitimacy of the modern Romanian state of 1859, the objective necessity of which was the natural consequence of the law-like process of the Romanian nation's assertion in the entire Dacian area. Useless to look in the History of Transylvania for an analysis of the birth of the nation, of the national question, of the law-like process of reintegration of the national state. Instead, we find a distorted image of the great events of 1918, in which the effort and will of the entire nation to be reunited within the boundaries of one single state — the unitary national state — are replaced by the action of a "group of the Romanian bourgeoisie in Arad".

Reality attests that the peace treaties concluded in 1919—1920 sanctioned the international recognition of the foundation or accomplishment of the national unity of states in Central and South-East Europe. The Romanians' struggle for the accomplishment of their nation-state unity falls in that broad framework by virtue of the right to self-determination expressed in representative, democratically elected and plebiscitary assemblies, of the will of the Romanians that were under foreign oppression to unite with the country. That reality is also ignored and distorted. The Treaty of Trianon (June 4, 1920) is described as an imperialist treaty which brought about "the dismemberment of the historic Hungarian state". Imposed by the imperialist states, the peace treaties "did not take into account the peoples' right to self-determination, and in many cases even ethnical

realities" write the authors, underlining that the only socialist state, Soviet Russia, did not recognize them and "never gave up Bessarabia, as Bulgaria did not accept that South Dobruja belonged to Romania". Referring to the struggle for unity waged by the Romanians and their leaders, the authors show that, instead of accepting the equitable resolution of the national question on the basis of the centuries old coexistence within the Hungarian state, they left the "definitive decision to the Romanian royal army and peace treaties". The Treaty of Trianon is shown as partly responsible for the fascist, reactionary orientation of Horthyist Hungary: "The fact that the dismemberment of the historic Hungarian state took place concomitantly with the defeat of a revolution and peace deals were made that brought grave national prejudices, prevented a democracy from being established that would have gradually made the Hungarian society accept the law-like process of changes and overcome misfortunes, and by creatively adjusting to the new conditions, would have searched for ways of cooperation with the neighbour peoples". A deplorable attempt to rehabilitate Horthy and his regime through the "imperialist peace system" which the authors offer him as a convenient alibi. The authors view Horthy's fascist regime with surprising "discretion" and are also quite parcimonious in putting a well-deserved blame on it, which history has long confirmed.

The period after the First World War is briefly dealt with "for want of appropriate data and analyses" as the authors erroneously assert, because there is plenty of such data. "After 1918", they say, "the history of Transylvania is part of Romania's history. Continuing economic, social, political and cultural processes or new ones that are in progress, should now be analysed from the angle of the entire Romania. The situation in the territory under discussion is changed". Transylvania's union to Romania had a negative impact on the Transylvanians — the authors assert tendentiously — because of its "annexation" to a poorly developed country and the alleged seizure of the riches and enterprises by the massively colonized "Romanians from the Old Kingdom". Defying the reality of the interwar period, the authors contend that the Magyar nationality did not have full opportunities to develop "partly because of unfavourable socio-economic processes, and partly because of a discriminating national policy, or of the process of Romanization ... In the first moments of the change of history, the Magyars of Transylvania were confused and dejected. They could accept neither the idea that the millenary state organization, of which they had been an organic part, disappeared in a few weeks, nor the idea that annexation to a foreign country, with a less developed socio-economic base, fated them to minority status".

As a result, after 1918 there is no mention in the book of Transylvania's organic integration in the unitary Romanian national state, of the fact that it united with the other Romanian provinces, or of Romania's reintegration, but only the "change of rule".

In their presentation of the history of Transylvania the authors completely ignore the assessments in Romanian documents of the crucial moments in that history, and do not manage to insert a few lines in the 2,000 pages about the organic links — economic, demographic, cultural — between Transylvania and the other Romanian provinces ... But when they come to the period after 1918, when the Romanians' permanent aspiration to build and live in a unitary national state was accomplished and became an irreversible historical reality, they at last remember to quote from a document — the Resolution of the third Congress of the RCP (1924), imposed by Comintern, as is known, by which "the peoples' right to self-determination up to separation was proclaimed and it was established that Romania, by uniting various regions, turned into a multinational state from a national state".

The fascist Vienna Award is presented as "arbitration" requested by the Romanian Government with the Horthyist regime's repressions and crimes being concealed by reference to an alleged similar policy of the Romanian authorities. "Thus, the so-called national policy of reciprocity began, expulsion being answered by expulsion on the other side, internment by internment, closing down of schools by closing down of schools which made the

(Continued on page IV)

A CONSCIOUS FORGERY OF HISTORY...

(Continued from page III)

fate of the Romanians in the north, respectively, of the Magyars in the south, completely insecure". Therefore, the sign of equality is put between the situation of the two populations, but nothing is said about the fact that apart from expulsion and internment, which the authors referred to, a terror of unparalleled ferocity was unleashed in North-Western Romania. Men and children were slaughtered, pregnant women were slashed, whole families were exterminated, prominent intellectuals and clergymen were assassinated, mass massacres were staged, like those of Ip and Trăzneu, horrible crimes were prepared like those of Moisei and Sărmaș. These were the landmarks of the horrible years of the Horthyist occupation in North-Western Romania. These facts cannot be glossed over for they are still vivid, painfully vivid, in the memory of the inhabitants of that Romanian Land.

Lacking the most elementary scruples vis-à-vis historical realities, persevering in distortion and falsification, the authors suggest a similar parallelism also as regards the situation of the Jews in Transylvania in the years of the Second World War. They state that "an important part of the Jewish population, some 90,000—100,000, was driven out" from the territory overrun by Horthyists, while in Romania "387,000 Jews were assassinated". Does none of the authors know that from the Horthy-occupied territory not an important part, but absolutely all, therefore not 90,000—100,000, but over 160,000 Jews were deported? And does none of them know that Horthy himself admitted that deportation, as conducted by the Hungarian gendarmerie, surpassed in cruelty even what happened in Nazi Germany? Is it possible that the authors should be totally ignorant of the works of the American historian Randolph Brahm about the Holocaust in Hungary and in the territory severed from Romania under the Vienna Award, an historian who emphasized that the Jews there were exterminated at an unprecedented rate by the most terrible deportation and cruel murder programme to have existed throughout the war? With reference to Romania, the same historian states that, under those dreadful circumstances, Romania was a haven, an oasis for the Jews.

We think we have quoted sufficient examples of distortion of Transylvania's history and of disparagement of the Romanian people's history. However, we add the conclusion of the work, which is as serious as it is biased: "Transylvania is a distinct ethnic and cultural entity in Central and Eastern Europe and the course of its situation bears on the development of this region..." Therefore, according to the authors, Transylvania is not a component part of the Romanian State but "a distinct ethnic and cultural entity". The Romanian State's sovereignty is implicitly restricted since "its situation (Transylvania's, o.n.) bears on the development of this region (Central and Eastern Europe — o.n.) Given these falsehoods, any honest reader, any well-

meaning person can only feel indignation and revolted when reading the provocative affirmations of the team of authors led by Kőpeczi Béla. How dare the authors of this book on the frontcover of which one can read A History of Transylvania try to annul the outcome of a lengthy struggle, which demanded sacrifices of the Romanian people, for the attainment of a permanent, century-old aspiration? How can such a work serve "the friendship between the two peoples" as the responsible editor of the work emphatically states?

It is unanimously acknowledged that, through the Romanian Communist Party's policy, the national question has been settled fully and definitively: The Romanians and the nationalities have the same rights and duties, and are engaged in the same effort for the building of the multilaterally developed socialist society. But, about the great accomplishments of Socialist Romania made in all spheres, inclusive of the national ones, the authors say next to nothing for... lack of information, as they candidly state.

In fact, on reading the work one comes to the conclusion that the authors are interested less in the fate of the Magyar nationality in Romania and more in causing diversion and misleading public opinion. Thus, their action is nothing else but one of those attempts to create a false problem of "the minorities in Romania" which is grounded on no objective fact. United by their struggle and work along the centuries, the Romanian people and the nationalities living beside it have given a new look to their common homeland, the Socialist Republic of Romania.

By its political orientation, this History of Transylvania appears as a work written in a revisionist and chauvinist spirit, perfectly fitting into the nationalist Hungarian historiographic literature which, ever since the past century has sought to justify the revival of certain outdated political and territorial structures.

From the multitude of Horthyist propaganda works we should mention only the book "Transylvania" printed by the Hungarian Society of History, the preface of which is dated August 1, 1940. It was written also by a team of authors including the then Hungarian Prime Minister Teleki Pál and several historians, among them Makkai László who is now, too, one of the editors of the History of Transylvania. The work "Transylvania" was intended to convince Hitler and Mussolini that Transylvania should belong to Hungary. Therefore, shortly before the fateful Vienna Award, the Horthyist regime had asked Hungarian historiography to offer, through its representatives, a historical justification of the revisionist, annexationist claims on Transylvania. We should also mention that the Propaganda Ministry of Hitler's Reich asked an expert commission led by W. Czeli to give its opinion on that work. After a rigorous examination, the experts concluded that what was meant to influence the stance of the great Fascist powers was just "political fraud". However the interests of Hitler's Germany and of Fascist Italy determined the Vienna Award under which the Northwestern

part of Romania went to Horthy's Hungary.

In 1946, during the Paris Peace Conference, the same Makkai László published in French a History of Transylvania the purpose of which was to convince, this time the anti-Hitler coalition, that Transylvania, through its entire history, belonged to Hungary and that the so-called injustice of Trianon should not be reiterated. The author's "arguments" failed to convince and the mental bargaining attempts in Paris to get at least part of Transylvania's territory ended in failure.

Today, the same Makkai László, who wrote for Hitler and Mussolini, then for their conquerors, is trying again, alongside other colleagues, his hand at falsifying and detracting the Romanian people's history. Regarded in his country as an "expert" in Transylvania's history, he actually appears as a belated "apostle" of a revisionist creed invalidated by history.

Whom do the authors want now to persuade that Transylvania is a "distinct ethnic and cultural entity"? Whoever compares the three quoted works, the publication of which has spanned the interval from Horthy's Hungary to our days, notes that the fundamental theses and, sometimes, even their formulation are the same. The authors' promises to "apply the fundamental categories of historical materialism" have proved empty words. What we have here is a work written in a reactionary, nationalist spirit with chauvinist, revisionist tinges.

As one could see, the method of the Hungarian teams is very "simple": everything refusing to fit into the patterns of their pre-determined interpretation, which has a political purpose of the most obvious revisionist essence, is left out. Characteristic in this respect is the treatment given to Romanian works of history the conclusions of which are ignored or labelled "outdated". Dialogue, a true exchange of opinions, carried out with competence and objectivity, is made impossible. Do the authors of this History of Transylvania imagine that, by turning a blind eye to the testimonies refuting their theses, the latter cease to exist? Supplied by the past centuries and millennia, these testimonies — from that of Herodotus about the Getae to contemporary sources — will always stand proof of the Romanian continuity and unity in the Dacian hearth. And any interpretative construction disregarding them will finally collapse.

One point should be made: in this work one does not come across enormities that the old Hungarian historiography maintained, such as the statement that the Romanians had come to be a majority population in Transylvania thanks to the specific food they were consuming, that of shepherds, based on dairy produce. Present-day forgers are more refined. They no longer resort to such enormities and seek to sell their propaganda in a more credible package: that of a "scientific", "objective" research. This is what the so-called "Committee for Transylvania" set up by emigrants of Hungarian descent in the United States tried to do by printing in 1980 a supplement to its

publication "Carpathian Observer" under the headline "Transylvania and the theory of Daco-Roman-Romanian continuity". No remarkable difference between the ideas of the authors of the texts printed in this supplement and those supported by the authors of the History of Transylvania. Perhaps this was the reason for which a talk between four historians in the Hungarian People's Republic — Györfy György, Hanak Péter, Makkai László and Mocsy András (the last two are also editors of the History of Transylvania) was reproduced. There is no difference between the historiography of Hungarian emigration and the historiography of the Hungarian People's Republic when it comes to Transylvania or, more exactly, to the revisionist stand on it.

One is amazed and indignant that such a work which defies historical truth, grossly distorts and blackens the glorious multimillenary past of the Romanian people could appear under the aegis of the Hungarian Academy of Sciences. How is it possible that an institution meant to be the highest forum of scientific uprightness and professional ethics should approve of a work which has nothing in common with science and ethics, which unscrupulously disregards and twists the most elementary truths, which revives slanders and theses long-considered to have been thrown into the wastebin of history circulating noxious, dangerous ideas which can only produce disgust and anger, can only divide, can only cause dissension and embitter the climate?

This History of Transylvania is an example of how history should not be written. Deliberate disregard of uncomfortable sources and of the specialized literature that comes to different conclusions, arbitrary interpretation (a suggestive example being the biased use of the population data provided by conscriptions and censuses), falsehoods and disparaging statements — this is what characterizes this work which appears to us as a belated, anachronistic and regrettable edition of the old positions of Hungarian historiography, and more than that, of the Horthyist period.

History is called upon, first and foremost, to find and disseminate the truth, and everything built on truth is enduring and beneficial. Much like the languages in Aesop's famous fable, history — depending on how it is written — can bring peoples closer or throw them apart. We are living in a world that aspires to peace, security and cooperation: why should we not place history in the service of these ideals of the whole of mankind? Why should it not serve, as it is due, the noble cause of mutual knowledge and rapprochement among peoples? Why should we degrade it to the distasteful function of hatemonger? By so doing, we debase history as a science and we disqualify ourselves as historians. This is what the authors of the History of Transylvania unfortunately forgot when they chose to appear as forgers of history.

Acad. Ștefan Pascu
Mircea Mușat, D. Hist.
Florin Constantiniu, D. Hist.

TRANSYLVANIA: TRUTHS OF THE PAST AND OF TODAY

Dacian hearth from times immemorial, the land that we inhabit, with its heart in the centre of Transylvania, was the cradle in which, out of Dacians and Romans, the Romanian people came into being, people that has had dominion over this land for almost two thousand years.

Though located in a place through which waves of invaders passed, our ancestors have endured and emerged from the "dark age" with their identity unaltered. They have preserved their language and faith which held them united.

In the 9th century (896) the Hungarians settled in the Pannonian Plain. Some of them attempted to extend their control over the areas inhabited by the Romanians in Transylvania.

When the time came to support their claims to supremacy over Transylvania, they turned the history upside down asserting that when they came to Transylvania they found it deserted. Our historians and archaeologists have countered this incredible monstrosity by showing scores of documents extracted from the earth or from archives. Some Hungarian historians, however, as if lacking judgement, turn a blind eye on this evidence.

A strange barbarian resurgence occurred in the 20th century as a result of a meeting between Fascism, Hitlerism and Horthyism. After the Vienna Award of 1940, the Horthyists, lowering their judgement to the level of their horses' hooves, came here to crush and conquer what did not belong to them. They were also instigated to such acts by absurd claims purported by

"historians" of that time. What comes as a surprise is the fact that such "historians" are beginning to reemerge in our time and enjoy the backing of Hungarian "institutions".

A recently published History (Budapest, 1986) reiterates the old story of a deserted Transylvania at the arrival of the Hungarians. It ignores, first and foremost, the witness of a Hungarian chronicler: the Anonymous Notary of King Bela (12th century) who gives a detailed account of the fact that in the 9th century Hungarian envoys to Transylvania encountered here the Romanians who inhabited the land. There were also other Hungarian historians, like György Retteg who acknowledged that the Romanians, as the descendants of the ancient Dacians, had antedated the Hungarians in Transylvania.

Christian basilicas, cemeteries and liturgical objects, unearthed in great numbers in Transylvania and dating from the period stretching from the 4th century to the end of the first millennium, provide significant evidence for the Romanian continuity here.

The assertions contained in the History of Transylvania, sponsored by the Hungarian Academy of Sciences, have been vigorously rejected by leading Romanian historians. Their response is carried also by Telegraful Român, a newspaper which in the dualist period (1867—1918) persistently proclaimed the truth of Romanian continuity in Transylvania.

Romania's President, Mr. Nicolae Ceaușescu has convincingly shown that a distortion of the facts of history as practiced by the authors of the afore-mentioned History constitutes a reiteration of older Horthyist, chau-

vinistic theses which are totally unscientific and offend other nations.

Equally curious are the recent allegations ensuing from Hungarian quarters, unfortunately even from church quarters, about the Magyar "minority" being persecuted in Romania.

In response to that we must say that within the Romanian National Unitary State, with a population of 23 millions, the approximately 2 million citizens of Magyar, German, Serbian, Jewish a.o. nationalities fully enjoy all the rights guaranteed by the country's Constitution. They have their own schools, theatres and newspapers. There are even villages in which the Romanians being a minority their children attend Hungarian-speaking schools.

In Romania there is not even a single Magyar, German, Serbian or Jewish community not to have its own house of worship. The Romanian Orthodox maintain brotherly relations with the Magyar Lutherans, Reformed and Unitarians. The interconfessional theological conferences, meeting twice or three times a year in Cluj-Napoca, Sibiu and Bucharest constitute one way through which such ecumenical cooperation is expressed.

There are therefore, no objective, scientific justifications for the claims put forward by the History of Transylvania or for the alleged discriminations against the Magyars in Transylvania. The facts show the opposite. And they cannot be contradicted as they speak the truth.

DR. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Metropolitan of Transylvania

FALSIFICAREA CONȘTIENȚĂ A ISTORIEI ...

(Continuare din pag. a 4-a)

și munca lor de-a lungul secolelor, poporul român și naționalitățile conlocuitoare dau astăzi un chip nou patriei lor comune, Republica Socialistă România.

Prin orientarea ei politică, Istoria Transilvaniei apare ca o lucrare întocmită în spirit revizionist și șovin, răcordându-se astfel perfect literaturii istoriografice ungare naționaliste, care din secolul trecut și pînă astăzi încearcă să justifice reînvierea unor structuri politice și teritoriale anacronice.

Din noianul de lucrări ale propagandei horthyste amintim doar volumul „Transilvania”, tipărit de Societatea ungară de istorie, a cărei prefață este datată 1 august 1940. Redactată — și aceasta — de un colectiv de autori, între care și primul ministru de atunci al Ungariei, Teleki Pál, precum și cîțiva istorici, între care Makkai László, prezent și acum între redactorii „Istoriei Transilvaniei”. Lucrarea „Transilvania” urmărea să-i convingă pe Hitler și Mussolini că Transilvania trebuie să aparțină Ungariei. În ajunul odiosului Dictat de la Viena, regimul horthyst ceruse, așadar, istoriografiei ungare să dea, prin reprezentanții ei, legitimarea istorică a pretențiilor revizioniste, anexioniste asupra Transilvaniei românești. Să mai amintim că Ministerul Propagandei al Reichului hitlerist a cerut unei comisii de specialiști condusă de W. Czell o expertiză asupra acestei lucrări. Cel solicitat a întreprins o examinare riguroasă a lucrării, la capătul căreia a conchis că ceea ce era destinat să influențeze poziția marilor puteri fasciste nu era decît o „șarlatanie politică”. Interesele Germaniei hitleriste și Italiei fasciste au determinat totuși Dictatul de la Viena, prin care partea de nord-vest a României a fost oferită Ungariei horthyste.

În 1946, în timpul lucrărilor Conferinței de pace de la Paris, același Makkai László a publicat, în limba franceză, o Istorie a Transilvaniei, al cărei rost era să convingă, de această dată coaliția antihitleristă, că Transilvania aparține prin întreaga ei istorie Ungariei și că deci pretinsa injustiție de la Trianon nu trebuie repetată. „Argumentarea” autorului nu a convins și negocierile meschină încercată la Paris, pentru a smulge măcar o parte din teritoriul Transilvaniei în beneficiul Ungariei, a eșuat.

Astăzi același Makkai László, care a scris pentru Hitler și Mussolini, apoi pentru învingătorii lor, își încearcă — alături de alți colegi — obiceiul de falsifica-

tor și denigrator al istoriei poporului român. Considerat în țara sa „specialist” al istoriei Transilvaniei, el apare în fapt ca „apostolul” întîrziat al unui crez, revizionist invalidat de istorie.

Pe cine vor autorii să convingă acum că Transilvania este o „entitate etnică și culturală deosebită”? Cine confruntă cele trei lucrări citate care merg din timpul Ungariei horthyste pînă în zilele noastre constată că tezele de bază sînt aceleași, iar, uneori, chiar și formularea lor. Promisiunile autorilor privind „aplicarea categoriilor fundamentale ale materialismului istoric” se dovedesc vorbe goale; ne aflăm, în fața unei lucrări scrise în spirit reacționar, naționalist, cu izbucniri șovine, revizioniste.

Metoda colectivului de autori unguri este, cum s-a văzut, foarte „simplă”: tot ceea ce nu intră în tiparele interpretării lor predeterminedate, cu finalitate politică de cea mai clară esență revizionistă, este eliminat. Caracteristic, în această privință, este tratamentul aplicat lucrărilor românești de istorie, ale căror concluzii sînt ignorate sau declarate „depășite”. Dialogul, adică adevăratul schimb de opinii, desfășurat cu competență și obiectivitate, devine astfel imposibil. Își închipuie însă autorii Istoriei Transilvaniei că închizind ochii în fața mărturiilor care înfirmă tezele lor, ele încetează astfel să mai existe? Venite din secole și milenii, aceste mărturii — de la cea a lui Herodot despre geți și pînă la sursele contemporane — vor fi întotdeauna dovezile de neclintit ale continuității și unității românești în vatra dacică. Și orice construcție interpretativă care le ignoră va sfîrși prin a se prăbuși.

O precizare este necesară: nu întîlnim în această lucrare enormități cu care ne obișnuise vechea istoriografie ungară, ca de pildă afirmația că românii au devenit majoritari în Transilvania grație regimului alimentar, caracteristic păstorilor, adică întemeiat pe produse lactate! Falsificatorii de azi s-au mai rafinat. Nu mai invocă astfel de enormități, se străduiesc acum să strecoare propaganda lor într-un ambalaj mai credibil: acela al unei cercetări „științifice”, „obiective”. Este ceea ce a încercat să facă, spre exemplu, așa-numitul „Comitet pentru Transilvania”, creat de emigranți de origine ungară din S.U.A., care a tipărit în 1980 un supliment al publicației sale „Carpathian Observer”, sub titlul „Transilvania și teoria continuității daco-romano-române”. Între cele susținute de autorii textelor din acest supliment și cei al Istoriei Transilvaniei, nici o deosebire notabilă. Poate de aceea s-a și reproduș dis-

cuția dintre patru istorici din R. P. Ungară — Györfy György, Hanak Péter, Makkai László, Mócsy András (ultimii doi redactori ai Istoriei Transilvaniei). Între istoriografia emigrației ungare și istoriografia din R. P. Ungară nu există deosebire cînd e vorba de Transilvania, mai exact de poziția revizionistă față de ea.

Uimește și indignează că o astfel de lucrare care sfidează adevărul istoric, falsificînd grosolan și denigrînd gloriosul trecut multimilenar al poporului român a putut să apară sub egida Academiei Ungare de Științe. Cum se poate admite ca o instituție menită să reprezinte cel mai înalt for de probitate științifică și etică profesională să-și dea girul unei lucrări care nu are nimic comun nici cu știința, nici cu etica, care ignoră, falsifică și denaturează fără scrupule cele mai elementare adevăruri, care reînvie calomniile și teze ce le credeam de mult îngropate în lada cu gunoi a istoriei, vehiculînd idei nocive, periculoase, ce nu pot sfîrni decît dispreț și minie, nu pot decît să dezbine, să creeze disensiuni, să învenineze atmosfera?

Istoria Transilvaniei este un exemplu de cum nu trebuie scrisă istoria. Ignorarea deliberată a surselor ce nu convin și a literaturii de specialitate cu concluzii diferite, interpretările arbitrare (un exemplu sugestiv îl oferă manipularea tendențioasă a datelor despre populație oferite de conscripții și recensăminte), falsurile și denigrările — caracterizează această lucrare, care ne apare ca o ediție întîrziată, anacronică și regretabilă a vechilor poziții ale istoriografiei ungare, și încă din perioada Ungariei horthyste.

Istoria este, în primul rînd, chemată să găsească și să rostească adevărul și tot ce se clădește pe adevăr este traic și benefic. Ca și limbile din celebra fabulă a lui Esop, istoria — în funcție de cum este scrisă — poate apropia sau dezbina popoarele. Trăim într-o lume care aspiră la pace, securitate și cooperare; de ce să nu punem istoria în slujba acestor idealuri ale întregii omeniri? de ce să nu slujească, așa cum se cuvine, cauza nobilă a cunoașterii reciproce și apropierii între popoare? de ce să o înjosim la îngrata funcție de propagatoare a urii? Procedînd astfel, pîngărim istoria ca știință și ne descalificăm ca profesioniști ai ei; este ceea ce au uitat, din păcate, autorii Istoriei Transilvaniei, punîndu-se în postură de falsificatori ai istoriei.

Acad. Ștefan Pascu
Dr. Mircea Mușat
Dr. Florin Constantiniu

TRANSILVANIA...

(Continuare din pag. 1-a)

vreme, și desigur nu sînt singurele și nici ultimele. An de an săpăturile arheologice scot la iveală noi dovezi ale continuității, obiecte, inscripții, cimitire, precum cel de la Alba Iulia și cel de la Cluj-Napoca (vezi I. Barnea: *Continuitatea elementului daco-roman după părăsirea aureliană, pe baza descoperirilor paleocrestine din Transilvania, în lumina ultimelor cercetări, în „Sargeția”, XVI—XVII, 1982—1983, p. 259—266*).

Unii „istorici” unguri o țin însă una și bună: Transilvania a fost goală pînă în secolul al IX-lea, ca și cum un astfel de teritoriu putea rămîne gol sute de ani! Ca și cum s-ar putea strămuta din vatra ei o întreagă populație așezată acolo de secole, moștenitoarea unor glorii care îi țineau încă vii în amintirea tuturor pe Burebista, pe Decebal și pe Traian! Toate acestea fac însă parte dintr-o învechită și perimată politică revizionistă.

„Istoria Transilvaniei”, editată de Academia Ungară de Științe, căreia i s-a dat un răspuns limpede și hotărît de către cîțiva dintre istoricii noștri de frunte — și pe care îi reproducem și noi în prezentul număr al „Telegrafului român” — se va dovedi mai repede decît s-a putut aștepta, o „Falsă istorie a Transilvaniei”, care îi va descalifica și pe autorii ei, și instituția care a patronat-o. „Telegraful român”, avînd în spatele său o luptă mai mult decît seculară pentru afirmarea adevărului asupra continuității românești în Transilvania, luptă pe care a dus-o chiar și în condițiile de oprimare din perioada dualismului (1867—1918), își face o datorie sfîntă, spunîndu-și și de data aceasta cuvîntul răsplat, și exprimîndu-și cu indignare protestul față de această nouă încercare de falsificare a istoriei.

De altfel, e bine să se știe: pretenția ungarilor că ar fi stă-

pinit Transilvania peste o mie de ani, din 896 pînă în 1918, e ea însăși o grosolană minciună. Transilvania a fost dintotdeauna voievodat și apoi Principat autonom, avînd și voievozi și principii români, chiar dacă, așa cum s-a întîmplat și cu alte popoare pe atunci, și chiar cu Ungaria, uneori a suferit suzeranități care erau în spiritul vremurilor. Și celelalte Țări române au fost sub suzeranitate otomană adesea, dar au rămas Țări române întotdeauna. Numai între 1867—1918 Transilvania a fost oficial anexată, împotriva voinței ei, Ungariei, deci numai 51 de ani, și chiar și atunci a fost sub regim dualist, austro-ungar.

Că majoritatea populației Transilvaniei a fost întotdeauna românească, e un lucru recunoscut de toate statisticile, și pentru toate epocile cînd asemenea statistici s-au făcut, inclusiv de către statisticile ungare, în ciuda masivelor maghiarizări care s-au făcut în mod deschis, prin legi, mai ales în secolul al XIX-lea. Tot românii au rămas mai numeroși. Ei, care n-au existat! Dar pentru „istoricii” revizionisti, acest lucru nu spune nimic, sau spune ceea ce de fapt nu poate spune! (A se vedea în această privință: Dr. Virgil Ciobanu, *Statistica românilor din Ardeal, făcută de administrația austriacă la anul 1760—1762, copiată după arhiva de război din Viena, Cluj, 1926*).

Tot atît de ciudate, dar evident concertate sînt și aserțiunile recente ale unor cercuri ungare, din păcate chiar ale unor cercuri bisericești, că „minoritatea” maghiară din Transilvania ar fi astăzi persecutată. La aceasta au răspuns chiar maghiarii din România, care n-au ezitat să condamne deschis afirmațiile necontrolate și inventate, care se fac pe seama lor. Presa noastră a reproduș de curînd numărare astfel de declarații. De altfel, dintr-o înțelegere supe-

riară a situației, și pentru a nu jigni sentimentele nimănui, în România nici nu se folosește termenul de „minoritate”, ci acela de „naționalitate”, și „naționalitate conlocuitoare”.

Însuși Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, a considerat că cele două acțiuni sînt concertate și urmăresc scopuri convergente și reeditări revizioniste: pe de o parte „denaturarea” istoria, pe de altă parte „realizările și activitatea poporului român”, și politica lui cu privire la naționalități, din vremea noastră. Președintele României arată convingător, și cu o logică imposibil de întors într-altfel:

„Desigur, se poate discuta mult despre problemele istoriei. Dar oare poate cineva schimba istoria?! Poate să schimbe cineva faptul că, acum 2500 de ani, Herodot i-a caracterizat pe daci, care au locuit pe aceste teritorii, inclusiv pe teritoriul Transilvaniei de azi, al Moldovei și al Munteniei, ca „cei mai drepți și mai viteji dintre traci”? Desigur, se pot găsi unii care să nu fie de acord cu Herodot, după 2500 de ani! Dar este greu ca ei să schimbe ceea ce cei care au trăit atunci au văzut și au înțeles!

Poate schimba cineva istoria, faptul că Burebista a realizat un stat centralizat, că Decebal l-a dezvoltat, că dacii s-au luptat sute de ani cu romanii pînă — este adevărat — au fost învinși? Dar fără o civilizație, fără o organizație statală, pe care oamenii de seamă de atunci au apreciat-o, nu puteau să facă acest lucru. Cui servește oare negarea acestor realități? Nu prezintă aceasta, de fapt, o politică contrară oricărui interes ale poporului maghiar și poporului român, care trăiesc de mult timp împreună și trebuie să trăiască împreună?

„Desigur, nimeni nu poate schimba realitatea, în ce privește data venirii primelor triburi ungare, în cadrul migrației generale care a fost atunci, și așezarea lor în teritoriul unde se găsește astăzi Ungaria, ca și așezarea unei părți a populației și în Transilvania. Dar de ce

oare trebuie să se marcheze acest lucru — care este un fapt istoric arhicunoscut — prin negarea existenței altui popor, care a existat pe aceste teritorii de peste 2500 de ani și care, în fața migrațiilor, nu a plecat în altă parte, ci a luptat și și-a apărât glia și existența? De ce să se neghe chiar acel om de știință, sau, după unii, chiar un conducător al Ungariei de prin secolul al XII-lea, care a scris cunoscuta lucrare privind existența unei populații bine organizate pe aceste teritorii? De ce trebuie să se ignoreze atît de ușor lucruri demonstrate de știință — descoperiri arheologice, care, în toată lumea, constituie baza reconstituirii unei perioade sau unor evenimente istorice, atunci cînd nu se dispune de lucrări scrise? Și tot D-sa spune: „E greu să înțelegi reeditarea unor teze horthyste, fasciste, șovine, inclusiv revizioniste. Cum se poate concepe ca o Academie de Științe să dea girul său unor texte și lucrări care jignesc alte popoare? Ce știință este aceasta?”

Cu privire la realitățile din vremea noastră, e lucru arhicunoscut că România, prin Constituția ei, ca și prin practica de toate zilele, a eliminat de mult orice discriminare pe motive de rasă, sex, naționalitate, religie. În cadrul statului național unitar român din populația de peste 23.000.000, cei aproape 2.000.000 de locuitori aparținînd naționalităților maghiară, germană, sîrbă, evreiască etc. se bucură nestingherit de toate drepturile. Maghiarii, germanii, sîrbii, evreii au școli în limba lor, teatre, ziare, acces la muncă, educație și la posturi de conducere, fără nici o discriminare. Să ni se indice o singură comunitate maghiară, sau germană, sau evreiască, sau sîrbă, care nu-și are biserica sa și slujba în limba proprie!

Cu privire la școli se întîmplă chiar unele fenomene care, acolo unde, în unele sate, românii sînt acum în minoritate, deși ca mărturie că au fost majoritari stau bisericile mari, ridicate de ei în trecut ca și cimitirele — tocmai aceștia se află în situații grele, neavînd pentru copiii lor școli românești, în sat fiind nu-

mai școli cu limba de predare maghiară. Lista ar fi prea mare, ca să dăm numele tuturor localităților de pe cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului, pe care le cunoaștem personal.

Românii dau adesea de la ei, numai să fie pace și înțelegere! Cu maghiarii lutherani, reformați sau unitarieni din Transilvania, românii ortodocși trăiesc în cele mai frățești relații, și se bucură toți de aceleași drepturi. De două-trei ori pe an se întîlnesc în Conferințe interconfesionale, la Cluj-Napoca, Sibiu sau București, tratînd probleme de interes comun, fie teologice, ecumenice sau de orientare în problemele lumii de azi.

Românii au fost întotdeauna toleranți, atît în problemele conviețuirii dintre naționalități, cît și dintre religii. „Istoricii” unguri, autori ai „Istoriei Transilvaniei”, se referă în cartea lor în mod nu numai inexact, ci evident tendențios, pentru a sfîrni și pe alții împotriva noastră, și la situația evreilor din timpul celui de al doilea război mondial, punînd pe seama noastră, a României, ceea ce de fapt au făcut horthystii, cu toți evreii din Transilvania: i-au trimis în lagărele morții. În cartea Academiei ungare de Științe evreii apar doar ca „transportați”, ca și cum ar fi fost doar mutați dintr-un loc într-altul, în timp ce o cifră uluitoare de inexactă arată cîți „au fost asasinați” în România! Iată ce „știință” are Academia de „Științe”: să întoarcă lucrurile pe dos!

Pentru a arăta adevărul, vom cita chiar declarațiile unui evreu, dr. Jean Ancel, cercetător științific la Institutul Yad Vashem din Ierusalim, despre cele întîmplate în România în acea perioadă: „Însă cea mai mare surpriză au avut-o cercurile evreiești de pe urma comportării înalților Prelați ai Bisericii Ortodoxe Române. Sfatul evreesc a considerat că Șef Rabinul Șafran ar putea obține o anulare a deportărilor dacă ar apela la șefii Bisericii române. Cunoscînd legăturile strînse dintre Bălan, Mitropolitul Transilvaniei, și Ion Antonescu, Șafran a trimis vor-

(Continuare în pag. a 6-a)

TRANSILVANIA...

(Continuare din pag. a 5-a)

bă lui Bălan că ar dori să-l înfilnească. Spre surprinderea lui, „acest antisemit”, cum îl caracteriza pe atunci Șafran, „a răspuns la cererea mea personală și a venit de la Sibiu, unde își avea sediul, la București, pentru a se întâlni cu mine. Întâlnirea a avut loc în fața generalului Văitoianu, cumnatul lui, și a fost dramatică. După câteva ore, Mitropolitul Bălan m-a anunțat că a obținut de la mareșalul Antonescu anularea deciziei de deportare a evreilor din Transilvania”.

(Alte date în: „Anale de istorie”, XXX, 6, 1984, p. 87—94).

La rândul său Patriarhul Nicodim l-a avertizat pe Ion Antonescu că dacă se vor încerca brutalități împotriva evreilor, „va demisiona în semn de protest”.

În cuvântarea rostită la 27 februarie 1987, Președintele Nicolae Ceaușescu a arătat cu argumente și dovezi incontestabile că ideea egalității în drepturi a tuturor cetățenilor Patriei, a preocupat și preocupă în continuare Statul român, ajungând în această privință la rezultate exemplare. Astfel, s-a avut în vedere o amplasare rațională a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, s-a asigurat gratuitatea învățământului pentru întregul tineret, „fără nici un fel de discriminare, fie că părinții lor sau originea lor îndepărtată este românească, maghiară, sîrbă sau alta”. În aceeași ordine de idei, în cuvântare s-a arătat că se asigură permanent „deplină egalitate în ceea ce privește retribuția, indiferent de naționalitate, de sex sau de vîrstă”.

ELIA POP...

(Continuare din pag. 1-a)

cu elevii săi, învățătorul a adunat bucăți de pînă de la 29 femei din Șomcuta Mare, Posta și Săpția; apoi — arată dinsul într-o scrisoare din decembrie 1877 — „am numit un loc, unde adunînd juminea — fie seara spre sârbătoare, ori duminica după vecernie — după ce le-am arătat cum se fac camele, își era drag să-i vezi cum le făceau”. Iar mai departe, relatează: „Așa mi-a succedat am făcut 9 kilo și 80 deka came, care le-am trimis doamnei Iudita Măcelariu (din Sibiu), spre a le înainta Societății (de) Cruce Roșie”. În scrisoarea amintită, el notează că „la facerea camelelor au excelat 5 fetițe și 7 băieți”, pe care-i nominalizează. În încheierea rîndurilor sale, învățătorul Elia Pop spunea: „Recomand colegilor învățători acest mod de a întinde ajutor celor ce luptă”.

În săptămînile și lunile următoare, exemplul și îndemnul dascălului patriot au prins viață; numeroși învățători transilvăneni și bănățeni au înființat ateliere, unde, în orele de activități practice, elevii preparau scamă pentru bravii ostași români răniți.

După încheierea victorioasă a războiului din 1877/1878 și recunoașterea independenței de stat a României, de către puterile europene, eveniment primit cu nespuse bucurii de către învățătorul Elia Pop, socotind că acesta va conduce spre desăvîșirea unității politice a statului român, învățătorul din Șomcuta Mare și-a direcționat eforturile în vederea înapoiării idealului național.

În calitate de membru marcant al Partidului Național Român, el activează în „Clubul alegătorilor români din cercul electoral Șomcuta Mare”, unde a militat pentru promovarea unor reprezentanți români în forurile de conducere la nivel de plasă și județ. El se ridică și împotriva măsurilor luate de oficialități în scopul maghiarizării românilor ardeleni. Fiind unul dintre susținătorii apropiați ai lui Gheorghe Pop de Băsești, deputat în Parlamentul Ungariei și unul din conducătorii de prestigiu ai mișcării naționale pentru drepturi și libertăți sociale și politice, Elia Pop participă la acțiunea de sprijinire și răspindire a ideilor Memorandumului. În mai 1894, cînd Curtea cu jurați din Cluj judeca procesul memorandistilor, Elia Pop mobilizează mai mulți cunoscuți din Șomcuta Mare și împrejurimi, în fruntea cărora se va îndrepta spre orașul de pe Someș, pentru a veni în sprijinul conducătorilor români aflați în boxa acuzătorilor. Ajuns la Cluj, grupul condus de Elia Pop s-a contopit cu mulțimea românilor sosiți din toată Transilvania, pentru apărarea memorandumistilor.

La 13 februarie 1900, cînd, la Baia de Criș începe „Procesul cunelui”, în care erau implicați tinerii Ioan Scurtu, George Novacovici și Coriolan Șteer, pentru că, în numele studenților români din Cluj, au depus o coroană de flori pe mormîntul lui

Nici un fel de motive „obiective” sau „date științifice noi”, nu justifică nici atitudinea total neștiințifică în ceea ce privește trecutul, a autorilor „Istoriei Transilvaniei”, patronată de Academia ungară de științe, nici atitudinea celor care reclamă astăzi „discriminări” împotriva maghiarilor din Transilvania. Faptele, și cele din trecut, și cele de astăzi, demonstrează tocmai contrariul. Și, se știe, „faptele sînt un lucru încapăținat”. Nu pot fi contrazise. Ele spun sigur adevărul!

Gheorghe Șincai, referindu-se în *Cronica* sa, încă de pe atunci, în secolul XVIII, la afirmațiile unui istoric ungar care mistifica grosolan realitatea istorică, scria: „Ci cuvintele acestuia atîta plătesc înaintea mea și înaintea celor ce iubesc adevărul, cit este de adevărat că Nistrul se varsă în Dunăre, și nu în Marea Neagră” (*Chronica*, ed. din 1886, t. II, p. 148, cf. Emil Boldan, *Patetica luptă a lui Gh. Șincai pentru adevăr și dreptate*, extras f. loc. p. 129).

Și-atunci stai și te întrebi: Cui folosesc toate acestea? Cu ce scop sînt colportate și azi? Și-au inchipuit oare cei care s-au angajat cu semnăturile lor într-o asemenea întreprindere, că adevărul și-a pierdut vocea și că va tăcea?

Adevărul nu tace și izbutește. Cei care îl falsifică, vor fi rezuși ei la tăcere. Popoarele, care nu se identifică cu unii ca aceștia, ci vor să trăiască în liniște, în pace și în prietenie, vor cultiva pacea și prietenia, pe temelii respectului reciproc și al adevărului.

Avram Iancu din Tebea, învățătorul Elia Pop s-a solidarizat cu aceștia și a luat parte la mișcarea generală ce a avut loc în Transilvania, pentru apărarea memoriei Craiului Munților.

Bărbat integru și hotărît, Elia Pop a continuat să desfășoare o vie și intensă activitate pentru emanciparea românilor ardeleni în perioada de după 1900 și în special în anii primului război mondial. La îndemnul său, o serie de localnici, cînd au fost chemați la mobilizarea în armata imperială, au trecut munții în România, unde au luptat ca voluntari în unități românești, în campania din 1916, pentru eliberarea Transilvaniei de sub ocupația străină. El a ținut legătura și cu românii din armata austro-ungară, atît din interior, cit și de pe front, cărora le-a trimis cărți și ziare „în dulcele grai românesc”, ajutîndu-i să înțeleagă necesitatea imperioasă de a-și aduce contribuția la realizarea idealului național.

În toamna anului 1918, deși împlinise șapte decenii, învățătorul Elia Pop a luat parte la revoluția burghezo-democratică, care a cuprins Imperiul austro-ungar. Astfel, la începutul lunii noiembrie, la chemarea sa, se întrunește adunarea locuitorilor români din Șomcuta Mare, care constituie consiliul național român și garda națională locală, noile organe ale puterii. Împreună cu garda națională, a luat parte la înălțurarea însemnelor stăpînirii străine și la arborarea steagului tricolor la primărie și școală. La 25 noiembrie 1918, el este prezent la adunarea organizată în Șomcuta Mare, la care au luat parte românii din întreaga Țară a Chioarului, pentru a alege delegații ce urmau să intre în componența Marii Adunări Naționale.

Deși bolnav de gripă spaniolă, care bîntuia în toată Transilvania, învățătorul Elia Pop a ținut să fie de față la adunarea de la 1 decembrie 1918. Pînă la Alba Iulia, a călătorit împreună cu Gheorghe Pop de Băsești, Elena și Francisc Hossu-Longin — fiica și ginerul acestuia. Ajuns în orașul, unde au fost martirizați Hoera și Cloșca, patriotul Elia Pop a votat din toată inima pentru unirea Transilvaniei cu România, împlinind în acest fel atît voința generațiilor de înaintași, mandatul celor care l-au ales, precum și nestăvilta sa dorință de unitate politică.

Peste patru ani, în 1922, dascălul din Șomcuta Mare s-a stins din viață. Însoțit de tovarășii de luptă și de numeroasele generații ale foștilor săi elevi, Elia Pop a fost condus la locul de veci din cimitir. Prin contribuția plină a cucerirea libertății naționale și înființarea unității politice-statale, numele său a rămas înscris în istoria și conștiința poporului român.

Acum, cînd se împlinesc 65 de ani de la încetarea sa din viață, se cuvine să aducem un cald și binemeritat omagiu învățătorului Elia Pop, care și-a închinat toate forțele luptei poporului nostru pentru libertate și unitate națională.

Sfîntul Ierarh Irineu

Veridicitatea cuvintelor lui Tertulian că: „Sîngele martirilor este sămînța creștinismului” se probează și prin jertfa mucenicăscă pentru Hristos și Biserica Sa, a Sf. Ierarh Irineu, episcopul Sirmiiului. Este prin urmare un alt Irineu decît cel al Lugdunului.

Pe vremea crudului împărat roman Dioclețian, care a dominat începutul veacului de aur creștin, pe malul drept al Dunării bătrîne, în cetatea Sirmium capitala Panoniei, un episcop tînăr de ani dar cu viața de bărbat desăvîșit, purtător al unui nume ce se tilcuiește „făcător de pace” adică IRINEU, păstora turma dreptcredincioasă de pe acele meleaguri.

În primăvara anului 304, episcopul Irineu a fost somat să jertfească zeilor păgîni. Opuinîndu-se, a fost dus înaintea guvernatorului provincial, Pro-

bus. În zadar încerca acesta să-l înduplece pe credinciosul Irineu ca să se închine lucrurilor zidite iar nu Adevăratului Ziditor al tuturor lucrurilor. Cînd a fost amenințat cu felurite torturi dacă nu se va pleca, Sfîntul a răspuns cu seninătate: „Mare plăcere vei face mie, pentru că mă vei împărtași de patimile Mîntuitorului meu”.

Nu numai chinurilor cu roata dar nici strigărilor pline de durere ale maicei sale care-și vedea fiul sfîrșit în floarea vîrstei, Irineu episcopul n-a răspuns cu șovăială, ci cu credință neclintită și neabătută. Întemnițat și lovit, Sf. Irineu, da același răspuns: „Jertfesc Dumnezeului Meu, precum I-am jertfit întotdeauna, mărturisind numele Său cel sfînt”.

Cu această mărturisire temeinică în suflet și pe buze, a fost scos în cele din urmă pe podul Dianei din cetate, unde și-a făcut

singur rugăciunea pentru ieșirea sufletului ca oarecînd întiul între mucenici — Ștefan Arhidiaconul, apoi a primit lovitura capitală, denumită la romani: „bona mors”, care i-a despărțit trupul, rostogolit în apele rezezi ale rîului, de fericitul lui suflet înălțat pe aripile sfințeniei în eterna Împărăție a păcii, atît de mult dorită de el.

Astfel, cerul înstelat al Bisericii s-a împodobit cu un nou „luceafăr” mărturisitor al dreptei credințe. Sărbătoarea Sf. Irineu este prăznuită an de an în prima zi după Buna-Vestire, la 26 martie.

Cartea *Viețile sfinților* conchide atît de minunat: „Și a fost muncit robul lui Dumnezeu, Irineu, Episcopul Sirmiumului, într-al 7-lea calend al lui Aprilie, adică în 26 de zile ale lui Martie, stăpînind în Panonia Probus ighemonul, iar într-o împărăție răzînd Domnul nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine mărirea în vecii vecilor. Amin”.

Ieromonah Irineu Crăciun

Pocăința — Întoarcere acasă

ființa umană este creată de Ziditorul ca o entitate unitară, ca o existență în care domină armonia, unitatea și echilibrul. Dar pentru că ființele raționale (ingerii și oamenii) au folosit rău voia liberă cu care Dumnezeu le-a înzestrat și apărut în lume păcatul. Acesta este aducător de neorînduială și fărîmițare, el produce dezechilibrul și exclude pe om din comuniunea lui Dumnezeu. Păcatul este o înstrăinare a omului de Dumnezeu și de el însuși. Păcatul desfigurează sufletul omului pînă la nerecunoaștere, îl duce pe om pînă la excluderea lui din condiția umană trecîndu-l în anturajul ființelor necuvîntătoare și poate ajunge la un stadiu moral așa de jos ca fiul răcîcit care dorea să se hrănească cu „roșcovele porcilor” (Luca 15, 18) dar nici pe acela nu le avea. Păcatul face din om — care este o ființă liberă — un sclav al celui rău, un rob al diavolului.

Păcatul slăbește sau chiar rupe legătura creștinului cu viața supranaturală care îl unește cu Hristos-Domnul, ba mai mult, prin păcate unii, dacă nu se pocăiesc „răstignesc lorși, a doua oară, pe Fiul lui Dumnezeu și-L fac de batjocură” (Ev. 6, 6). Starea de păcătoșenie este deci o ipostază împotriva lui Dumnezeu și a firii umane, căci este o stare nefirească, deoarece noi am fost creați — și este rînduit în cele ale firii noastre — ca să viețuim în Dumnezeu (Sf. Ioan Damaschin). Fiul risipitor s-a înstrăinat și a devenit rătăcit nu prin faptul că ar fi plecat la sute de kilometri de tatăl său, ci s-a înstrăinat de sine însuși, de sine sa autentică, căci a ieșit din comuniunea spirituală a „casei părintești”.

Viața credinciosului dusă în păcat este lipsită de sens, este ceva nefiresc, împotriva firii sale, este o îndepărtare de menirea sa existențială de „casa părintească” a harului dumnezeiesc. Pentru aceasta există în ființa umană o trebuință psihologică firească de regenerare, de revenire la firesc, la naturalul ființei create de Dumnezeu, căci El a dat tuturor oamenilor „pocăința spre viață” (F. Ap. 11, 18). Credinciosii trebuie să-și elibereze și ușureze sufletul de povara păcatului pentru ca să dobîndească libertatea care duce la adevăr. Această „întoarcere acasă”, această însănoșire sufletescă se realizează — cum zice Domnul — prin „nașterea de sus” (Ioan 3, 3), prin pocăință.

Radicala întoarcere de la păcat spre Dumnezeu, de la trăirea într-o „țară îndepărtată”, în brațele iubitoare ale Părintelui cereș se obține prin po-

căință (în grecește metánoia). Adică prin venirea în fire a celui păcătos pentru a realiza o adîncă transformare și îndreptare a vieții, a face o trecere dincolo de păcat și a pune un început bun și nou de viață. Aceasta este adevărata pocăință — metánoia = o reasezare a gîndirii, o regîndire a vieții, o schimbare a mentalității sau cum spune — inspirat de Dumnezeu — Sf. Ap. Pavel o „înnoire a minții” pentru nașterea omului celui nou duhovnicesc. Pocăința este în același timp moarte și înviere, este moarte a modului păcătos de viețuire și înviere a omului celui nou „îmbrăcat în armele luminii” (Rom. 13, 12). Deci aceasta este semnificația adevărată și profundă a pocăinței: întoarcerea cu fața de la păcat spre Dumnezeu, eliberarea de păcat și lucrarea virtuților și nu înseamnă nicidecum — precum învață „frații într-o așteptarea dragostei noastre” așa zisii creștini — ruperea de Biserica strămoșească, pentru că rupîndu-se cineva de Biserica adevărată se desparte de Hristos care este Capul Bisericii. Insuși Hristos-Domnul a descoperit că cel ce se rupe de El și

Pr. asist. Nicolae Dura

(Continuare în pag. a 7-a)

Schitul Vovidenia

Intre celelalte schituri ce înconjoară marea lavră a Neamțului, cel mai vechi și cel mai aproape de mănăstire este Vovidenia, nume ce și l-a împrumutat de la hramul bisericii — Intrarea Maicii Domnului în Biserica — și care în slavonă se spune „Vovidenie”. În imediata vecinătate a schitului curge un pîraș cu apă sărată (slatina), de unde și schitul s-a numit dintru primele începuturi „Slătioru”, avînd ca hram pe Sf. Ierarh Spiridon. Așa cum ne este bine cunoscut, că majoritatea schiturilor și bisericilor noastre ființeze pe locul altora mai vechi, lucru dovedit de cercetările, cu ocazia multor săpături arheologice, Vovidenia nu face excepție de la această regulă. Primul citor, despre care avem date scrise este Ioanichie viitorul episcop de Roman, după anul 1700. Ajuns la Roman, acesta va ridica cu a sa cheltuială o biserică de lemn și chilii, în locul celei vechi și dărăpănate. Noua construcție primește hramul „Intrarea în Biserica a Maicii Domnului” și este sfințită de episcopul de Roman, Ioanichie, la 21 noiembrie, 1749 fiind înzestrată cu toate cele necesare serviciului divin, precum și stupi, terenuri, mori, acareturi gospodărești, pluguri, oi, vite etc. Deși la început dorește să fie independent, la numai trei ani de la sfințire îl închină mănăstirii Neamț. Fiind în relații bune cu domnul Moldovei Constantin Racoviță, schitul se bucură de anumite privilegii din partea acestuia. Către anul 1800 biserica a fost complet restaurată de către stolnicul Atanasie Gosan, ierom. Isaia și chir Ioanichie. Dar, la jumătatea secolului trecut, biserica este desăvîșită și transportată în satul Lunca din Vinătorii Neamțului, servind pînă astăzi drept biserică parohială credincioșilor de acolo. În locul fostei biserici, cu inițiativa starețului Neonil (1843—1853) ce mai fusese stareț și mai înainte cu el cheltuială și purtare de grijă a ierom. Ghenadie și Andronic între 1849—1857 se zidește actuala biserică, cu cinci turnuri, dintre care unul central și patru laterale, cu elemente împrumutate din neoclasicism. Sfințirea bisericii de către arhierul Marchian Florescu are loc în sept. 1857, păstrîndu-se ambele hramuri: Sf. Spiridon și Vovidenia. Noua construcție de plan treflat, luminoasă și încapătoare a păstrat catapeteasma de la vechea biserică a lui Ioanichie, pictată de unul dintre zugravii monahi ai mănăstirii. Dintr-un manuscris al mănăstirii Neamț (nr. 180) aflăm că Biserica lui Ioanichie, avea la anul 1843, toate acareturile necesare bunei desfășurări a vieții monastice și culturale, între care: Bucătărie, chelă-

rie, pitărie, vîcărie, fierărie, hambar, odaie, odoare bisericești, manuscrise și tipărituri. Biblioteca mănăstirii Neamț, care însumează peste 15.500 volume, între care 549 manuscrise rare, păstrează cea 30 tipărituri ori manuscrise, foste ale Schitului Vovidenia, multe dintre acestea purtînd însemnări prețioase de la Episcopul Ioanichie, inițiatorul vieții monastice de aici. În anul 1874 întîlnim într-un manuscris însemnarea că Schitul Vovidenia avea o bibliotecă cu bibliotecar sau „păzitor de cărți” cum i se mai spunea în persoana monahului Damaschin Iacobescu, ceea ce denotă că avea un număr însemnat de cărți, încît necesita existența la schit a unui bibliotecar. Schitul fiind ceva mai retras de aglomerația din mănăstire a avut posibilități de viață ascetică intensă; mulți părinți îmbunătăți în trăire, retrăgîndu-se din mănăstirea mare, aici la schit. Dintre aceștia, amintim pe Filotei și Varsanufie, ucenicul celui dintîi, mari postiori și împlinitori ai pravilei schimnicești.

Fie pentru faptul că Vovidenia nu era prea departe de Schitul Pocerov, înființat de episcopul Pahomie al Romanului, ardelen de origine și care avea în jurul său mulți ucenici din Ardeal, fie pentru faptul că în Ardeal, datorită uniției și stăpînirii habsburgice nu găsiau înțelegere pentru a-și pune în practică înclinațiile și bunele intenții, ce totdeauna au călăuzit pe frații de peste munți, fie și pentru faptul că în urma lui Paisie la Neamț s-a creat un adevărat curent isihast, aici „domina elementul transilvănean”. Precizarea aparține anului 1837, cînd dintre 51 de viețuitori, 35 erau de origine transilvăneană, avînd în supraveghere alți 12 frați, probabil tot ardeleni. Dintre aceștia unii au avut rosturi înalte în viața monahală a Neamțului, cum ar fi Dometian, fost econom, apoi egumen la Vovidenia și ceasul sfîrșitului îl găsește în scaunul stărețesc, al mănăstirii Neamț, pe care l-a cîinstit între anii 1823—1834. Tot la Vovidenia se nevoiesc cu legatul cărților; Lavrentie și Ioachim, amîndoi veniți din Transilvania.

Dintre egumenii de la Vovidenia s-a păstrat numele lui Atanasie, Ioan, Ioanichie, Iorest, Teofil și Misail în sec. 18; Dometian, Petru, Gudil și Arsenie în sec. 19, iar în secolul nostru, pe Damaschin Trofin, Gheorontie Brustureanu, Dementene Tebeica, Nifon Corduneanu, Mina Prodan, Ilarie Ungureanu, Nazarie Chirilă, Gamalil Boboc și actualul egumen Iosif Gabor. Cel care a egumenit o perioadă mai lungă și a avut dragostea și timpul necesar pen-

tru a aduce îmbunătățiri schitului a fost protos. Nazarie († 1978). Acesta a ridicat trei corpuri de case în locul celor vechi, a restaurat clopotnița, a inițiat ridicarea unui paraclis în locul altuia mai vechi, a mobilat biserica cu străni de stejar, frumos sculptate și a dispus pictarea acesteia. Pe lângă erminia bisericească obișnuită, întîlnim aici foarte mulți cuvioși și ierarhi localnici, unii canonizați de memoria pămîntului străbun, care le păstrează o vie amintire. Dintre aceștia: Rafael de la Agapie, Vasile de la Moldovița, Leontie de la Rădăuți, Ioan de la Rîșca, Calinic de la Cernica, Nicodim de la Tismana, Teodor de la Sihla, Mavra din Ceahlău, Teofana din Valahia, Parascheva de la Iasi, Filoteia de la Argeș, Ioan de la Prislop, Gavril de la Neamț, Inochentie de la Pobra, Antonie de la Cheia, Oprea Miclăuș, Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara, Sava Brancovici Ioan Valahul, Danil Șishtar, Paisie Ieroshimonahul, Dimitrie Basarabov, Grigorie Decapolitul, Ioan cel Nou de la Suceava, Nechita Romanul, Sava Gutul, Maxim al Ungro-Vlahiei, Chiril din Axioapolis, Efrem al Tomisului, Dasius din Durostoc etc.

Pictura a fost executată „în tempera” de pictorul Constantin Călinescu și Dumitru I. Gabor, iar sfințirea bisericii a avut loc în iulie, 1969, de către regretatul arhieru vicar al Iasilor, Irineu Crăciunescu-Suceveanul. Tot în ultimul timp s-au argintat și aurit o serie de icoane și obiecte de cult, cu cheltuiala unor părinți viețuitori aici sau la mănăstirea Neamț, schitul fiind dotat cu toate cele necesare bunei desfășurări a cultului liturgic zilnic. Tot în ultimii ani s-a terminat aici un frumos paraclis, pictat de ierod. Vartolomeu Florea de la Sihăstria. Intre clopotele existente, unul poartă o inscripție din anul 1787, celelalte fiind mai noi. Una din casele schitului adăpostește astăzi, obiectele casnice, cărți și lucruri aparținînd scriitorului Mihail Sadoveanu, mare admirator al locului, care mai ales în ultimii ani ai vieții își petrecea verile în tovărășia părinților de la schit.

Schitul se întreține astăzi din grădina ce o are în administrație, cele câteva vite, păsări ori venitul din slujbele ce se oficiază zilnic după pravila călugărească. Din șoseaua mare, o deviere de numai 300 de metri, pe o alee de brazi asfaltată, ajungi fie cu pasul, fie cu alte mijloace de locomotivă moderne, mai înții la „Casa Sadoveanu”, iar de aici la numai cîteva pași îți apare schitul în toată splendoarea lui, restaurat și administrat excepțional, ca toate celelalte vetre monastice, prin permanenta purtare de grijă a întîistătorului bisericii moldave, precum și a părinților monahi ce le au în păstrare și cu care s-au înfrățit, atît de mult.

Protos. Ștefan Gușă

Cumpătarea creștină

Între virtuțile creștine, trebuie să fie pentru mintuirea și desăvârșirea credincioșilor, un loc de frunte îl are și cumpătarea. Cumpătarea este virtutea măsurii, adică virtutea care știe să țină măsura în toate, înlăturând, din întrebuințare, și ceea ce este prea mult, ca și ceea ce este prea puțin, ținând calea de mijloc.

Ca una care înlătură prisosul dăunător, cumpătarea este soră bună cu înfrinarea, iar pentru că ocolește și lipsa păgubitoare, ea face casă bună cu dreapta socotință, pe care Părinții cei duhovnicești ne-o înfățișează ca pe un izvor, rădăcină și temelie a multor virtuți.

Cînd vorbim despre cumpătare, ne gândim mai cu seamă la măsura în ceea ce privește mîncarea și băutura, la echilibrul în privința somnului, a îmbrăcămîntei și a vorbirii, precum și la orice altceva ce se poate face cu prisosire și cu lipsire, cînd ar trebui făcut cu înfrinare și cu dreaptă socotință, adică cu măsură, cu cumpătare.

Spre a ne deprinde cu cumpătarea — în sensul ei de înfrinare de la ceea ce este prea mult — sfînta noastră Biserică dreptmăritoare a așezat, pentru credincioșii ei, rînduiala postului. Potrivit rînduiei postului, credincioșii, în zilele hotărîte pentru post, nu pot să mîncească alimente de proveniență animală (carne, ouă, lapte și derivate ale laptelui), ci numai hrană de proveniență vegetală, adică fructe și legume. Efortul pentru împlinirea rînduiei postului, așa cum ne-a dat-o nouă sfînta noastră Biserică, ne dă putință să ne deprindem cu înfrinarea și să ne statornicim în cumpătare. Cine, însă, nesocotește rînduiala postului, nesocotește totodată și virtutea înfrinării și este departe de cumpătare, ca unul ce nu ține seamă de îndreptarul dat anume pentru a birui plăcerea și pentru a ne deprinde cu măsura. De altfel e știut că, potrivit cuvîntului spus de Domnul Hristos, „cel ce este credincios întru puțin și întru mult este credincios și cel ce este nedrept întru puțin și întru mult este nedrept“ (Luca 16, 10).

Cel ce ține rînduiala postului, merge pe calea cumpătării pentru că unul ca acela nu va fi greu să se oprească la vreme de la mîncarea peste trebuință, deci nu va ajunge să mîncească peste măsură, nici la îmbuibarea păgubitoare. Este știut că îmbuibarea cu mîncare aduce cu sine nu numai așa-zisele boli de trai bun și uneori grăbește chiar sfîrșitul acestei vieți pămîntești. De asemenea ea îngreuiază trupul pînă la așa măsură, că cel îngreuiat cu prisosul mîncării nu este în stare să desfășoare, în condiții normale, activități specifice omului, cum ar fi studiul și rugăciunea. Aceasta au înțeles-o bine și cei de demult, care spuneau: „Cu pînțele plin nu poți studia cu plăcere“. Dar la o astfel de stare nu vor ajunge niciodată cei postitori, cei obișnuiți cu înfrinarea, cei cumpătați.

Cumpătarea, însă, nu înseamnă pur și simplu înlăturarea a ceea ce este prisositor, ci înseamnă totodată și ocuirea a ceea ce este cu lipsă, a ceea ce este neîndestulător. În această privință, Sf. Antonie cel Mare atrage atenția că „sînt unii care și-au topit trupurile cu înfrinarea, dar pentru că n-au avut dreaptă socotință, departe de la Dumnezeu s-au făcut“. Iar Sf. Vasile cel Mare spune că „noi nu sîntem omorîtori de trupuri, ci de pațimi“. Prin urmare, cumpătarea este deplinul echilibru între ceea ce este prea mult și între ceea ce este prea puțin. Ea este calea de mijloc, pe care au mers toți iubitorii de Dumnezeu.

Urmărind adevărata cumpătare la mîncare, întemeiat pe experiență, Sf. Ioan Casian ne spune: „Regula înfrinării și canonul așezat de Părinți acesta este: cel ce se împărtășește de vreo hrană să se depărteze de ea pînă mai are încă poftă și să nu aștepte să se sature“. Numai făcînd așa poate dovedi omul că nu urmărește plăcerea, ci trebuința și, deci, că este cumpătat. În ce privește băutura de vin, care poate duce la beție, — mă-

car că Sf. Ioan Gură de Aur spune că „nu vinul face beția, ci necumpătarea“, — ostenitorii pentru mintuire și pentru desăvârșire au fost și trebuie să fie cu și mai multă grijă, ca nu cumva din neluare aminte, și din lipsa de cumpătare, să ajungă cineva la beție, care, după cuvîntul sfîntului Ioan Gură de Aur, îl aseamănă pe om cu cei îndrăciți, il coboară în rîndul animalelor fără judecată și îi întunecă mîntea, ba uneori îl duce și în primejdia de moarte. Aici se potrivește foarte bine cuvîntul din popor: „Ce-i prea mult, nu-i sănătos“, precum și cuvîntul unui îndrumător duhovnicesc, care zice: „Cine nu ține postul Bisericii, ajunge să țină postul doctorului“, adică regim alimentar dat de doctori.

Despre somn, mărturisim, în rugăciune către Dumnezeu, cu mulțumire că ne-a fost dat „spre odihnă de ostenelile trupului“, ceea ce înseamnă că ne este trebuit pentru refacerea puterilor noastre. De aceea somnul ne este necesar, el fiind una din condițiile de căpetenie ale vieții noastre. O știu și o înțeleg aceasta foarte bine mai ales aceia dintre oameni, care, din felurite pricini, nu pot dormi cît le este necesar, pentru a avea mîntea limpede și pentru a se simți cu adevărat odihniți. Este locul aici să spunem că, în privința somnului, cumpătarea nu înseamnă împuținarea somnului pînă la ultima posibilitate, ci înseamnă numai „să nu te culci, cînd nu ți-e somn“, cum învață una din îndrumările celor ce au gândit bine, în vremile ce au trecut. Măsura somnului este măsura trebuinței, iar trebuința se măsoară cu odihna. Am dormit destul, cînd ne simțim odihniți. Odihna după somn este marginea cumpătării. A încerca să mai dormi și după ce te simți odihnit înseamnă a ieși din sfera cumpătării în privința somnului.

Cel cumpătat la mîncare și la băutura, cel preocupat de cumpătare în privința somnului, va fi cu grijă de a arăta cumpătare și în ce privește îmbrăcămîntea, adică în privința felului de a se îmbrăca, ținînd și în aceasta echilibrul. Omul cumpătat sau doritor de cumpătare nu va căuta niciodată podoabe sau lucruri prisoselnice nici în ce privește îmbrăcămîntea; el nu va fi omul extravagantelor și al modei, ci va urmări totdeauna trebuința. Întru smerenie, el se va îmbrăca pentru sine nu pentru alții. Unul ca acesta va fi cu grijă să nu atragă atenția asupra sa, nici prin prisosire și nici prin lipsire, nici prin lux și nici prin neglijență, ci va fi cu grijă să facă de cîntec numele de creștin și Biserica drept măritoare al cărei fiu este, mai ales că această Biserică este Biserică a cuviinței și a cumpătării, îmbrăcată cu veșmînt luminat din apă și din Duh, avînd să dovedească, prin fiecare cre-

dincios, adevărul că sîntem îmbrăcați în Hristos (Gal. 3, 27).

Ne-a mai rămas să spunem ceva și despre cumpătare în vorbire, despre cumpătarea în felul de a întrebuița, după rînduială, darul cuvîntului, cu care sîntem înzestrați și care, și el, trebuie folosit cu cumpătare.

A fost întrebat cuviosul Pimen: Ce este mai bine, a vorbi sau a tăcea? Și a răspuns Părințele: „Dacă vorbești pentru Dumnezeu, e bine să vorbești, iar dacă taci pentru Dumnezeu, e bine să taci“. Din răspunsul cuviosului Pimen înțelegem că nu tăcerea în sine, sau cuvîntul în sine are importanță, ci modul de întrebuițare, scopul cu care se face. Pentru că a mai zis același cuvios: „Este om care toată ziua vorbește, dar nimic nu vorbește fără de folos; acela tăcere ține. Și este altul, care nici de cum nu vorbește, dar în inima lui osîndește pe alții; acela totdeauna vorbește“. Acestea știindu-le noi, ne dăm seama că adevărata cumpătare în privința cuvîntului nu stă, simplu, în a vorbi sau a tăcea, ci în a ști cînd anume să vorbești și cînd anume să taci. Fără îndoială, însă, că numai cel ce știe și poate să tacă, cel ce s-a deprins cu tăcerea, poate să vorbească la vreme și cu folos. Așa cum am învățat să vorbim și vorbim în chip firesc, să învățăm și să tăcem, ca să vorbim totdeauna cu folos.

Ca să fim cumpătați și în privința tăcerii, ca și în ce privește cuvîntul, să avem în vedere mereu adevărul că „din vorbă multă nu vom scăpa de păcat“, ca și zicătoarea din popor: „Vorba multă, sărăcia omului“. Să ne gîndim mereu la cuvîntul Domnului Hristos: „Pentru orice cuvînt deșert (fără rost) pe care-l vor rosti oamenii vor da socoteală în ziua Judecății“ (Matei 12, 36).

Cumpătarea — ca de altfel înfrinarea și dreapta socotință, care intră în cuprinsul ei — este o virtute cuprinzătoare, care trebuie să aibă în vedere toate acele manifestări ale vieții umane în a căror componență intră și plăcerea, și care, tocmai de aceea, pot fi împlinite mai presus de trebuință și de măsura convenită. Desigur, la așa ceva s-au gândit cei ce au rînduit ca, la slujba Sfintei Taine a Cununiei, să se spună, pentru miri, cuvintele: „Pentru ca să li se dea lor cumpătare și roadă pînțecelui, spre folos, Domnului să ne rugăm.“

Privită în rostul ei personal și social, cumpătarea ni se înfățișează ca o virtute de mare însemnătate, ce trebuie dorită, urmărită și căutată cu toată seriozitatea, ca să putem avea măsură în cele ce trebuie măsurate și ca să avem și folosul măsurii și al echilibrului. Poate tocmai de aceea înțelegem că poporul nostru a spus cu hotărîre:

„Cumpăna, nepoate,

E bună la toate.“

Protos. Teofil Părăian

Astra și Tipografia arhiepiscopala

În urma aprobării imperiale, în august 1850 își începe activitatea la Sibiu Tipografia arhiepiscopala, fondată pe spesele episcopului Andrei Șaguna, ce va juca un rol deosebit la răspîndirea culturii în masele largi populare atît dincoace cît și dincolo de Carpați. De serviciile Tipografiei arhiepiscopale va beneficia deceniile de-a rîndul și Asociațiunea transilvană pentru literatură română și cultura poporului român (Astra).

În primii ani cînd Astra (societate nesubvenționată de stat ci finanțată numai pe cale particulară) se afla într-o situație economică precară, arhiepiscopul A. Șaguna a tipărit la această tipografie actele Astrei gratuit, declarînd cu prilejul adunării generale de la Alba Iulia (1866): că „va veni timpul, cînd se va recunoaște prețul actelor Aso-

ciațiunii și se vor căuta ca necesare antichități“. Prin publicarea actelor și protocoalelor pînă la 1866, în broșuri anuale, s-a creat posibilitatea cunoașterii mai bine a începutului activității Asociației transilvane.

Ținem să precizăm că pînă la 1918 multe din publicațiile Astrei s-au tipărit la Tipografia arhiepiscopala, cu excepția „Transilvaniei“ între anii 1868—1878 și Enciclopediei române. Sporadic, pînă la 1918, Asociația transilvană a mai tipărit unele lucrări la Tipografia poporului și Iosif Marschal din Sibiu, A. Mușeșianu (Brașov), iar după Unire capătă înțelțet Tipografia Dacia Traiană (Sibiu). Peste o jumătate de veac Astra, prin intermediul Tipografiei arhiepiscopale

(Continuare în pag. a 8-a)

Mihai Sofronie

Pocăința...

(Continuare din pag. a 6-a)

de Biserica Sa va fi asemenea mlađiđiei de vie care se taie de la butucul vieții și astfel se usucă, se aruncă în foc.

Pocăința este o necesitate religioasă și o binefacere asupra sufletului credinciosilor și asupra societății umane. Pentru aceasta pocăința ca aspirație spirituală, manifestată prin practici de purificare a sufletului, a existat în toate religiile.

Păcatul aduce întunecarea și stricarea chipului dumnezeiesc în credincios încît Hristos-Domnul nu-și mai recunoaște chipul în cei păcătoși (Matei 7, 23; 25, 12). Pentru aceasta Părintele cereș ne cheamă stăruitor și neînterupt pentru a ne întoarce la starea noastră cea dinții. Așa se face că chemarea la întoarcerea spre Dumnezeu și spre sinea noastră curată și neperversită de păcat este prezentă insistent în întreaga Sfîntă Scriptură. Toată dumnezeiasca Scriptură exprimă o învățătură despre pocăință și o chemare pentru întoarcerea la Dumnezeu.

Evangelistul Vechiului Testament, Isaia proorocul — în numele Domnului — îndemna stăruitor poporul ales: „Întoarce-te către Mine, că Eu te-am mintuit“ (44, 22) sau „Mîinile voastre sînt pline de sînge, spălați-vă, curățați-vă! Nu mai faceți rău înaintea ochilor Mei. Încețați odată! (1, 15—16). Dumnezeu prin glasul proorocului Iezechieel îndemna: „Pocăiți-vă și vă întoarceți de la toate nelegiuirile voastre, ca necredința să nu vă fie piedică. Lepădați de la voi toate păcatele voastre cu care ați greșit și vă faceți o inimă nouă și un duh nou... întoarceți-vă deci și trăiți!“ (18, 30—32). Domnul cheamă la Sine pe fiii Săi: „Întoarceți-vă la Mine, zice Domnul puterilor, și Mă voi întoarce și Eu la voi“ (Zaharia 1, 3).

Atît începutul predicii Sf. Ioan Botezătorul cît și cel al propovăduirii Fiului lui Dumnezeu întrupat cuprind îndemnuri la pocăință, la îndreptare: „Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor!“ (Matei 3, 2).

Sf. Ap. Petru îndemna după Pogorirea Duhului Sfînt: „Pocăiți-vă și vă întoarceți, ca să se șteargă păcatele voastre“ (F. Ap. 3, 19), iar în a doua sa epistolă descoperă că Domnul îndelung rabdă pentru ca „toți să vină la pocăință“ (3, 9).

Sf. Ap. Pavel revelează ascultătorilor-filozofi din Areopagul Ateni că: „Dumnezeu, trecînd cu vederea

veacurile neștiinței, vestește acum oamenilor ca toți de pretutindenea să se pocăiască“ (F. Ap. 17, 30).

Cuprinsul Sf. Scripturi ne oferă și numeroase exemple de întoarcere la Dumnezeu, la o viață bineplăcută înaintea Lui și folositoare oamenilor. Este suficient să amintim doar cîteva cazuri: se pocăiește poporul ales în mai multe rînduri, de asemenea, locuitorii cetății Ninive — în urma predicii proorocului Iona —, la fel Iov, David, iar din Noul Testament Sf. Ap. Petru, tîlharul de pe cruce, Saul prigonitorul și exemplul clasic, fiul risipitor.

Hristos-Domnul, după învierea Sa din morți, a ridicat această trebuință spirituală și virtute a pocăinței la demnitatea de Taină dumnezeiască care împărtășește har divin mintuitor, generator de viață nouă. În această Sf. Taină episcopii și preotii — ca urmași legitimi ai Sf. Apostoli — cu puterea ce au primit-o de la Mîntuitorul Hristos dezleagă și iartă, în numele lui Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, păcatele mărturisite.

Pocăința adevărată este reasezare a chipului lui Dumnezeu în noi și sprijin de a ajunge la asemănarea cu El, este o reîntoarcere de la ce nu este conform naturii la ceea ce este potrivit naturii umane. Echilibrul și armonia ființei umane, liniștea sufletească nu se poate reaseza în noi decît atunci cînd ne întoarcem la împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, cînd vom reveni în „casa părintească“, în brațele iubitoare ale Părintelui cereș. Și această lucrare de întoarcere la Dumnezeu și rămî-nere în comuniunea Lui nu este un act temporal, ci trebuie să „fie o strădanie egală cu viața noastră pămîntească, căci „omul cel dîndu-tru se înnoiește din zi în zi“ (II Cor. 4, 16). Îndemnul liturgic ne învață mereu: „Cealaltă vreme a vieții noastre în pace și întru pocăință a o săvîrși.“

Să valorificăm cu multă înțelegere vremea aceasta a anului bisericesc — rînduită „spre curățirea sufletelor și a trupurilor, spre înfrinarea pofțelor și spre nădejdea învierii“ —. Să luăm aminte la natura înconjurătoare care se pregătește de reînviere și să ne renaștem și noi la viața cea nouă, o viață a virtuții și a faptelor bune. Să ne întoarcem și noi din pustul păcatului și al lipsei de fapte bune în casa părintească. Să înlăturăm „roșcovele“ și bălările păcatelor prin pocăință adevărată ca să ne putem apropia și să ne hrănim cu „Pîinea cea vie care s-a pogorit din cer“ (Ioan 6, 51).

Maica Domnului

(Continuare din pag. 1-a)

totdeauna au respectat: Mama, Femeia, Fecioara. Iar Maica Domnului, în care sînt prezente toate cele trei calități, s-a bucurat mereu de cea mai mare cinste, din partea poporului nostru.

Icoana Maicii Domnului cu Fiul ei, Domnul nostru Iisus Hristos, în brațe, era așezată întotdeauna cu cinste în fruntea casei noastre românești și în fața ei ingenunchia tata, mama și copiii, toată familia, și se rugau cu evlavie și încredere lui Dumnezeu și în timpuri bune și în vremuri rele.

O rază de lumină, de bucurie și de speranță, se revărsa întotdeauna de la icoana Maicii Domnului, în sufletul, în gîndul și în viața părinților noștri, sporindu-le puterile, risipindu-le durerile și întărindu-le vrerile cele drepte și bune.

Cultul, supracinstirea, pe care noi creștinii ortodocși, o dăm Maicii Domnului, îmblînzește, împodobește și luminează chipul

omului și deschide drumul spre Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, și prin El, spre Dumnezeu și Tatăl nostru Cel din ceruri.

Niciodată cîntea pe care Biserica noastră a dat-o Maicii Domnului, n-a umbrît dumnezeiescul chip al lui Iisus Hristos, ci a sporit credința și dragostea față de El, față de Cel ce S-a născut din Maica Domnului, față de Mîntuitorul lumii.

Supracinstirea pe care creștinii ortodocși români au dat-o Maicii Domnului, i-a făcut așa de frumoși la suflet, așa de senini la chip, așa de buni la inimă, așa de înțelegători față de semenii lor, și față de cei de un neam și de o lege cu ei și față de străini.

Orice om, de orice neam sau de orice lege, toți cei ce-și căutau adăpost în țara noastră, au fost primiți cu iubire creștinească și nu au fost batjocoriți niciodată, pentru legea sau pentru neamul lor.

Legea nescrișă, legea omeniei, care a fost o lege sfîntă pentru poporul român, ocrotita pe orice-

ne intra cu gînduri cinstite în casa noastră.

În casa românească, la loc de mare cinste strălucea icoana Maicii Domnului, și aceasta asigura pe orice om, că atîta timp cît se află în casa în care, raza ocrotitoare a Maicii Domnului luminează viața oamenilor, nu i se poate întîmpla nici un rău.

Acoperămîntul Maicii Domnului, a ocrotit întotdeauna pe orice om, indiferent de neam sau de lege.

Nici o mamă nu face deosebire între fiii ei. Ea îi iubește deopotrivă și pe cei buni și pe cei răi. Ea se roagă și pentru cei drepți și pentru cei păcătoși. Și Maica Domnului, care este maica noastră adevărată, Maica sufletească a întreg neamului omenesc, ca cea mai bună mamă, ocrotește cu rugăciunile ei, pe toți fiii lui Adam.

Pentru toate acestea, o singură dorință are și Maica Domnului față de noi, față de cei ce sîntem fiii ei; să ascultăm Cuvîntul lui Dumnezeu și să iubim pe Fiul Său, pe Domnul nostru Iisus Hristos, cu aceeași iubire infinită, negrăită, nemărginită, cu care ea L-a iubit.

Astra și Tipografia Arhidiecezană

(Continuare din pag. a 7-a)

zane, și-a realizat programul cultural, care în același timp a contribuit și la întărirea solidarității românești.

În continuare vom prezenta succint publicațiile Astei apărute la Tipografia arhidiecezană, începând cu „Transilvania”, organul Asociației transilvane, ce se va tipări la Sibiu începând din 1881.

Prin acordarea unei atenții sporite istoriei, „Transilvania” a fost o armă extrem de eficientă în lupta desfășurată de românii transilvăneni pentru dreptate socială și națională. De-a lungul deceniilor în paginile ei s-au reflectat aspirațiile românești, iar prin caracterul ei enciclopedic — istorie, lingvistică, literatură, economie, pedagogie, etnografie, folclor, morală — a contribuit la dezvoltarea culturii românești.

De la 1 ianuarie 1907 a apărut „Țara noastră”, în vederea răspîndirii culturii în masele largi țărănești. Autoritățile nemulțumite de conținutul publicației, îi întentează mai multe procese de presă și amenzi, pe motivul unei pretinse agitații în lumea sateilor. După cum se știe în primăvara anului 1907 izbucniseră răscoalele din România, iar I. Lupaș a fost condamnat la trei luni închisoare și 200 coroane amendă pentru articolul *Toate plugurile umblă*. Pentru a nu pune în primejdie existența Asociației, comitetul central ia hotărârea la 1 august 1907 de a scoate această foaie de sub egida sa, devenind O. Goga proprietar și editor.

De la 1900 se editează *Biblioteca populară* adresată tot maselor largi populare. Prin intermediul colecției s-au răspândit într-un stil curgător cunoștințe

din diferite domenii, rezumându-ne la câteva exemplificări: Gavril Todici, *Poșta, telegraful, telefonul*; I. F. Negruițiu, *Cultura cucuruzului*; I. Beu, *Cartea săndătății*; I. Lupaș, *Despre începutul neamului românesc*; A. Cosciuc, *Lucrarea pământului*; I. Agârbiceanu, *De la sate și altele*.

În cadrul acțiunii de difuzare a cunoștințelor prin mijlocirea cărților, nici secția școlară nu rămâne mai prejos, inițiată din 1909 *Biblioteca tineretului*, pentru a oferi elevilor cunoștințe potrivite vârstei și puterii lor de înțelegere. Pînă în anul 1912 au apărut nouă numere, dintre care menționăm: *Puiul de Ioan Al. Brătescu-Voinești*; *Vestitorii de Mihail Sadoveanu*; *Doi călărași* de C. Sandu-Aldea și altele.

Tot la Tipografia arhidiecezană s-au tipărit numeroase cărți ale Astei, ce-au rămas ca opere de referință în cultura românească, enumerând doar câteva titluri: I. cav. de Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*; N. Togan, *Românii din Transilvania la 1733*; V. Bologa, *Monografia Școlii civile de fete*; I. Pop-Reteganul, *Povești din popor și altele*.

Cu prilejul sărbătoririi a 125 de ani de la constituirea Asociației transilvane, Muzeul județean de istorie al Complexului muzeal Sibiu a organizat la Primăria veche expoziția specială *Astra în istoria poporului român*, vernisată la 6 septembrie 1986 în cadrul festivalului Cibinului.

În expoziție s-a acordat un spațiu larg activității editoriale, întrucît tipăriurile Astei s-au ridicat la peste 2.600.000 de exem-

plare. În acest sector se expune o mașină de tipărit orizontală, semiautomată cu dimensiuni (3,60 m. × 2,30 m. × 1,60 m), fabricată în Germania la 1912, provenită de la Tipografia arhidiecezană. Multe dintre publicațiile Astei s-au tipărit pe mașina expusă, care la timpul său reprezenta o culme a progresului, tipărind 1600 coli pe oră. Această mașină de tipărit este un unicat al patrimoniului cultural național, reprezentînd, pe de o parte, o verigă a progresului tehnic, iar pe de altă parte rămîne un monument de cultură cu valoare instructivă și educativă.

În activitatea editorială a Astei, îndeosebi pînă la desăvîrșirea unității statale — 1 Decembrie 1918 —, Tipografia arhidiecezană a jucat un rol aparte, contribuind în cel mai înalt grad la realizarea programului cultural.

Mitropolia Banatului — CULEGERE DE PREDICI, Timișoara, 1984, 336 p.

Editura Mitropoliei Banatului își poate face un adevărat titlu de mîndrie prin cărțile valoroase și mult apreciate care ies la lumina tiparului, prin aleasa selecție și buna chivernisire care o caracterizează. Tot ce a apărut pînă acum în această editură poartă pecetea seriozității, bunului gust, vizind ca scop final folosul duhovnicesc și intelectual ce rezultă din acestea pentru cititorii care pot ajunge să și le procure. Nu mai departe ca timp de finele anului 1984 a ieșit de sub tipar și a început difuzarea unei cărți ce va face mari servicii preoților, stu-

denților teologi și cititorilor de toate categoriile.

Culegere de predici, pe care doar o semnalăm, fiind grăitoare prin sine, dată fiind personalitatea ostentativă și purtătorului ei de grijă, I.P.S. Sa dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, cuprinde *Cuvintări la cununii* (21 predici) și *Cuvintări la înmormintări*, împărțite pe categorii: teme generale (9 predici), credincioși nevîrstnici (2 predici), credincioși tineri (5 predici), credincioși maturi (7 predici), credincioși mature (3 predici), soți — tată sau mamă (11 predici), credincioși în vîrstă (6 predici), slujitori bisericesti (8 predici), preotese (2 predici), colaboratori bisericesti (3 predici), iar la Anexe patru studii teoretice foarte utile semnate de patru condeieri competenți în materie de omiletică, precum și Cuvintări și Texte biblice pentru necrologuri, potrivit categoriilor de vîrstă și de stări (16 pagini).

Fiecare din acestea oferă modele vrednice de urmat și ușor de prelucrat și adaptat de preoți pentru situațiile de pastorație ocazională legate de evenimentele din viața păstoriților.

Diac. Teodor Domșa

EMINESCU — THE EVENING STAR OF ROMANIAN POETRY (Eminescu — Luceafărul Poeziei Românești), Published by the Department of Romance Languages, The University of Michigan, Ann Arbor, 1986, 122 p.

Volumul pe care îl prezentăm aici conține comunicările care s-au făcut în cadrul Simpozionului dedicat celei de a 135-a aniversării a nașterii lui Mihai Eminescu, Simpozion organizat în zilele de 18—19 ianuarie 1985 la Universitatea din Michigan în Ann Arbor și la Institutul Internațional din Detroit în S.U.A.

Cea dintîi comunicare în cadrul Simpozionului a fost prezentată de către I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, intitulată: „Primele exegeze ale poeziei lui Eminescu în secolul al XIX-lea. În această comunicare I.P.S. Sa a analizat trei cărți — mai puțin cunoscute — scrise de autori transilvăneni despre marelui nostru poet. Doi dintre acești autori au fost oameni ai Bisericii: canonicul Alexandru Grama de la Blaj și Elie Cristea, cel care va deveni mai apoi primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Gramă, cu o carte de 213 pagini, publicată la Blaj în 1891, și-a câștigat titlul de detractor al lui Eminescu și cu excepția acestui aspect efemerismul pe care l-a prezis el gloriei poetului a fost, de fapt, răsplata cu care istoria l-a cinstit pe „exegetul” blăjean.

O perspectivă cu totul diferită este oferită de lucrarea lui Elie Cristea, *Eminescu, viața și opera*, teză de doctorat a acestuia prezentată în limba maghiară la Universitatea din Budapesta în 1895 și pe care I.P.S. Mitropolit Antonie a publicat-o pentru prima oară în limba română în volumul *Pagini dintr-o arhivă inedită*, București, 1984, p. 249—289. Cea dintîi teză de doctorat despre Eminescu, lucrarea lui Elie Cristea reprezintă un studiu autentic și riguros de literatură comparată.

Cel de al treilea autor transilvănean, I. S. Ordeanu, prin cartea *Eminescu, pesimist, profet, economist*, București, 1899, a oferit o interpretare curioasă a pesimismului marelui nostru poet.

Aprecieri din comunicarea I.P.S. Mitropolit Antonie privitoare la dragostea lui Eminescu pentru limba română și poporul care a creat-o au fost reluate de prof. Norma Goldman în remarcile cu care a încheiat Simpozionul.

Părintele Arhim. Felix Dubneac din cadrul Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române din America a vorbit la Simpozion despre „Valorile creatoare creștine în gândirea lui Eminescu”. După descrierea climatului național în care s-a format poetul, sint analizate câteva poezii eminesciene cu conținut religios. Marele poet este comparat cu alți creatori de geniu ai literaturii universale ca Goethe, Milton și Dante.

Un alt reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române la acest simpozion a fost Dl. George Alexe, redactorul publicației *Romanian Communion* din Detroit. Teolog și literat, autorul comunicării „Spre o interpretare teologică a lui M. Eminescu” propune o înțelegere a poetului nostru național care să pornească nu dintr-o analiză a influențelor care i-au putut veni din afară ci mai degrabă dintr-o apreciere a factorilor formativi de acasă cuprinși în spiritualitatea ortodoxă.

Volumul comemorativ mai conține următoarele prezentări făcute la Simpozionul din ianuarie 1985:

Prof. Radu Florescu, „Dracula în literatura română de la Budai-Deleanu la Eminescu”; Dona Roșu, „Aura eternității la Eminescu”; Angela Caracșan, „Eminescu și literatura germană (Primele versiuni germane din Eminescu)”; Gabriela Rusu, „Eminescu, o experiență a sufletului”; Norma Goldman, „O traducere aproape necunoscută din Eminescu, în limba franceză”.

Cea de a doua parte a volumului cuprinde traduceri din creația poetică a lui Eminescu în limbile engleză, franceză, spaniolă și chineză realizate pentru Simpozion și citite de către autorii lor în cadrul acestuia.

Ultima secțiune a volumului este alcătuită din două liste bibliografice: o bibliografie selectivă a lucrărilor lui Eminescu publicate în România între 1884—1970 și o listă a lucrărilor de și despre Eminescu aflate în Biblioteca „Harlan Hatcher” a Universității din Michigan în Ann Arbor.

Volumul publicat de Universitatea din Michigan se înscrie ca o importantă contribuție spre o mai bună cunoaștere în lume a multiplelor dimensiuni ale creației eminesciene.

Diac. A. Jivi

Semnalăm ... Semnalăm ...

● Trei cărți excepționale, în trei edituri diferite, se adresează iubitorilor de cultură și istorie românească: 1. Zoe Dumitrescu Bușulenga, *Eminescu și romantismul german* (Ed. Eminescu, 1986, 290 p.); 2. Eftimie Murgu, *Curs de filozofie ținut la Academia Mihăileană, 1834—55; 1835—36* (Ed. Facla, 1986, 323 p., ediție îngrijită și studiu introductiv de Victor Țircovnicu); 3. Nicolae Densușianu, *Dacia Preistorică, reeditare cu text stabilit de Victorela Neagoe, Studiu introductiv și note de Manole Neagoe* (Ed. Meridiane, 1986, 735 p.).

● În colecția „Etudes théologiques”, editată de Centrul Ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambesey — Elveția (nr. VII, 1986, 167 p.) a apărut volumul „Un regard orthodox sur la paix”. Printre alți autori figurează cu un studiu bine întemeiat și Pr. Prof. Dumitru Popescu: „La paix comme bien naturel et comme bien moral” (p. 106—119).

● Pe lângă multele publicații românești care apar peste hotare, ne-a sosit una nouă intitulată: „Eouri românești din vestul Canadei”, editată de Pr. George Săndulescu din localitatea Kayville, Sask. Canada. Numărul de pe iulie-decembrie 1986 conține pagini de istorie, o antologie poetică, un studiu teologic semnat de redactor, un articol despre izvoarele culturii și civilizației române (în l. engleză) și știri din viața românilor din acea parte a lumii. Bogat ilustrată cu biserici și peisaje românești, revista răspunde, fără îndoială, nevoilor spirituale ale românilor aflați departe de țară și le aduce știri de acasă, care să le potolească dorul și nostalgia. Îl felicităm pe Pr. Săndulescu și dorim ca revista pe care a întemeiat-o, să se bucure de o viață lungă și bine plăcută tuturor.

● Vasile Oltean răspunde la întrebarea: Cine a compus melodia „Deșteaptă-te române”? (Astra, anul XXI, nr. 2, 1987, p. 13). Dacă subtilurile îi aparțin autorului (George Ucenescu, autorul melodiei, al treilea subtitlu, n.n.), atunci reiese că autorul melodiei nu este Anton Pann, cum a susținut Iosif Naniescu, ci elevul lui Anton Pann, George Ucenescu. Din textul lui V. Oltean reiese însă că George Ucenescu, după propriile sale mărturisiri, i-a cîntat lui Andrei Mureșianu, la cerere, printre altele, cîntul „Din sinul maicii mele” care, plăcîndu-i poetului, acesta a scris apoi textul „Deșteaptă-te Române”, constatînd că ambele se potriveau foarte bine. Dar cine este autorul melodiei „Din sinul maicii mele”?

● Ion Topolog apare cu a 7-a carte din 1968 încoace: „Urmașii lui Euclid”, roman, Ed. Albatros, București, 1986, 292 p. Multe înainte!

● Sub genericul „Românii în izvoare istorice străine” I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului publică în „Magazinul istoric” (anul XXI, nr. 2, 1987, p. 10 ș.u.) un interesant articol intitulat: „Vechime și statornicie românească”. Articolul pune în valoare informații aflate în „Registrul de dijme papale” dintre anii 1333—1337, și în „Catastrul de mile al Patriarhiei Ipekului de la 1660—1666”, din care reiese faptul că, încă din acele vremuri, în Banat exista un mare număr de preoți și o bună organizare bisericască. Multe din denumirile parohiilor menționate, ca și numele preoților, erau românești. Abia după 1718 stăpînirea habsburgică a început o politică de deznacionalizare și dezrădăcinare a satelor românești, odată cu înlocuirea lor cu coloniști străini, aduși din alte părți. Studiul demonstrează, încă o dată, dacă mai era nevoie, caracterul dintotdeauna românesc al Banatului.

● Iubitorii de cultură vor găsi, fără îndoială, noua carte a lui Alexandru Dușu: „Dimensiunea umană a istoriei” (editura Meridiane, 1986, 304 p.) nu numai un nou izvor pentru lărgirea orizontului lor, dar și pentru intrarea în adîncime în multe din dimensiunile care alcătuiesc fenomenul cultural. Întreaga carte stă sub semnul primului capitol, intitulat: „Culturile văzute dinăuntru”, și investigațiile merg în aceeași măsură spre culturile occidentale, ca și spre cultura românească, mai importantă decît sursele — ca întotdeauna bogate — fiind propriile considerații ale autorului, descoperindu-ni-l încă o dată ca pe un căldor de mare sensibilitate prin teritorii de idei complexe, interesante și întotdeauna semnificative, pentru cel ce se vrea orientat în lumea ideilor și în istoria mentalităților. E o carte asupra căreia diversitatea temelor blochează intenția unor sinteze rezumate, cerîndu-se neaparat citită. E o carte din care mulți pot învăța multe.

● O carte care ar fi trebuit semnalată de mult, dar care nu se poate învechi niciodată, reactualizîndu-ni-l în amintire pe Constantin cel Mare (acesta e și titlul cărții) au scris Ion Barnea și Octavian Iliescu (București, 1982, 212 p.). Un capitol intitulat: „Constantin cel Mare și teritoriul României” e semnat de I. Barnea (p. 92—124), reluînd și demonstrînd cu mijloace științifice incontestabile menținerea stăpînirii romane la Nordul Dunării, după evacuarea aureliană, și alte aspecte ale politicii lui Constantin la Dunărea de Jos. Rămîne o carte de referință.

Asupra aceluiași teme, I. Barnea a scris și în „Sargeția” (XVI—XVII 1982—1983, p. 259—266), reluînd problema în lumina descoperirilor paleocreștine din Transilvania și a celor mai noi cercetări. Tot I. Barnea a publicat la Tesalonica în volumul „Timiticco Afieroma”, în 1985 (p. 215—226), un important studiu intitulat: „Les commencement du christianisme dans le territoire roumain à la lumière des documents archéologiques”. Tot în Grecia, în „BYZANTINA” (t. XII, Tesalonica, 1985, p. 297—312) a publicat un interesant studiu intitulat „Byzantinische bleisiegel aus Rumänien”.

Acestea sînt numai cîteva din studiile lui Ion Barnea, care ni-l descoperă ca pe unul din cei mai asidui cercetători ai trecutului nostru, pornind de la dovezi materiale certe și izvoare incontestabile, pe care le interpretează cu instrumentele specializate și ale iubitorului de trecut românesc.

● O carte despre „Milița Petrașcu sau modernitatea clasicului” scrie Maia Cristea, cu o prefață de Ion Iliescu. Cartea își justifică valoarea și prin aceea că ne descoperă linia de continuitate românească a lui C. Brăncuși, maestrul Miliței Petrașcu (Buc., 1982, 100 p.).

● O nouă carte despre George Coșbuc, în colecția „Pe urmele lui...”, a publicat Lucian Valea, aplecîndu-se în aceeași măsură cu iubire și cu toate instrumentele cercetătorului, asupra vieții și operei marelui poet. (București, 1986, 328 p.).

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Diac. prof. Dr. Aurel Jivi, Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu; tehnoredactori: Diac. Ezechiel Oancea, Pr. Teodor Damian; corector: Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 presfir București, Calea Grivitei nr. 64—66

ABONAMENTUL pe un an: 150 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2.

Taxa poștală plătită în numerar

Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

| 44.206 |

